

politički ZATVORENIK

GODINA XIII. - LISTOPAD 2003. CIJENA 15 KN

BROJ

139

DOGADIJI DANA

Jutarnji LIST

SPOMENIK Proslava 60. obljetnice ZAVNOH-a na Dan neovisnosti izazvala buru negodovanja

Hrvati ne žele povratak Nazorove biste u Plaški

Županijski vijećnik B. Kašlević (HSP) najavljuje prosvjed mještana Plaškog, i to baš u subotu tijekom proslave obilježavanja zasjedanja ZAVNOH-a

Piše Danijel Tuškan

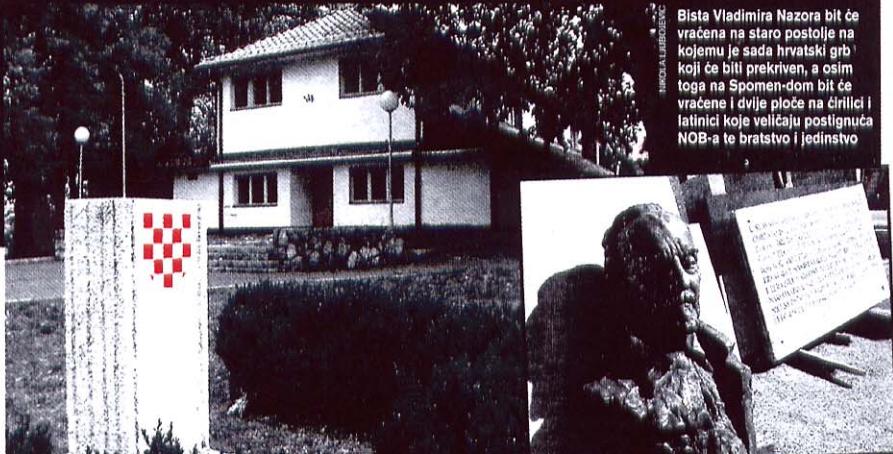
PLAŠKI - Bista Vladimira Nazora nakon gotovo deset godina sutra će, na Dan neovisnosti, biti vraćena u Plaški kao jedan od dogadaja kojima će se 11. listopada obilježiti 60. obljetnica 2. zasjedanja ZAVNOH-a u tom mjestu, inače održanog 14. studenoga 1943. godine.

Međutim, bista treba biti postavljena na postolje s kojeg je terorističkim činom srušena 1994., još za vrijeme "krajinskih vlasti", a koje je nakon akcije Oluja pretvoreno u spomen hrvatskog himni i uz stihove Lijepo naše obilježeno hrvatskim grbom.

Napad na hrvatstvo

Skupina Plaščana, uglavnom dospjelih Hrvata, koji spomenik s grbom doživljavaju kao svojevrsni "dokaz" državnosti tog kraja, njegovo prekrivanje pločama posvećenim NOB-u i bisti Vladimira Nazora, i vraćanje biste na staro mjesto na Dan neovisnosti, doživljavaju kao provokaciju i napad na hrvatstvo u tom, ionako politički nemirnom kraju.

- Baš sam maloprije javio

Bista Vladimira Nazora bit će vraćena na staro postolje na kojem je sada hrvatski grb koji će biti prekriven, a osim tega na Spomen-dom bit će vraćene i dvije ploče na cirilici i latinci koje veličaju postignuća NOB-a te bratstvo i jedinstvo

policiji da se netko smuca oko spomenika s grbom jer navodno želi ukloniti grb kako bi ponovno stavili Nazora. Ne znam čemu to vodi, ali prelazi sve granice. Vidjet ću s vijećnicima što ćemo poduzeti - rekao je Borislav Kašlević, županijski vijećnik HSP-a i predsjednik Udruge dospjelih Hrvata iz Bihaća i Plaški, dodajući kako je vrlo izgledan njihov prosvjed

zbog svih zbivanja, i to baš u subotu, tijekom obilježavanja zasjedanja ZAVNOH-a.

Nazorova bista je, objašnjava nam umirovljeni plaščanski profesor Simo Šumonja, nakon rušenja bila zakopana pod zemljom kako bi se sačuvala i jednog dana vratila na mjesto koje joj pristupa - postolje ispred Domu u kojem je na zajedanju ZA-

VNOH-a upravo Nazor postao prvi hrvatski premijer. Nakon toga je neko vrijeme bila pohranjena u ogulinском Zavičajnom muzeju, a ovih dana se restaurira u klesarskoj radionici u Karlovcu.

Ploče na cirilici i latinci

Prilikom vraćanja biste, na Spomen-dom, sada Dom kulture, bit će vraćene i dvije

identične ploče koje veličaju postignuća socijalističke revolucije, NOB-a te bratstvo i jedinstvo Hrvata i Srba, od kojih će jedna biti na latincu i druga na cirilici. To je, upozoravaju revoltirani mještani, još jedan razlog nezadovoljstva koje ovih dana raste u Plaškom.

Organizatori su pozvali građane da se priključe proslavi u što većem broju, a očekuje se i dolazak predstavnika Hrvatskog sabora, koji je pokrovitelj obilježavanja obilježavanja, izaslanika Predsjednika Republike Igora Dejanovića i ostalih visokih dužnosnika. Oni će, kako je navedeno, položiti vijence ispred biste Vladimira Nazora - ili, gledano iz drugog kuta - ispred spomenika Lijepoj našoj.

R. Medaković (SDSS): Ne znam da je itko protiv biste

- Nitko nam nije javio da se protivi subotnoj proslavi ili vraćanju biste. Ponosni smo što ćemo imati čast da se 60. obljetnica zasjedanja ZAVNOH-a održi kod nas. A bista će u svakom slučaju biti vraćena na mjesto gdje je i nekada bila - rekla je Radmila Medaković (SDSS), načelnica općine Plaški, domaćina najavljene svečanosti koju organizira Savez antifašističkih boraca Karlovačke županije.

Povijesna simbolika: ZAVNOH ponovno služi zatiranju hrvatskoga grba

Djelatnost obavještajnog podzemlja na štetu Hrvatske

Zuroff predstavlja samo sebe i nikoga drugog!

Ante Jurjević – Baja, sudionik pokolja Dubrovčana 1944.

Sramota u Gospicu

Dokumenti, sjećanja, svjedočenja

politički

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDsjEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežović

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, fax: 01/46 15 439

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Debitni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***

Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***

ISSN 1331-4688
***

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/>

OD DVANAEST NAJGORIH NAJAVAŽNIJE MJESTO ZAVNOH-u

Čovjek se mora pitati koliko je budalaštine i samoljublja u glavama tih političara, koji očite neistine podmeću narodu kao jedinu istinu. To što oni možda u to vjeruju, može biti njihov problem, ali je nevjerojatno da se neki akademici pozivaju na znanstveno utemeljene »činjenice» po kojima je «od 12 izvořišnih osnovica hrvatske državnosti najvažnije mjesto ima upravo ZAVNOH kao preteča Republike Hrvatske».

Neprestano od osamostaljenja Republike Hrvatske slušamo da konačno sada «prvi put» imamo vojsku, pa prvi put sad ovo, sad ono. Sad nam se nudi ZLO za dobro - ZAVNOH kao temelj hrvatske državnosti. Još će taj ZAVNOH zamijeniti znameniti prasak postanka svijeta!

A što je bilo prije?

Ne treba biti komunistički akademik, da bi se znalo kako je Trojedna Kraljevina Hrvatska postojala sve do 1918., da je Nezavisna Država Hrvatska postojala prije ZAVNOH-a, jer su Hrvati htjeli svoju državu, da je ta NDH u ratnom vremenu obnovila Hrvatski državni sabor, da je ta NDH prije ZAVNOH-a proglašila oslobođenje i pripojenje Istre, Rijeke, Zadra i otoka Hrvatskoj, i da je to učinila u ime Hrvatske i za Hrvatsku, dok je sve to skupa taj ZAVNOH ugurao pod beogradsku čizmu, da su posljedice ZAVNOH-a masovna stratišta Hrvata, nebrojena siročad, silna emigracija, stotine političkih procesa i više od 100.000 političkih uznika, da je samo na hrvatskome etničkom području, kao posljedica toga ZAVNOH-a bilo 8 (osam) KPD (kazneno popravnih domova), a na ostalom području njihove ljubljene Juge samo četiri.

Ništitelji svega hrvatskoga zasluzuju uistinu ocjenu: Od dvanaest *najgorih* izvořišnih osnovica hrvatske državnosti ZAVNOH zaslzuje najvažnije mjesto. Žalim, da se poznati akademik i sudionik ZAVNOH-a ne javi, dok je hora, i kaže kao bliski suradnik pokojnog Andrije Hebranga, kakvu je ulogu (kao hrvatski komunistički kadar) odigrao Vicko Krstulović u trganju Bosne i Hercegovine iz hrvatskoga državnog teritorija, ucjenjujući Hebranga odcjepljenjem Dalmacije.

I konačno, najplastičnije je ovih dana farsu o ZAVNOH-u pokazalo ponovno postavljanje spomen-poprsja Vladimиру Nazoru: hrvatski je grb ponovno prekrila zavnohovska čirilica! Ne očajavajte, nije kraj: u Katedrali čekaju prazne spomen-ploče!

Jure KNEZOVIĆ
*predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

Slika na naslovnoj strani:

Jutarnji list br. 1943/VI., 7-8. 10. 2003.

ĐAPIĆEVA CANOSSA

Na pragu saborskih izbora Đapićeva je Hrvatska stranka prava glasno priopćila da se "odriče ustaštva" i da će svako isticanje ustaške ikonografije na svojim predizbornim skupovima smatrati provokacijom. Istodobno je predsjednik stranke mudro izjavio da se time ne dira u privatna stajališta članova, domećući kako je poznato da je zaštitni znak njegove stranke vuk, a "vuk dlaku mijenja, čud nikada".

Kad se analizira taj Đapićev potez, uvijek valja imati na umu da je upravo sadašnji predsjednik HSP-a, skupa sa svojim svojedobnim mentorom Dobroslavom Paragom (kojega je u međuvremenu svrgnuo na sličan način na koji je ovaj zasjeo na čelo stranke, s tom razlikom da Đapićev kutinski udar još čeka sudski pravorijek), početkom devedesetih, kad je oslobođenoj Hrvatskoj trebala tek sloboda znanstvenog istraživanja o ustaškom pokretu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ili, eventualno, svijest o kontinuitetu beskompromisne borbe za hrvatsku državnu neovisnost, u hrvatsku politiku uveo crne košulje, posebnu, stranačku vojsku i rimski pozdrav kojim se, samo naizgled duhovito, mjerila visina kukuruza. Ukratko, Paraga i Đapić su u hrvatsku politiku uveli samo marginalna, accidentalna ili čak u cijelosti nametnuta obilježja ustaštva, a da pritom nisu uopće shvaćali ni korijene nastanka tog pokreta, ni njegovu kompleksnost. Na taj su način, ispraznim verbalnim radikalizmom, zlorabeći naivnost i rođoljubni zanos pojedinaca, nerijetko pridonosili produbljivanju podjela u hrvatskome društvu i zametanju novih bitaka iz Drugoga svjetskog rata.

Protivnike verbalnih provokacija, topova pred Starčevićevim domom, rimskog pozdrava i stranačke vojske, među njima i pisca ovih redaka, tadašnji je "glavni stan" počistio iz stranke. Brzozavno, prijetnjama i nasiljem, bez ikakve veze sa statutom i pravilima pristojnog ponašanja.

Zato sadašnju Đapićevu Canossu treba promatrati tek kao jeftin pokušaj da se stranačko vodstvo ipak nekako domogne izvršne vlasti. No, za to neće biti dovoljno kleknuti: valjat će leći.

Moguće je da je riječ o plodu simbioze između HSP-a i dr. Slavena Letice? (Samо dragi Bog zna zašto se u osmoškolskim udžbenicima, pored toliko primjera takvog oblika suživota, kao ilustracija pojma simbioze uvijek uzima simbiozu raka i moruzgve? I ima li simbolike u estetskim manjkavostima tih dvaju bića, od kojih se jedno kreće natraške...) Moguće. Đapić vjerojatno računa na to da će uz Letičinu pomoći dobiti glasove "urbanih" birača i tako popraviti imidž stranke. Svih ovih godina mu, naime, nije palo na pamet da se ideja slobode i tolerancije crpi iz pravaškoga, Starčevićeva učenja, i da - unatoč svim atentatima u posljednjih stoljeće i pol - pravaštvo nije doživjelo veću pljusku od toga da mu se kao ideolog nametne Slaven Letica. No, sve se čini da će se Đapićeva računica, dosad najbolji dio njegova političkog instinkta, pokazati pogrješnom, i da će ta simbioza više koristiti Letici nego pravašima. Letica je, naime, posljednjih godina toliko marginaliziran da se nuždno zaželio svjetala pozornice i - ulaska u Sabor. To jamči solidnu apapanužu i pozornost javnosti koju će profesor sociologije na medicinskom fakultetu u Zagrebu nesumnjivo iskoristiti. Svoju je vještinu u tome već pokazao. A marginalizaciji su pridonijeli ljudski poslovni dogовори s ministarstvom zdravstva u doba Ane Stavljenić-Rukavina, a i neki novčarski pothvati u Hrvatskome teniskom savezu, koji podsjećaju na neke davne crkvenjačke aktivnosti. No, što njegovim nastupom dobivaju pravaši? Ništa, ili još manje...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

IZBORI SU VRIJEME NAPLATE . . . 4

Jure Knežović

ZAVNOH U SVJETLU
POVIJESNIH ČINJENICA (II.) 6

Ivan Gabelica

OPOMENA ZA BUDUĆNOST . . . 10

Jure Knežović

ANTE JURJEVIĆ-BAJA
O POKOLJU DUBROVČANA
U JESEN 1944. 15

Tomislav Jonjić

SAVEZNIČKI RATNI
ZLOČINI - NEISPRIČANA
PRIČA 21

Martin Zorić

PRILOZI ZA
BIOGRAFSKI LEKSIKON
HRVATSKIH POLITIČKIH
ZAVORENIKA (XVIII.) 23

Jure Knežović

SVJEDOČENJE JOSIPA
OREŠKOVIĆA (II.) 28

Ivan Vukić

GOSPIĆKO LJETO 1945. I
STAROGRAĐIŠKA. 32

Vid Vuković

ČELOVINA 1959. 34

Dinko Jonjić

KRVAVI ULAZAK
PARTIZANA U DRNIŠKI
KRAJ (III.) 37

Frane-Mate Ramljak

SUDSKI ZLOČIN NAD
PRVOM HRVATSKOM
ŠTEDIONICOM (III.) 38

POKRET "ŽUTIH SVEĆENIKA"
I NASTANAK HRAVTSKE
STAROKATOLIČKE CRKVE (II.) 40

Dr. Zlatko Matijević

PREDČIRILOMETODSKO
PORIJEKLO GLAGOLICE I
GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA
(30.) . . . . .

Mato Marčinko

EPHRAIM ZUROFF PREDSTAVLJA SAMOG SEBE I NIKOGA DRUGOG!

Već sam imao prilike kazati kako je Ephraim Zuroff daleko poznatiji u Hrvatskoj nego u Izraelu. On putuje po svijetu i daje lekcije vlastima različitih zemalja kako bi trebale poduzeti ovo ili ono, a da se pritom ne zna na temelju čega je on to pozvan činiti, niti zašto bi se bilo tko trebao obazirati na to što on govori.

Osoba po kojoj se njegov centar zove, **Simon Wiesenthal**, na početku srpske agresije na Hrvatsku - u vrijeme opsade i razaranja Vukovara - ponavlja je tezu velikosrpske promidžbe o povjesnoj krivnji Hrvata, a pokaziva veliko razumije-

vanje za srpsku stranu. Te izjave on nikada nije povukao, niti se ikada za njih ispričao. Dokle god se za to ne dobije isprika, ne vidim zašto bi se bilo koji čimbenik u Hrvatskoj trebao uopće obazirati na izjave g. Zuroffa. On predstavlja tek

samoga sebe i jednu malu organizaciju koja je sama sebe imenovala "djeliteljem pravde" diljem svijeta. Konačno, ako je Zuroffu stalo do poštivanja zakona općenito, a posebice do međunarodnoga prava, bilo bi dobro da prestane živjeti u naselju na okupiranom palestinskom području, te da se vrati unutar međunarodno priznatih granica države Izrael.

Dr. Igor PRIMORAC, redoviti profesor Hebrejskog sveučilišta u Jeruzalemu, u Hrvatskom vjesniku (Australija), 12. rujna 2003.

Efraim Zuroff – čovjek pred kojim službeni Zagreb kleći

PRIJE DVANAEST GODINA ...

REISINGER

PERO

Mislim da neće biti ništa od očitavanja brojila. Gospodin Jovo je prošli tjedan proglašio autonomiju trećeg kata i pripojio se općini Knin!

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

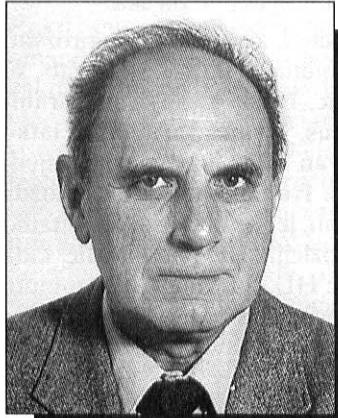
U rujnu i listopadu svojim su dragovoljnim prilozima daljnje izlaženje našeg mjeseca pomogli:

Leonard	Haim	Zagreb	200,00
Vera	Očić	Zagreb	500,00
Branko	Rakarić	Zagreb	3.000,00
Andelka	Kunić	Zagreb	200,00
Zlatan	Kvajo	Rijeka	500,00
Ika	Zoričić	Pakovo selo	1.000,00
Jure	Belančić	Daruvar	100,00
u k u p n o			5.500,00

Zahvaljujemo se darovateljima, preporučujući se i ubuduće njihovoj susretljivosti.

TZV. PROFESIONALCI U OBAVJEŠTAJNOM APARATU

Iako je svakomu jasno da jugoslavenski komunistički obavještajci nisu nogirani od 1990. naovamo, nego su zapravo nastavili djelovati kao ključni nositelji vlasti, godinama se raspreda o tobožnjim pogreškama koje su učinjene oslanjanjem na mlade, rodoljubne i nekom-

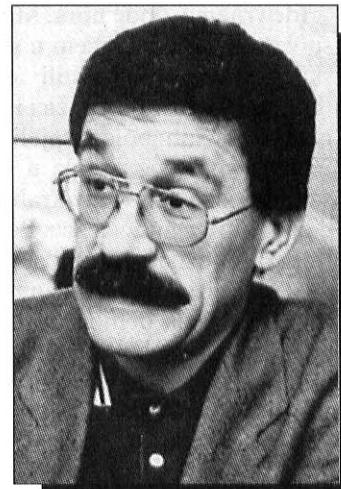

D. Francišković (fotografija iz knjige Špegeljevih "uspomena")

promitirane kadrove u obavještajnom aparatu, a za-postavljanjem "profesionalaca". Pojam "profesionalac" ljudski je eufemizam za agenta bivše UDB-e odnosno Službe državne sigurnosti. "Profesionalcima" se nazivaju UDB-ini doušnici, ubojice i dvostruki agenti.

No, o kakvim je profesionalcima doista riječ, pokazuju najnovija epizoda u slučaju generala **Ante Gotovine**. Pritisnuta optužbama **Carle Dele Ponte, Račanova** je vlasta moralu potvrditi da se vodi istražka protiv pripadnika tzv. obavještajnog podzemlja, koji su proizvodili dezinformacije i krivotvorili različite dokumente, te ih prodavalili novinarima, policiji i istražiteljima haaškog Tribunalala. Među tim krivotvorinama bile su i one da je general Gotovina upleten u seksualna umorstva na području Dalmacije. Na čelu tih "profesionalaca"

nalazi se **Dragutin Frančisković**, bivši potpukovnik JNA i umirovljeni pukovnik JNA, vrlo blizak **Imri Agotiću** i **Martinu Špegelju**. U svojim memoarima (Sjećanja vojnika, Zagreb, 2001.) Špegelj ga spominje tridesetak puta, uvijek kao vrhunskog "profesionalca" i Hrvatskoj odanog časnika. Izborna pobjeda štićenika te skupine, Stipe Mesića, ponovno je katapultirala Frančiskovića u obavještajnu orbitu i pretvorila ga u čestog posjetitelja Predsjedničkih dvora, odakle je donosio najrazličitije, "pouzdane" informacije.

*Ante Barišić, savjetnik M.
Dizdara, nije krivotvorio
samo vlastiti životopis*

I svi ostali sudionici togaspleskarskog udruženja potječu iz kruga **Jože Manolića** i **Josipa Boljkovca**, vrhunskog "profesionalca". Među njima je, kakojavlja vladibлизak za-grebački dnevnik, i **Ante Barišić**, bivši dužnosnik UDB-e, članovima HDPZ-a dobro poznat kao ključni

savjetnik skupine oko **Marka Dizdara**, Manolićeva izbornog aduta, i družine. A bit će zanimljivo vidjeti ono što će se otkriti u bliskoj budućnosti...

(M. N.)

DOSTOJANSTVO GOSPOĐE RAČAN

Hrvatski strogo kontrolirani mediji zdušno su pozdravili od-luku aktualne Račanove supruge **Dijane Pleštine** (ranija družica našeg premijera, **Agata Račan**, na ponos zemlje i naroda, sudkinja je Ustavnog suda), da se povuče s mjesta ve-leposlanice u Ministarstvu vanjskih poslova. Svega par tjedana ranije, **Račanova** je bolja polovica na sva usta u pomoć prizi-vala **Blairovu** suprugu koja joj je, navodno, rekla da «ima pravo» biti veleposlanicom.

Pokušaj da se u tumačenje hrvatskih propisa i pravila poziva supruga britanskog premijera svakako nije nešto što bi spadalo u bolje običaje, no u Hrvatskoj je i to moguće. Ipak, na koncu je veleposlanica Pleština bila prisiljena podviti rep, jer je – tobže sa zakašnjenjem – doznala da za veleposlanicu u ministarstvu vanjskih poslova treba imati devet godina staža u službi vanjskih poslova, a ona to, naravno, nije znala. Moguće. No, kako je moguće da to nije znao Račanov potrčko u osobu **Tonine Picule**? Kakav je to ministar koji je zna osnovna pravila ponašanja u vlastitoj kući? Kako to nije znala novopečena naša (hrvatska, vjerovali ili ne!) veleposlanica u Grčkoj, donedavna tajnica ministarstva, **Tatjana Kralj-Draganić**, čiji je suprug bio istaknuti član obavještajno-terorističke skupine *Labrador*? (Naravno, u Hrvatskoj je to preporuka. Ne daj, Bože, da je veleposlanici suprug ili otac bio, recimo, Ivo Rognjica.)

Kako to nije znao predsjednik **Mesić**, čija je stručnost neu-pitna, a pozivanje na struku i poštenje poslovično? On sam se okružio »stručnjacima« i »profesionalcima«, a njegova je kći – kad se ne bavi građevinskim radovima i *rašljarenjem* – dugo-godišnja zaposlenica Ministarstva vanjskih poslova, koja je od

2000. doživjela *zasluženo promaknuće*. Nitko ništa nije znao. Jedino što znaju jest to, da su Hrvati u prosjeku ograničeni i glup narod koji će progutati i tako jeftine smicalice... (M.N.)

(M. N.)

Jutarnji IST DOGADAJI DANA Svrstite prenijete Poštano nekak ţe je potreblje uvezivanje o diplomatskoj poziciji

Dijana Pleština: Nisam znala da za veleposlanicu trebam 9 godina staža

Pale Orlando Obad

Oni koji su me imenovali, vjerujem, imali su najbolje namjere, ali se ispostavilo da to imenovanje nije bilo u skladu s pravilima i zato sam odlučila odstunuti, kaže Pleštić.

za je krajem proljeća (Jedan od najboljih filmova godine). Hrvatski film je učinio veliku razlike na međunarodnom plakomatskom rangu. Dijana Plešatina hala je mrežu kritika, zato što je već podsticanjem iščekivana u vježbi suncu. Iako je učinkovit, ne može se smatrati da to je uspjelo. Jako je kreativna, nije imala potrebu kvalifikacija.

Sastanak s Mesicem

poštirati, a to pogrešava za ljudi na funkciji i njihove najbolje. Ali u zakonu ima propisa, to se mora popraviti, ali dok je zakon na snazi on mora vrijediti jednako za sve. Nakon razređenja, po- novani samo tvoj karjerni diplomatički posao, a ne i moj. Ispunjavajući ovu ulogu iz Pravne komisije, ja ne mogu da se bave nešto drugim. Na mjesto veleposlanika, načelnika daj i tek ugovoren diplomatički posao, a ne samo kašefov mjesna stranar uženja.

ma. Oni, za razliku od karjernih diplomata, ne moraju ispunjavati te iste uvjete, ali jednako tako ne mogu dobiti zvanje veleposlanika u samom Ministarstvu.

a u nedavnoj emisiji "Nedjelja" u 2. te objasnila da je time željela dobiti ozbiljnije formalno potvrđi da očekuje poslovnu vezanu uz razumijevanje. Problem je nastao jer je za xanego veljepljiva, prema primjeru MVP-a, potrebovalo devet godina radnog stresa u svrhu vanjskog

MVP: Naivjerojatnije je

MVP. Najvjerojatnije je odgovorno naše tajništvo

Možda je u tu misao, da je grupa Pleidija mogla ispliniti i tako što smo dokazali, a možda je točno istražiti od falzara bio i to je riječ o vjerovljaju svršet, pa ne mogu smatrati da je preuzeo iako nema upotrebe reči je plasiranjem MVP-a u Naljivačkoj. Na pitanje tko je, konkretno, odgovoran, elasprogranci su odgovarali: najvjerojatnije Taričković i MVP.

Tajništvo u procesu iznenadivanja prikupljanja materijala, a zatim se zatihnuti članu na početku mjeseca, da Preduzmete. Upravljačko odgovorenje nekih, čak i svi

IZBORI SU VRIJEME NAPLATE

Ide vrijeme, dođe hora. Mnogi od nas su već davno i uskraćeni u svojim ljudskim pravima napustili ovu suznu dolinu. Drugovi po knjižici i njihovi pomagači raznih boja uspjeli su nakon 29.-novembarskog rituala u Hrvatskom saboru pokazali svoju krabulju koja i dalje prikriva njihova lica. Po djelima ih treba prepoznavati! Oni su svojim odnosom prema poštivanju ljudskih prava, i prema demokraciji, i u praksi pokazali da su još uvijek oni isti naši progonitelji i njihovi tiki pomagači.

Dragi hrvatski politički uzniče, vrijeme je da našim glasom potvrdimo pripadnost demokraciji, ali i doba da pokažemo svoju zrelost, promišljajući komu dati svoj glas, komu omogućiti da pod zaštitom imuniteta donosi odluke o sudbini naše nacije, vodeći računa o potrebama vremena i očuvanju naše hrvatske posebnosti.

Mi politikom ove vlade nismo zadovoljni, ne samo zbog kršenja naših stečenih prava, nezakonitog ponašanja, utjecaja vlade na sudstvo i pasivnosti Ustavnoga suda, nego i zbog dovodenja Hrvatske u podreden položaj, u sluganski odnos kakav je vladao dok su se drugovi klanjali Beogradu. Hrvati imaju na što biti ponosni, a da bi iskazali tu svoju gordost, moraju znati odabrati ljudе koji se neće ponašati podanički, koji će imati inicijativu akcije u svojim rukama i u teškom trenutcima oslanjati se na svoj a ne na tudi narod.

Rekli smo, kad je bilo glasovanje o izmjeni našeg zakona, da ćemo pred izbore pozvati naše članstvo, da se založi kod svojih bližih, svojih prijatelja i na predizbornim skupovima za rasvjetljenje negativnog držanja onih kandidata koji su glasovali protiv nas, odnosno onih koji su se ponijeli nojevski, izbjegavši glasovati, što je u konačnici bilo protiv nas, a da se našim glasom nagrade oni saborski zastupnici, bez obzira u kojoj se sada stranci nalazili, ako se na vašemu glasačkom listiću nalaze. Zbog toga, želim vas podsjetiti kako je to bilo 29. novembra 2001. godine u Hrvatskom saboru.

Ovo su rezultati glasovanja, kojim smo samo za 4 glasa izgubili pravo na naknadu za dane nezaposlenosti, kojim su djeca ispala iz zakona kao nasljednici, dok su udovice još ostale, jer ne predstavljaju opasnost, budući da su i

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

one isto stare kao i većina političkih zatvorenika, pa će i njih smrt pozobati, a drugovi se oslobođuti obvezu.

Zanimljivo je vidjeti kako je koji zastupnik glasovao. Naime, zahvaljujući izvanrednom zalaganju bivšega političkog zatvorenika i našeg člana, **Vladimira Šeksa**, moglo se provesti pojmenično glasovanje. Tako je gospoda **Jadranka Blažević** prozivala po abecednom redu svakoga saborskog zastupnika i on je osobno izjavio: za, protiv ili suzdržan, a HTV je sve izravno prenosio.

Suzdržani su bili samo trojica zastupnika: **Damir Kajin** (IDS), i dvojica vjernih neodlučnoj tradiciji HSS-a, **Ante Markov** i **Zlatko Tomčić**. Zbog u našoj povijesti tragične prakse neodlučnosti dijela HSS-a, zabrinjujuća je ustrajnost članova te stranke u takvome negativnu i špekulantskom ponašanju.

Za nas je žalosna spoznaja da su neki politički zatvorenici izbjegli dati svoj glas. Mi svakako imamo pravo računati na njihovu solidarnost, pogotovo što je jedan od njih izjavio da je protiv smanjenja prava političkih zatvorenika, jer je i sam u zatvoru bio prisiljen teško raditi, a drugi se u saborskoj raspravi o našem zakonu više puta javlja, ističući da je i on bio u zatvoru, ali da nije tražio priznanje statusa političkog zatvorenika. U ovu grupu moramo staviti i **dr. Jurja Njavru**, koji je nakon pada Vukovara i sam bio zatvoren, pa onda znade kako je odprilike izgledala i naša robija, koja je dulje trajala nego njegova. On je zbog zdravstvenih razloga bio sprječen glasovati što Društvo prihvaća kao ispriku i ne smatra neopravdanim.

U popisu "izbjeglica" ima i onih čije je dosadnje ponašanje ukazivalo na patriotski osjećaj. Sada su imali priliku to i pokazati, ali pokazalo se da je samo jedan HSP-ovac glasovao. Možda je **Dapić** bio kod **Đukića** na janjetini, ali druga dvojica ipak nisu imala ispriku, osim ako opet ne postoji neka "tajna veza" s vlasti. A da postoji, pokazao je Đapić svojom permanentnom prevrta-

jivošću. A što reći na nanizana imena HDZ-ovaca? Upravo je nevjerojatno da neki hadezeovski prvoborci nisu mogli snage ući u sabornicu ni nakon stanke od deset minuta, koju je izborio već spomenuti zastupnik g. Šeks, i dati svoj odlučujući glas. A da je odlučujući, mora svakomu biti jasno, jer je Vladin zakon prošao samo s tri glasa više; hadezeovaca se, pak, nije odazvalo 13. Samo tri, a brojka je biblijska!

Vidite i sami, ali ne mogu ne prozvati "svijetla imena" HDZ-a, kao što su **Luka Bebić**, **Ljubo Česić-Rojs**, **Branimir Glavaš**, **Ivan Jarnjak**, **Zlatko Mateša**, **Ivan Milas** i glavom predsjednik HDZ-a **Ivo Sanader**, to nas možda najviše i boli, jer se mi s pravom pitamo gdje je opozicija. **Dr. Ivić Pašalić**, tada je još bio u HDZ-u, viđen je 20 minuta prije glasovanja u jednoj zagrebačkoj bolnici, pa nam je javljeno da neće uspjeti doći na glasovanje, ali smo se ugodno iznedali kada smo ga na televiziji vidjeli kako glasuje za nas i čudili se kad je uspio stići. Naše glasovanje bila je prilika da se opozicija nađe u položaju prvi put srušiti zakon koji predlaže Vlada, a to su propustili. Zašto, jedno je pitanje, a odgovora ima mnogo. Jedan je onaj kada pogledamo zašto su u ovom glasovanju izostali zastupnici nacionalnih manjina, ili se jedan hrabri ideesovac javno suzdržao, na čemu mu se može čestitati. Razumijemo da se ni gospoda **Milan Opačić**, ni **Milan Đukić** nisu htjeli "miješati" u ovaj ponižavajući čin koji oni svojim borcima za njihove ideale nikada ne bi učinili, pa su se sklonili od bure.

Ali što se dogodilo gospodi **Vesni Škare-Ožbolt**, koja je u svom govoru na raspravi o ovom Prijedlogu prozrela namjere Vlade da ne želi isplatiti naknadu bivšim političkim zatvorenicima, jer u tom Prijedlogu piše da će isplatiti koliko bude u Proračunu osigurano, a to znači nikada, pa je ona predložila: "da se glasovanje o ovom zakonskom prijedlogu odgodi do donošenja državnog proračuna za 2002. godinu", jer i ona sluti da se isplata u cijelosti, ako ova vlast dugo bude trajala, ne će isplatiti. Njezina briga u one kasne sate 27. studenoga 2001. i tvrdnja da je "tragično za našu državu da se na ovoj skupini ljudi uz njihove obitelji koje su pretrpele toliko nepravde mora

posezati za restrikcijama". Kako je moguće da nakon ovakvoga govora njezina cijela stranka ne dođe na glasovanje, kad i oni znaju da je svaki govor suvišan ako je zaključak pogrešan, a ona je to omogućila.

Još je jedna saborska zastupnica zavrijedila zahvalu i ljutnju. Gospoda **Dorica Nikolić**, supruga našega člana, bivšeg političkog uznika, zalagala se za brisanje članka 1. Prijedloga zakona kojim se političkim zatvorenicima trebalo dogoditi umanjenje mirovina. Kako smo vidjeli, ona je podnijela amandman i uspjela iz ovoga Prijedloga zakona izbaciti taj članak, pa su mirovine ostale netaknute. Svi politički zatvorenici su joj za taj čin zahvalni. Gledajući ovaj njezin vrijedan čin, ostalo nam je do danas nejasno zašto ona nije glasovala za političke zatvorenike u pojedinčnom glasovanju, nego protiv njih. I od najuglednijeg liberala, **Dražena Budiše**, nakon njegove izjave o nepravdi smanjenja prava bivših političkih zatvorenika, očekivali smo angažman ili glasovanje, ali "od sto glasa, glasa čuti nije".

A sada evo imena, radi razmišljanja i odluke:

1. POPIS ZASTUPNIKA KOJI SU IZBJEGLI GLASOVANJE

Đurđa	Adlešić	HSLS
Luka	Bebić	HDZ
Dražen	Budiša	HSLS
Zlatko	Canjuga	HND
Ivan	Čehok	HSLS
Ljubo	Ćesić-Rojs	HDZ
Dino	Debeljuh	IDS
Stjepan	Dehin	HSS
Anto	Đapić	HSP
Milan	Đukić	SNS
Krunoslav	Gašparić	HDZ
Željko	Glavan	HSLS
Branimir	Glavaš	HDZ
Borislav	Graljuk	NZ
Mate	Granić	DC
Nikola	Ivaniš	PGS
Ivan	Jarnjak	HDZ
Vlado	Jukić	HSP
Damir	Jurić	SBHS
Marin	Jurjević	SDP
Pavle	Kalinić	SDP
Slavko	Kojić	SDP
Miroslav	Korenika	SDP
Zlatko	Kramarić	LS
Željko	Krapljan	HDZ
Ljubica	Lalić	HSS
Josip	Leko	SDP
Mario	Livaja	LS
Zlatko	Mateša	HDZ
Romano	Meštrović	SDP

Ivan	Milas	HDZ	Jadranka	Reihl-Kir	SDP
Pavao	Miljavac	DC	Tibor	Santo	NZ
Ivan	Ninić	SDP	Katica	Sedmak	SDP
Duro	Njavro	DC	Darko	Šantić	HNS
Milanka	Opačić	SDP	Vladimir	Šepčić	SDP
Željko	Pavlic	HSLS	Ivo	Škrabalo	HSLS
Vesna	Podlipiec	SDP	Ivo	Šlaus	SDP
Furio	Radin	NZ	Ivan	Štajduhar	SDP
Miroslav	Rožić	HSP	Zorko	Vidiček	SDP
Ivo	Sanader	HDZ	Dragutin	Vrus	SDP
Gordana	Sobol	SDP	Dragutin	Vukušić	SDP
Nenad	Stazić	SDP	Dragica	Zgrebec	SDP
Zlatko	Šešelj	SDP	Tonči	Žuvela	SDP
Zoran	Šimatović	SDP			
Vesna	Škare-Ožbolt	DC			
Ivan	Škarić	HSLS			
Berislav	Šmit	HDZ			
Ivica	Tafra	HDZ			
Zdravko	Tomac	SDP	Zdenka	Babić-Petričević, HDZ	
Luka	Trconić,	HSS, LS, HNS, IDS	Marija	Bajt	HDZ
Petar	Turčinović	IDS	Zdravka	Bušić	HDZ
Branislav	Tušek	SDP	Karmela	Caparin	HDZ
Dario	Vasilić	PGS	Đuro	Dečak	HDZ
Hrvoje	Zorić	HSLS	Miroslav	Furdek	HSS
2. POPIS ZASTUPNIKA KOJI SU GLASOVALI PROTIV INTERESA HRVATSKIH POLITIČKIH ZATVORENIKA					
Mato	Arlović	SDP	Joško	Kontić	HSLS
Branka	Baletić	SDP	Krunoslav	Kordić	HDZ
Marko	Baričević	HSLS	Jadranka	Kosor	HDZ
Snježana	Biga-Friganović,	SDP	Ivica	Kostović	HDZ
Sonja	Borovčak	SDP	Mario	Kovač	HSLS
Viktor	Broz	HSLS	Milan	Kovač	HDZ
Dijana	Čizmadija	SDP	Anto	Kovačević	HKDU
Zdenka	Čuhnil	HSS	Drago	Krpina	HDZ
Lucija	Debeljuh	SDP	Ivan	Lončar	NZ
Mirjana	Didović	SDP	Marijan	Maršić	HSS
Valter	Drandić	IDS	Marina Matulović-Dropulić,		HDZ
Ivo	Fabijanić	SDP	Ljerka	Mintas-Hodak,	HDZ
Mirjana	Ferić-Vac	SDP	Ivić	Pašalić	HDZ
Zdenko Franić		SDP	Vlatko	Pavletić	HDZ
Zrinjka	Glovacki-Bernardi,	HSLS	Ivan	Penić	HDZ
Mladen Godek		HSLS	Velimir	Pleša	HDZ
Stjepan	Henezi	SDP	Jure	Radić	HDZ
Vilim	Herman	HSLS	Stjepan	Radić	HSS
Dubravka	Horvat	SDP	Luka	Roić	HSS
Baltazar	Jalšovec	HSLS	Josip	Sesar	HDZ
Želimir	Janjić	HSLS	Ante	Simonić	HSS
Sanja	Kapetanović	SDP	Vladimir	Šeks	HDZ
Jadranka	Katarinčić-Škrlj,	HSLS	Nevio	Šetić	HDZ
Krešo	Kovačićek	SDP	Dubravka	Šuica	HDZ
Franjo	Kučar	SDP	Ivan	Šuker	HDZ
Ljiljana Kuhta		SDP	Tonči	Tadić	HSP
Vedran	Lendić	SDP	Josip	Torbar	HSS
Marija	Lugarić	SDP, HSLS	Nikica	Valentić	HDZ
Željko	Malević	SDP	Hrvoje	Vojvoda	HDZ
Jadranko	Mijalić	HSLS	Dario	Vukić	HDZ
Dorica	Nikolić	HSLS	Petar	Žitnik	HSS
Drago	Novina	SDP	Stjepan	Živković	HSS
Darinka	Orel	HSLS			
Vesna	Pusić	HNS			

POPIS ZASTUPNIKA KOJI SU GLASOVALI ZA INTERESE HRVATSKIH POLITIČKIH ZATVORENIKA

2. POPIS ZASTUPNIKA KOJI SU GLASOVALI PROTIV INTERESA HRVATSKIH POLITIČKIH ZAVORENIKA

Mato	Arlović	SDP	Joško	Kontić	HSLS
Branka	Baletić	SDP	Krunoslav	Kordić	HDZ
Marko	Baričević	HSLS	Jadranka	Kosor	HDZ
Snježana	Biga-Friganović,	SDP	Ivica	Kostović	HDZ
Sonja	Borovčak	SDP	Mario	Kovač	HSLS
Viktor	Broz	HSLS	Milan	Kovač	HDZ
Dijana	Čizmadija	SDP	Anto	Kovačević	HKDU
Zdenka	Cuhnil	HSS	Drago	Krpina	HDZ
Lucija	Debeljuh	SDP	Ivan	Lončar	NZ
Mirjana	Didović	SDP	Marijan	Maršić	HSS
Valter	Drandić	IDS	Marina Matulović-Dropulić,		HDZ
Ivo	Fabijanić	SDP	Ljerka	Mintas-Hodak,	HDZ
Mirjana	Ferić-Vac	SDP	Ivić	Pašalić	HDZ
Zdenko Franić		SDP	Vlatko	Pavletić	HDZ
Zrinjska	Glovacki-Bernardi,	HSLS	Ivan	Penić	HDZ
Mladen Godek		HSLS	Velimir	Pleša	HDZ
Stjepan	Henezi	SDP	Jure	Radić	HDZ
Vilim	Herman	HSLS	Stjepan	Radić	HSS
Dubravka	Horvat	SDP	Luka	Roić	HSS
Baltazar	Jalšovec	HSLS	Josip	Sesar	HDZ
Želimir	Janjić	HSLS	Ante	Simonić	HSS
Sanja	Kapetanović	SDP	Vladimir	Šeks	HDZ
Jadranka	Katarinčić-Škrlj,	HSLS	Nevio	Šetić	HDZ
Krešo	Kovačićek	SDP	Dubravka	Šuica	HDZ
Franjo	Kučar	SDP	Ivan	Šuker	HDZ
Ljiljana Kuhta		SDP	Tonči	Tadić	HSP
Vedran	Lendić	SDP	Josip	Torbar	HSS
Marija	Lugarić	SDP, HSLS	Nikica	Valentić	HDZ
Željko	Malević	SDP	Hrvoje	Vojvoda	HDZ
Jadranko	Mijalić	HSLS	Dario	Vukić	HDZ
Dorica	Nikolić	HSLS	Petar	Žitnik	HSS
Drago	Novina	SDP	Stjepan	Živković	HSS
Darinka	Orel	HSLS	<i>GLASUJMO ZA ONE KOJI SU GLASOVANI ZA NAS!</i>		
Vesna	Pusić	HNS			

ZAVNOH U SVJETLU POVIJESNIH ČINJENICA (II.)

Jasna podređenost AVNOJ-u

Dok Prvo i Drugo zasjedanje ZAVNOH-a odgovara Prvomu zasjedanju AVNOJ-a, Treće zasjedanje ZAVNOH-a razrađuje odluke Drugoga zasjedanja AVNOJ-a. Na ovom zasjedanju ZAVNOH je donio nekoliko odluka. U njima se ponavljaju bitna stajališta i zaključci doneseni na njegovim predhodnim zasjedanjima. Stalno se ponavlja

Piše:

Ivan GABELICA

"jedini pravi državni sabor Hrvatske, vrhovni je organ državne vlasti, vrhovno zakonodavno i izvršno narodno predstavničko tijelo Hrvatske i predstavnik suvereniteta naroda i države Hrvatske kao ravnopravne federalne jedinice Demokratske Fe-

vlasti svojim propisima. Savezni propisi su pravne norme višega ranga, s kojima federalni propisi moraju biti u skladu.

Takav je upravo bio podređen odnos ZAVNOH-a prema AVNOJ-u i njegovim tijelima. To izričito proizlazi iz "Odluke o Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske kao vrhovnom zakonodavnom i izvršnom tijelu i najvišem organu državne vlasti demokratske Hrvatske", donesene na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a.

U članku 9. stoji: "Na području Hrvatske važe zakoni Demokratske Federativne Jugoslavije i zakoni Hrvatske". Stavljanjem na prvo mjesto jugoslavenskih zakona, interpretacijom se sigurno dolazi do zaključka, da oni imaju jaču pravnu moć od hrvatskih i da hrvatski zakoni moraju biti s njima u skladu. Ova podređenost hrvatskih propisa i tijela vlasti još jasnije je izražena u članku 11. ove "Odluke", u kojemu je propisano: "Narodna vlada Hrvatske - odnosno do njenog obrazovanja Predsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske u funkciji narodne vlade - donosi rješenja i naredbe na osnovu zakonskih odluka Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, a u skladu sa zakonskim odlukama Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije kao i na osnovu rješenja i naredaba Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije, te nadzire njihovo provođenje u Hrvatskoj"(17). Znači, da se ZAVNOH i njegovo Predsjedništvo moraju pokoravati ne samo zakonskim odlukama AVNOJ-a nego i rješenjima i naredbama njegova izvršnog tijela - NKOJ-a tj. privremene partizanske vlade. Po tim propisima Hrvatska zaista nije imala nikakvu samostalnost pa ni državnost u Jugoslaviji.

Po zlu je naročito glasovita "Deklaracija o osnovnim pravima naroda i

J. B. Tito sa suradnicima

tvrdnja o Hrvatskoj u okviru Jugoslavije, tako da je njegovo čvrsto jugoslavensko stajalište nedvojbeno. Neprestano se govori o hrvatskom i srpskom narodu kao političkim subjektima u Hrvatskoj. Da ne bi bilo sumnje u njegove jugoslavenske političke namjere, ZAVNOH na ovom zasjedanju donosi odluku, prema kojoj je on "jednodušno i u cijelosti održava i potvrđuje rad predstavnika Hrvatske na II. zasjedanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije"(15). Pozivajući se na odluke AVNOJ-a, donesene na njegovu Drugom zasjedanju, ZAVNOH sada proglašava, da je on

deralne Jugoslavije"(16). Iako se ovdje govori o državi Hrvatskoj, Hrvatska u komunističkoj Jugoslaviji ni na temelju odluka AVNOJ-a i ZAVNOH-a nije imala elemente državnosti. Frazeologija nas ne smije dovesti u zabludu. Pravno nije bitno kako se nešto zove. Bitan je njegov sadržaj. U pravnoj doktrini je općeprihvaćeno stajalište, da federalne jedinice u sastavu neke države nemaju bitna obilježja državnosti. One samostalno ne određuju koja će i kakva državna tijela imati niti njihov međusobni odnos. Federalne jedinice ne određuju ni svoj djelokrug poslova. Sve to određuju savezna tijela

građana Demokratske Hrvatske", također donesena na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a. U njezinu članku 1. je propisano: "Hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj podpuno su ravnopravni". Ovom odredbom Srbi su postali konstitutivan narod u Hrvatskoj. Postigli su ono što su uporno zahtijevali posljednjih osamdeset godina, a što im nije uspjelo ni pod najomraženijim režimom u Habsburškoj monarhiji. Hrvatskoj je time zadan smrtonosan udarac. U članku 8. te "Deklaracije" određeno je: "Izdajstvo domovine, služba neprijatelju i špijunaža u korist neprijatelja kažnjava se smrću"(18). Radi pravne sigurnosti građana bilo je nužno propisati, što se misli pod izdajstvom domovine, službom neprijatelju i špijunažom u korist neprijatelju, pogotovo kada je za ta kažnjiva djela određena smrtna kazna. Ali to nije nigdje propisano. Partizanska praksa je često i najnormalniju suradnju s vlastima NDH (služenje u domobranstvu, redarstvu, ustaškoj vojsci, rad u državnim službama i sl.), pa čak i poslovnu suradnju s njom, proglašavala jednim od ta tri kažnjiva djela i kažnjavalova najstrožom kaznom. Spomenuti propis ZAVNOH-a bio je pravni temelj za genocid nad hrvatskim narodom.

Radi aktualnih političkih zbivanja u Republici Hrvatskoj potrebno se je osvrnuti i na točku 11. spomenute "Deklaracije". U njoj piše: "U interesu osiguranja i učvršćenja demokratskog poredka i bratstva naroda Jugoslavije kao njihovih najvećih tekovina, u interesu svih tekovina narodnooslobodilačke borbe, zabranjuju se i progone sve fašističke i profašističke organizacije i djelatnosti, jer su uperene protiv slobode, nezavisnosti i bratstva zajednice naroda Jugoslavije"(19). Ova odredba je u bitnim dijelovima podudarna s najnovijom izmjenom Kaznenoga zakona Republike Hrvatske, kojom se također zabranjuju i progone slične djelatnosti. No, ni u jednom ni u drugom slučaju se ne definira, što su to fašističke države, fašističke organizacije i sl., pa će suci i državni odvjetnici, arbitrarno utvrđivati te pojmove i

br. 98, 1.10.1987. NACIONAL 17
Hrvati u Istri dokazali su tko su 13. rujna 1943., kad su jednodušno donijeli odluku o pripojenju Hrvatskoj, što je ZAVNOH prihvatio, i proširio na sve one krajeve koje je nakon Prvog svjetskog rata zauzela Italija, na zasjedanju u Plaškom 12.-15. listopada 1943.: to je bio čin međunarodnog karaktera i svjedoči o državnoj suverenosti partizanske Republike Hrvatske

TVRDNJA DA JE FRANJO TUĐMAN MODERNA STVORIO HRVATSKU DRZAVU OBICAN JE MIT: I ZAVNOH-ov proglaš o pripojenju Istre akt je suverene države

Onima koji se danas opbjaju "državotvorstvom" treba reći da je partizanska Republika Hrvatska, u čije su temelje bili ugradeni humanizam i inzistiranje na ljudskim pravima, občevava više od ove u kojoj vladaju vlastoljepni, otimači narodne imovine i međunarodna potražnja. U Istri nije bilo ustaša pa tamošnji Hrvati nisu bili uvučeni u bjesnijo nacionalne mržnje: zato ni nakon raspada Jugoslavije oni nisu mogli prihvati kričati, isključiti nacionalizam

Akti ustanika u Hrvatskoj učinio je Ante Hebrang pojavu Hrvatske Zemaljske i austro-ugarske vojske u zemlji. Hrvatske dana 12.-15. listopada 1943. u Plaškom, sastavljajući i proglašujući ustaniku i obnovljene Hrvatske stranke obožavajući Božidar Maglaca bilo je suvremenje i dobro. Čak do danas, u podjelu s ustašom, je čin poljoprivrednog okruženja, plasiranje političkih obnovljene, planirane, slike Hrvatske seljake protiv Božidara Maglaca proglašom jugoslavskih prava - sve prima određenjem saborom.

sjednik Sabora, sekretar Komunističke stranke u Hrvatskoj Ante Hebrang iznio je u dejanju "Zemaljske i austro-ugarske vojske u zemlji" da je ustaša i austro-ugarske vojske u zemlji. Hrvatske dana 12.-15. listopada 1943. u Plaškom, sastavljajući i proglašujući ustaniku i obnovljene Hrvatske stranke obožavajući Božidara Maglaca bilo je suvremenje i dobro. Čak do danas, u podjelu s ustašom, je čin poljoprivrednog okruženja, plasiranje političkih obnovljene, planirane, slike Hrvatske seljake protiv Božidara Maglaca proglašom jugoslavskih prava - sve prima određenjem saborom.

Akti ustanika u Hrvatskoj učinio je Ante Hebrang pojavu Hrvatske Zemaljske i austro-ugarske vojske u zemlji. Hrvatske dana 12.-15. listopada 1943. u Plaškom, sastavljajući i proglašujući ustaniku i obnovljene Hrvatske stranke obožavajući Božidara Maglaca bilo je suvremenje i dobro. Čak do danas, u podjelu s ustašom, je čin poljoprivrednog okruženja, plasiranje političkih obnovljene, planirane, slike Hrvatske seljake protiv Božidara Maglaca proglašom jugoslavskih prava - sve prima određenjem saborom.

Jednodušan otpor fašizmu
N o najveće je klicanje dejanja ustanika dejanje gospodara Hrvatske koja je objavljena u "Zemaljskoj i austro-ugarskoj vojski" i proglašenju Jure Francuza. Uzvukao je u Babiću, u Babiću jednodušno donijeli odluku da se pre jede ustašu i austro-ugarsku vojsku.

Sjednik sabora u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Po svim prilici nije se celobrodski borbi nije stiglo. Jednodušno donijeli odluku da se pre jede ustašu i austro-ugarsku vojsku, u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Budući da je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadržanih gotovi (jači) zvaničnoj zemlji, ZAVNOH je to odmah proglašio na sve krajeve, koje je ustaša anektirala nakon 1941. godine, u vrijeme rata, osoblju Zada i ostake.

Što je ustaša i austro-ugarska vojska u zadrž

A. Hebrang s obitelji: na zidu je slika J. V Staljina

seljačke stranke, 3. živući članovi Vijeća bivše Hrvatske stranke prava, 4. doglavnici, poglavni pobočnici i povjerenici u Glavnome ustaškom stanu Hrvatskoga ustaškog oslobođilačkog pokreta i 5. dva predstavnika njemačke narodne skupštine(20). Ukupan broj tih zastupnika bio je oko 200. Doduše, nisu se svi odazvali, ali je golema većina to učinila. Pretežna većina bili su narodni zastupnici izabrani na izborima. Iz Hrvatske seljačke stranke odazvale su se dvije trećine. U Hrvatskome državnom saboru bilo je samo 28 ustaških dužnosnika. Iako ni taj Sabor samo jednim, i to značajno manjim, dijelom nije proizašao iz izbora, on je bio reprezentativan i u svakom slučaju istinski predstavnik hrvatskoga naroda. U povijesti nije rijedak slučaj da se upravo ovako postupi pri konstituiranju privremenoga narodnog predstavništva u prijelomnim vremenima. Stoga su Hrvatski državni sabor i njegove odluke legitimni i izraz raspoloženja hrvatskoga naroda.

Već je istaknuto, da je partizanski pokret bio jugoslavenski i boljševički. organizirala ga je i vodila Komunistička partija Jugoslavije. Ona mu je određivala ciljeve, taktiku i strategiju. U svakoj partizanskoj postrojbi djelovao je partijski politički

povjerenik, koji je nadzirao stanje u postrojbi. Najviši dužnosnici Komunističke partije bili su ujedno i najviši vojni i politički dužnosnici partizanskoga pokreta. No, unutarpolitički i vanjskopolitički razlozi tjerali su ih, da partizanski pokret ne prikazuju kao komunistički, da to čak i skrivaju, pa su ga predstavljeni kao općenarodni pokret. Unutarpolitički razlozi su već djelomice navedeni. Komunisti su bili brojčano mala politička skupina, pa su samo nastupajući kao općenarodni pokret mogli u partizane privući i nekomuniste. Pri tomu su budno pazili, da sve položaje zadrže u svojim rukama i da tako čvrsto nadziru partizanski pokret. Tko bi se pokušao ukloniti tomu njihovu nadzoru, čekao ga je zatvor, a u ekstremnim slučajevima i tajna likvidacija. **Božidar Magovac i ing. August Košutić**, prvaci Hrvatske seljačke stranke, koji su povjerovali komunistima i otišli u partizane, bolno su osjetili njihove nemilosrdne zakone. No, ni Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija, glavne sile protuosovinske koalicije, bez obzira na svoju beskrupulznost, nisu željele pobedu komunista u poslijeratnoj Jugoslaviji. One su bile sklonije kralju **Petru II. Karađorđeviću**, **Draži Mihailoviću** i jugoslavenskoj izbjegličkoj vlasti. A komunistima je zbog raznih

razloga naklonost ovih dviju velesila bila i te kako nužna. Stoga su i pred domaćom i pred inozemnom javnošću nastupali kao općenarodni a ne kao komunistički pokret. U tu svrhu osnovali su AVNOJ i zemaljska antifašistička vijeća, među njima i ZAVNOH, kao najviša politička tijela partizanskoga pokreta u Jugoslaviji, odnosno u njezinim pojedinim dijelovima. Pri tome su sva ta tijela bila samo marionete u komunističkim rukama, iako je partizanska promidžba prikazivala, da ona stoje na čelu jednoga općenarodnog pokreta.

Godine 1943. dogodile su se velike promjene na domaćim i inozemnim ratištima. Sile Osovine doživljavale su poraze. U rujnu te godine kapitulirala je Italija. To je nagovještavalo pobjedu sila protuosovinske koalicije, ali pobjeda još nije bila u njihovim rukama. Stoga su i one tražile saveznike, koji će više pridonijeti njihovoj pobjedi. Raspolaže su dokazima o četničkoj kolaboraciji sa silama Osovine. Osim toga, četnici su bili vojnički slabiji od partizana. To je bio razlog, da su se naročito Britanci, ali i Amerikanci, sve više od četnika okretali prema partizanima. Sovjetski Savez je i bez toga bio na partizanskoj strani. To je podizalo ugled partizana čak i u vlastitim očima. Nastala je potreba, da se AVNOJ, ZAVNOH i njima slična tijela umjesto najvišim političkim tijelima partizanskoga pokreta proglose najvišim državnim predstavničkim tijelima i nositeljima državnoga suvereniteta Jugoslavije i njezinih budućih federalnih jedinica.

To je učinjeno na Drugome zasjedanju AVNOJ-a, Trećem zasjedanju ZAVNOH-a i zasjedanjima njima sličnih tijela na području buduće Jugoslavije. Za ovu svrhu trebalo je izići s konkretnim državno-pravnim programom. Pri tomu su polazili od konkretnoga političkog stanja na području svoga djelovanja. Nesrpski narodi, a naročito Hrvati i Makedonci, pružali su žestok odpor velikosrpskoj politici u monarhističkoj Jugoslaviji. Hrvati su iskoristili njemački napadaj na Jugoslaviju i u mjesecu travnju 1941. uspostavili Nezavisnu Državu Hrvatsku gotovo

HAZU priredio tri javna predavanja u povodu obilježavanja 60. obljetnice ZAVNOH-a

ZAVNOH je bio pretpostavka za izlazak Hrvatske iz Jugoslavije

Na skupu u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti bio je i Mauricije Magašić, jedan od 9 živih vijećnika ZAVNOH-a

ZAGREB - Razred za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) priredio je jučer tri javna predavanja u povodu 60. obljetnice Zemaljskoga antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske - ZAVNOH-a, najvišeg tijela revolucionarne narodne vlasti u Hrvatskoj za Narodonooslobodičke borbe (NOB).

Hrvatski sabor pokrovitelj je svih priredba kojima se obilježava šest desetljeća ZAVNOH-a, kojemu je temelj antifašistička demokracija i dio je kontinuiteta državnosti na koji se Hrvatska uvijek pozivala, istaknuo je u pozdravnom словu potpredsjednik Hrvatskoga sabora akademik Vlatko Pavletić.

Nazor i hrvatska državnost

Predsjednik HAZU akademik Ivo Padovan nuda se pak da će i predavanja trojice akademika, Hodoimiru Širokoviću, Dušana Bilandžiću i Petru Stričiću, biti još jedan

značajan korak koji će pridonijeti novim spoznajama o ZAVNOH-u.

Skupu je nazočio Mauricije Magašić, jedan od devetorce još živih vijećnika ZAVNOH-a, koji je istaknuo kako je skup u vodećoj hrvatskoj kulturnoj i znanstvenoj ustanovi još jedna prigoda da se na znanstveni način progovori o ZAVNOH-u kao o istinskoj nositelju hrvatske državotvorne ideje. Magašić, koji je zakoračio u deveto desetljeće života, istaknuo je kako je za današnju samostalnu hrvatsku državu pale previše žrtava tijekom Drugoga svjetskog rata i Domovinskoga rata te da bi danas trebalo razvijati tekovine ZAVNOH-a.

Kad je pak riječ o čelniku ZAVNOH-a Vladimiru Nazoru, kojega je Magašić osobno poznavao, istaknuo je da može posvjedočiti da je Nazor bilo istinski stalno do obnove hrvatske državnosti.

Premda su, kako je rekao akademik Dušan Bilandžić, okolnosti sprječile ost-

varenje daleko ambicioznije zamisli o proslavi 60. obljetnice ZAVNOH-a, ipak smatra da bi se hrvatski znanstvenici morali privatiti zahtjevnoga posla i izvršiti reviziju hrvatske povijesti.

Provokativno i neistraženo

Govoreći o ZAVNOH-u u kontekstu hrvatske državopravne povijesti, akademik Hodoimir Široković ustvrdio je da su stećevine antifašizma i u ZAVNOH-a bile pravne pretpostavke za izlazak Hrvatske iz bivše jugoslavenske zajednice i stvaranje samostalne države.

Široković je postavio i pitanje zašto bi mi danas u Hrvatskoj zbog, kako je rekao, "starih mržnji" negirati vlastiti doprinos hrvatskoga naroda antifašističkoj koaliciji koja i danas vlada u svijetu. A doprinos maloga hrvatskoga naroda pobjedi antifašizma, ustvrdio je, bio je u odnosu na druge među najvećima.

Za temu svojega izlaganja, diskontinuitet zavnohovske Hrvatske, akademik Bilandžić reko je da je provokativna i nedovoljno istražena.

(II)

HAZU veliča ZAVNOH

na cijelome hrvatskom povijesnom i narodnom području. Izgradili su respektabilnu vojnu silu, diplomaciju, državne institucije, stvorili su vlastitu valutu, dobili su međunarodno priznanje svoje države od velikoga broja država i sl. Makedonija je pretežnim dijelom došla u sastav Bugarske, što je pozdravio i znatan dio makedonskih komunista. Zadovoljene su nacionalne težnje Albanaca i Mađara. Malo je tko, osim Srba, Crnogoraca i Slovenaca, želio obnovu Jugoslavije. U svemu ovome je bio najvažniji hrvatski politički čimbenik, bez kojega nema Jugoslavije. Partizanskomu komunističkom vodstvu je bilo jasno, da se ideji hrvatske državne nezavisnosti ne mogu suprotstaviti idejom bilo kakve Jugoslavije. Poslužili su se sovjetskim modelom kao svojim uzorom i izišli s programom federalno uredene Jugoslavije, u kojoj će Hrvatska imati položaj federalne jedinice. Sve su to popratili silnom promidžbom, da time stvaraju hrvatsku državu, pa su je u početku čak i nazvali Federalnom Državom Hrvatskom. Da ih se ozbiljnije shvati partizani su stvorili i svoju privremenu vlast - NKOJ.

Dakle, ni AVNOJ ni ZAVNOH nisu nastali voljom naroda, pa ni njihove odluke nemaju legitimite. To

su oktroirana politička tijela. Posebno se to odnosi na ZAVNOH i njegove odluke, koji ničim ne obvezuju hrvatski narod. Sve je to bilo u službi obnove Jugoslavije, čime su oštećeni najelementarniji probitci hrvatskoga naroda. ZAVNOH nije hrvatskomu narodu osigurao državnu nezavisnost, za čim su Hrvati stoljećima težili. To je jedno izrazito kolaboracionističko tijelo, koje ne zaslužuje, da ga se spominje u Izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske kao temelj hrvatske državnosti i da se njegovim sudionicima dodjeljuju odličja. U svjetlu ovih činjenica treba prosuditi i ulogu Andreja Hebranga, kojega neki danas hoće staviti na čelo borbe hrvatskoga naroda za njegovu državnu nezavisnost. Na žalost, Hebrang je bio daleko od toga. On je čvrsto stajao na jugoslavenskim boljevičkim pozicijama. Komu trebaju lažni mitovi u hrvatskoj povijesti?

Bilješke:

15. Treće zasjedanje Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, steognografski zapisnici, Zagreb, 1950., str. 89.
16. Isto, str. 90.
17. Isto, str. 91.-92.
18. Isto, str. 93.
19. Isto, str. 94.
20. Petar Pekić: Postanak Nezavisne Države Hrvatske, Zagreb, 1942., str. 164.-171.

BOLI ME KORAK

I kad jednom razmislim

Samo usput razmislim

Da sam naučio hodati

I pravilno razmještati svoj korak

Zaustavim se i stanem

Prestrašim svoje misli pohotne

Jer sam se pretvorio u korak

I samo hodam bezživotno

Lutam teturam padam i stenjem

od bolova

I boli me misao kad je dodirnem

Svojim tankim rukama i

pomilujem

Kao svoju posijedu kosu

Boli me korak

*Kada pomislim da lutam k cilju
bez cilja*

I da cilj nije životan i dostižan

Već se pretvara da je san

*Bezzivotan prema kojem ja
mlatarom rukama*

Prijetim mu i dovikujem

Psujem ga jer mi pričinja bol

*A ja sam svoj život u nekoj
čudnoj putanji*

Od početka do kraja

*Pretvorio u želju da me više ne
bude*

Među uličnim svjetлом

Već da tinjam u tami

Ispod sjenatih maslina.

Bruno Zorić

ISPRAVAK

U nekrologu pok. **Marku Siročiću**, objavljenom u rujanskom broju našeg lista, previdom je kao godina smrti označena 1923. Treba stajati: 2003. Ispričavamo se čitateljima!

BORBA PROTIV ZABORAVA

OPOMENA I ZAŠTITA ZA BUDUĆNOST

U Papiernički, nedaleko Bratislave održan je od 6. do 9. listopada ove godine XI. kongres Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma (Inter-Asso). Domaćin je bila slovačka udruga bivših političkih uznika «Savez protukomunističkoga otpora», a zasjedanje je održano u Određenoj ustanovi Slovačkog parlamenta, u živopisnim Malim Karpatima.

Predsjednik slovačkog parlamenta dr. Pavol Hruaovský pozdravlja sudionike XI. Kongresa

Na Kongresu su sudjelovali izaslanici iz Bugarske, Bosne i Hercegovine, Estonije, Hrvatske, Latvije, Litve, Madžarske, Njemačke, Rumunjske, Slovačke i Ukrajine. Zbog europskog maltretiranja albanskih državljanina, izaslanici iz Albanije morali su odustati od već prijavljenog dolaska. Njima je bila potrebna slovačka viza, koju su mogli podići u slovačkim veleposlanstvima u Beogradu, Sofiji ili Ljubljani, a da bi tamo došli, trebala im je viza tih država. Inter-Asso žali da se ovakvim postupcima ometa sloboda kretanja građana, a HDPZ je posebno osjetljiv na tu europsku krinku, jer to zahtijevaju oni koji nas sile da otvaramo granice za naše ubojice. Izaslanici Poljske, Slovenije i Moldavije su zbog svojih unutarnjih poteškoća ovoga puta izostali. Češki

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

izaslanici imali su nezgodu na putu, pa je jedan izaslanik, ugledni politički uznik zbog nesreće na putu završio u bolnici, dok je drugi morao ostati s njim u pratnji.

Hrvatski izaslanici bili su dopredsjednik HDPZ-a **prof. Slavko Meš-**

trović

i član Društva Miljenko Ču-

ljak, koji inače živi u Beču.

Kongres su svojom nazočnošću počastili visoki vladini dužnosnici u Republici Slovačkoj. Predsjednik Republike Slovačke g. **Rudolf Šuster** uputio je svoga osobnoga izaslanika g. **Mariána Servátka**, svoga savjetnika. Gospodin Servátka je dijete bivšega političkog uznika, bivši veleposlanik u Poljskoj i pri Sv. Stolici. U svome pozdravnom govoru prenio je pozdrave predsjednika države g. Šusteru i s nazočnima podijelio nekoliko dirljivih misli. Naveo je kako je nakon pada komunizma bilo govora o odšteti žrtvama komunizma, ali da je mnogi nisu dočekali, te da obavljena odšteta sigurno nije odgovarajuća za žrtvu koju su podnijeli ljudi pod komunističkim terorom. Istaknuvši da su bivši politički uznici najpozvaniji upozoriti na ono vrijeme da se ne zaboravi, spomenuo je da je, dok je bio pri Sv. Stolici mnogim diplomatima objašnjavao kako je to u Slovačkoj bilo nakon 1945. Mnogi nisu znali i teško su shvaćali, ali Sv. Otac je to sve znao. Zato je sada i osobno sretan da su zagovori ovih dana, kad je sv. Otac proglašio mučenike vjere u slovačkom narodu, urodili plodom. Novi naraštaji ne

Hrvatski izaslanici prate rad Kongresa

Izaslanici BiH i Hrvatske s predsjednikom Inter-Asso

znaaju mnogo o nedavnoj prošlosti, a ljudska pamet je vrlo hlapljiva, pa ako dokazi nisu potpuno čvrsti i dokumentirani, onda se lako može govoriti da se to uopće nije dogodilo, rekao je g. Servátka.

Predstavnik srednje generacije, zastupnik Malokarpatskoga izbornog okruga i gradonačelnik Grada Pezinika, mr. Oliver Solga pozdravio je Kongres riječima koje su nama otvorile bol nekadašnje samoće. Ukažujući na pojavu, koji mnogi i u nas na primjeru Bleiburga sada znaju, on je rekao da njegovo pokoljenje, koje se rodilo sredinom 50-tih godina, kad su sretniji od nas napuštali zatvore, znade jako malo o tome kako je to bilo i zašto je to bilo. Oni kojih se to ticalo, radije su šutjeli i potajno slušali radio slobodnog svijeta. Brzo su prestali izgrađivati budućnost, a njih su uvjерavali da jedan ništa ne može. Njegov prijatelj kipar Štefan Prokop načinio je reljef pod nazivom *Sam si ništa, jedan znači mnogo*. Kad je 1989. počeo doznavati sADBbine ljudi iz svoje okolice i od mnogih svećenika, shvatio je zabludu vremena kad jedan nije značio ništa. Teško je to i danas vjerovati, a čovjek se u duši pita, zar nije bilo moguće zaustaviti taj strašni mlin koji je samljeo najbolje iz naroda? Ostala su pitanja na koje je teško dati odgovore, završio je svoje slovo mr. Solga,

pozvavši Kongres drugi dan na prijam u gradsku vijećnicu Pezinok.

Kongres je pozdravio i predsjednikine udruge političkih uznika **pater Srhovec** te istakao da oni u Slovačkoj imaju dvije organizacije, koje ne rade jedna protiv druge, nego da je *memoria passionis* skupni zadatak. Oni ne žele zaboraviti da su im komunisti pobili 130 muževa i žena. Imena tih ljudi padaju u zaborav, a bilo je 70.000 zatvorenika od 5.5 milijuna stanovnika.

Zbog državničkih obveza, predsjednik Narodnog vijeća Republike Slovačke dr. Pavol Hrušovský po-

zdravio je Kongres u popodnevnim satima. On je svoj pozdravni govor sveo pod naziv «Savladavanje totalitarizma i značenje protukomunističkoga otpora». Era komunizma je prošla. Mi moramo savladavati ostatke i pri tom moramo braniti izgubljena povijesna sjećanja - ovim je riječima predsjednik Slovačkoga parlamenta počeo svoj podugi govor koji zasljužuje svoje integralno objavljanje i u Hrvatskoj. On upozorava da ima ljudi koji osjećaju nostalгију za komunističkom prošlosti. Smatraju je dobom djeće nevinosti, kad nije bilo potrebno rješavati mnoštvo problema i sučeliti se s raznim nesigurnostima koje donosi život u slobodi. Pri tomu se sjećaju samo ugodnih strana staroga režima, a zaboravljaju one koje su kritizirali. Zaboravljaju na nemoralnost i zločine koje si je komunistički režim dopuštao. Razdvajanje komunizma od fašizma i nacional-socijalizma nema nikakvu moralnu prednost. Jedina razlika je ta što je on pokušao dognati čovječanstvo «željenzom šakom do sreće».

Predsjednik Parlamenta Republike Slovačke na koncu svoga pozdravnog govora naglasio je kako je komunizam, kao i drugi totalitarizmi, dio prošlosti; od svakoga je ostalo nešto iz čega je taj totalitarizam izrastao, zbog toga se treba boriti protiv njega.

Predsjednik Inter-Asso Jure Knezović otvara XI. kongres i pozdravlja izaslanika Predsjednika Slovačke g. Servátku i zastupnika parlamenta mr. Solgu

Problem koji zaokuplja ne samo bivše političke uznike, nego sve slobodoljubive ljudi, jest pitanje problematike svladavanja komunizma kao ideje i kao sustava vladavine te pitanje odnosa prema nositeljima i akterima komunističke vladavine, sada preobraženima u "demokrate". Referat na tu temu Kongresu je podnio sveučilišni **prof. dr. Manfred Wilke** sa Berlinskoga Slobodnog sveučilišta (FU Berlin). Znalac, kakav je prof. Wilke, podario je Kongresu, pa tako i borbi za slobodu, dragocjeno predavanje, koje će sigurno u idućem broju *Političkog zatvorenika* biti u cijelosti objavljen. To temeljno pitanje: Kako se može prevladati komunizam, koji je preko 70 godina oblikovao lice Europe i svijeta kao ideologija i kao strašno paralizirajuće nasljeđe i kako se odnositi prema onima koji, nakon pada sovjetskog imperija, a koje je komunistička partija odgojila kao vodeći kadar komunizma, sada tvrde da su oni «čuvari pečata demokracije». On je na primjerima **Nikite Hruščova**, koji je 1937./38. bio komesar smrti u Ukrajini, u usporedbi s njegovim govorom na 20. kongresu KPSSR(b) ukazao da je to početak mijena koje su sada uslijedile. Komunisti su se našli u situaciji da nisu trebali ni izmišljati statute, nego su jednostavno prepisali socijaldemokratske i izjavili da su oni socijaldemokrati, ali jesu li demokrati? A to je poruka. Jer ono što je potrebno, jest pouzdana organizacija sjećanja, snaga sjećanja. Dojmljivo, na primjeru pjesme **Ane Ahmatove** «Requiem», ukazao je važnost snage sjećanja. Snaga sjećanja pomogla je ljudima da uvijek i iznova riskiraju istinu. Već nakon **Staljinove** smrti počinje proces slabljenja terora, koji je do kraja ostao njegovim instrumentom, ali je bio usmjerjeni.

Za daljni opstanak demokracije bitne su dvije djelnice; jedna je da su šefovi okupacijskih partija uvijek bili naš kadar, a druga je njihov odnos prema ljudskim pravima i prema demokraciji, i to u praksi, a ne na riječima, te njihov odnos prema sjećanju na zločine koji su u ime komunizma počinjeni.

Jedina snaga koju imamo jest snaga sjećanja. Mi moramo zahtijevati da se u našim državama izgrade spomenici i muzeji za zločine komunizma. To ne može biti zadatak samo udruga bivših političkih uznika i žrtava komunizma, nego to mora biti državna mјera osiguranja demokracije. Drugo: povjesničari u našim državama moraju suradivati. Nesuvrila je ideja da se

pora protu komunizmu. U raspravi je bilo nekoliko datuma; dan kada je **Lenjin** podpisao dekret o osnivanju logora, dan kada je počelo genocidno odvoženje baltičkih naroda u Sibir, dan kada je donešena odluka da se u Ukrajini provede genocid gladi («holodomor»), razni dani ustanka protiv komunističke tiranije i 17. lipnja, dan kada je u bivšemu DDR-u

Univ. prof. dr. Stefan Karner izlaže o EU-Projektu totalitarizam XX. stoljeća

povijest komunizma i sovjetskog imperija u Europi obrađuje i savladava na nacionalnoj osnovi.

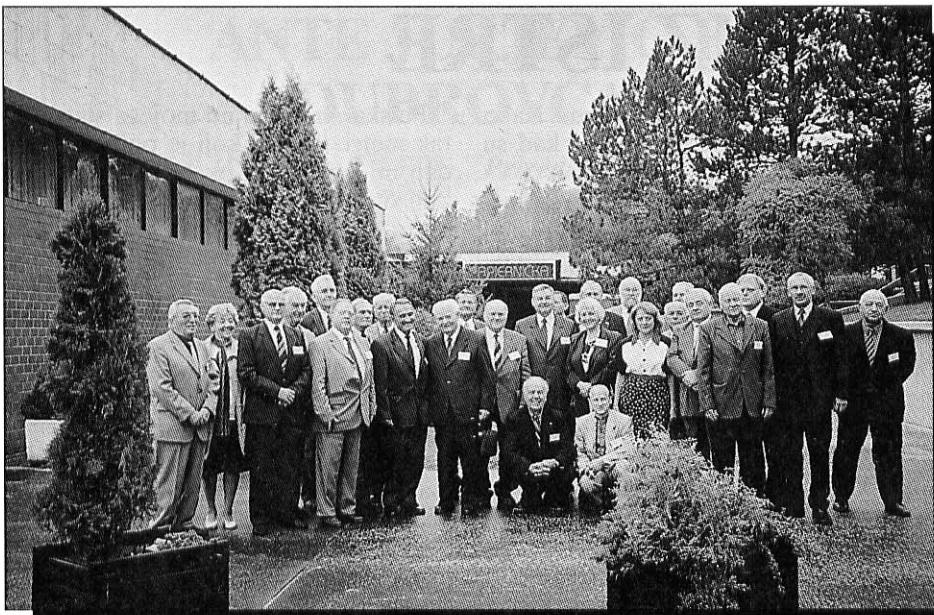
Predsjednik slovačke udruge g. **Jozef Vicen** u svojem referatu ukazao na pripremljenost komunista na nadolazeće promjene 1989./90. Navodeći primjere iz bivše Čehoslovačke gdje su još za vladavine komunizma bili organizirani javni skupovi, na kojima se kritizirao ili izrugivao komunizam, ali nad kojima je organizirana snaga bdjela, da se na pozornicama ne pojave žrtve komunizma, koje bi možda radikalizirale snage. Na taj način paralizirane su snage mogućih radikalnih promjena i izvedana «baršunasta revolucija» u kojoj su akteri komunističke tiranije ostali pošteđeni. Zašto žrtve komunizma nisu bile pripremljene na dolazeće promjene, ostalo je pitanje.

Predsjednik Inter-Asso i predsjednik HDPZ-a **Jure Knezović** u svojem referatu založio za prihvatanje i proglašenje međunarodnog dana ot-

buknuo spontani ustank protiv komunističkog izrabljivanja, a imao obilježe borbe za slobodu, te nije imao nikakve veze s Drugim svjetskim ratom. Taj dan **17. lipnja**, koji je ujedno i početak prvoga velikog ustanka protiv komunizma, u kojem je sudjelovalo milijun ljudi u više od 700 gradova, uzet je, na hrvatski prijedlog, za **Međunarodni dan otpora protiv komunizma**.

XI. Kongres Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma jednoglasno je proglašio 17. lipnja Međunarodnim danom otpora protiv komunizma i zaključio da se zatraži da europske institucije i Opća skupština UN-a taj dan proglaše Međunarodnim danom otpora protiv komunizma

Predsjedništvo ima sada zadatku 17. lipnja registrirati kod europskih institucija i UN-a. Time bi se postiglo globalno podsjećanje na globalna

Sudionici XI. kongresa

stradanja čovječanstva od strane strašnoga totalitarnog zločinačkoga sustava, a svaka članica UN obvezana da na taj dan obilježi dan otpora protiv komunizma raznim upozorenjima o opasnosti komunističke ideologije, uz pomoć raznih publikacija, dokumentarnih filmova, okruglih stolova, seminara, izložbi i ustrajno poštivanje zakona koji služe zaštiti ljudskih prava.

Na Kongresu je sveučilišni prof. dr. Karner iz Graza predstavio projekt Europske Unije: *Otpor protiv sovjetske vladavine 1939./40.-1956.*

Tijekom rasprave koja je uslijedila nakon vrlo zanimljivog predavanja prof. Karrera došlo se do mogućnosti da u tome projektu sudjeluje ne samo Inter-Asso, koja je registrirana u jednoj EU članici, nego i one zemlje, kao Hrvatska, koje nisu članice EU i kojima se prije ulazak. Naše zanimanje za sudjelovanje na tome projektu ležalo je u želji da mi sami pridonesemo znanstveno-istraživačkim radom europskim znanstvenim materijalima na temelju koji će se pisati europska povijest 20. stoljeća. Tako je došlo do proširenja naslova, pa se projekt sada naziva «**Ideja slobodne Europe. Opozicija i otpor protiv totalitarnih, Europski neprijateljskih sustava vladavine u Srednjoj i Istočnoj Europi u 20. stoljeću».**

Dok ovo čitate, već je održan prvi radni sastanak u Rigi (Latvija) na

kome, nažalost, nitko iz Hrvatske nije sudjelovao. Hrvatski znanstvenici ne shvaćaju koliko je potrebno za budućnost Hrvatske iznijeti sam svoju istinu, a ne dopustiti da nam drugi opet pišu našu povijest. Prilika je u ovom projektu, ne skrivati ni uljepšavati, nego samo iznijeti istinu cijelog 20. stoljeća na hrvatskom prostoru. Obraditi naš otpor kako u monarhofsističkoj tako i komunističkoj Jugoslaviji: HSS-a, hrvatskih nacionalista, bleiburšku tragediju, križare, i sve političke otpore komunističkoj strahovladi, pa tako i organizirani otpor onih koji su sada bivši politički uznici. Šteta bi bila čekati da za nas to drugi učine, pa onda, kad ne budemo zadovoljni, tvrditi da su protiv nas razne zavjere! □

REZOLUCIJA XI. KONGRESA INTER-ASSO

Kongres izražava zadovoljstvo učinjenim radom Predsjedništva Asocijacije u izvještajnom razdoblju.

Ujedno Kongres smatra nephodnim da Predsjedništvo nastavi sljedeće:

- štititi interese bivših proganjениh radi naknade štete za pretrpljene gubitke. Posebno pozornost ukazati onim zemljama u kojima nema zakona o rehabilitaciji i nije provedena isplata naknade štete;
- podnijeti zahtjev Ruskoj Federaciji za isplatu odštete (na primjeru Njemačke i Austrije) bivšim proganjenicima za prisilni rad na njezinu teritoriju.

Kongres preporučuje nacionalnim organizacijama da poboljšaju kontakte s Tajništvom INTER-ASSO, a Tajništvu da češće obavješćuje nacionalne udruge o svojoj djelatnosti.

Sljedeći Kongres INTER-ASSO održat će se u svibnju 2004. u Ukrajini.

Bratislava, 8. listopada 2003. god.

Shoqata Antikomuniste e ish të Përndjekurve Politike te Shqipërise (al)
Union der Vereine politischer Häftlinge und Opfer des Kommunismus in B & H (ba)

Union of the Repressed People after the 9.IX.1944 in Bulgaria (bg)

Union der Opferverbände Kommunistischer Gewaltherrschaft e.V. (de)

Board of South Estonian Association of Political Prisoners (ee)

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (hr)

Latvijas politiski represēto apvienība (lv)

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga (lt)

Assoziation ehemaliger politischer Häftlinge (md)

Zwi'zek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego '39 - '56 (pl)

Asociația Fostilor Detinutelor Politice din România (ro)

Zväz Protikomunistického Odboja (sk)

Združenje žrtev komunističnega nasilja (si)

Konfederace Politických Vizdou ČR (cz)

Vseukrajinsko tovaristvo političnih v'jazniv i represovanih (ua)

Magyar Politikai Foglyok Szövetsége (hu)

PISMA IZ ISTRE

Ki zna, a ki ne zna...

Inšoma, ud kad je svita i vika, uni koji znaju vajk zajebu une koji viruju. Tako je bilo, je, i će biti. Tu su, naravno i finese. U uven našen Saboru, najprije uni koji znaju izmanipuliraju une koji ne znaju. A prave se brižni da znaju! Pak uni koji znaju, glasuju, jer...znaju, a uni koji se prave da znaju, glasuju kako znaju! Ili kako njin naredi stranački šef! Pak to serviraju kako gotovu stvar unima koji su izvan, to jest ispod svega toga, to jest podanicima. Koji plaćaju sve une koji znaju i une koji ne znaju! Ki njin je krov ča niš ne znaju. Neka samo...laju! Jer...breki laju a karavane pasivaju! I zato, lipi moji, svi vi koji niš ne znate, jer van ni ne daju da znate, ako i ne znate...ne virujte! Jer sve van moru uzeti, ma zdravu seljačku pamet ne! A zašto da njin virujete? Kad hi tako gledate kako se za govornicom preseravaju z unim replikami, replikami na replike, ispravcima krivih navoda, povredami poslovnika i ostalim pizdrijama. A sve se ruši, sve propada! Ma briga njih. Znaju oni lipo da sve more propasti, ma vlast neće pasti. Ni njihova fotelja, ni si-nekura. Zapravo, kad se boole razmisli, poli nas jedva da još ča more propasti. Jer, kako će propasti uno ča nimaš? Pak nan tako više ne moru propadati ni banke ni pošte, ni hoteli, ni kampovi, ni poduzeća, ni poljoprivredna dobra. A neće vero ni I N A. Su je mogli lipo svu prodati, pak neka se zove M O L, pak neka on propade!

E, ali tu je sad una naša zdravo seljačka pamet! Kad niki, ki zna i more, proda ništo, ča zapravo ni ni njigovo, pak to zapakuje u neprozirni celofan koji se zove poslovna tajna, tu smrdi na proviziju! I kad niki koji zna i more, proda dobar kus istarske obale (neurbanizirane!), za male šolde, pak zajno nakon tega, uta ista lokalna vlast urbanizira utu istu obalu, stvar je jasna! Niki je jopet vrha u žep veliku proviziju! Gledan ja unu našu oporbu koja se boriti da se ne prodaje INA. Pak si promislin: "More biti da su njin motivi pošteni. Ali more biti i ništo drugo! Ako uvi pizduni sve poprodaju, ča će nami ustati za prodati? Kad sutra dojdemo na vlast!" Ča ste rekli? Nihilist! Defetist! Ja? Ma dajte, vas molin! Kad već ne znan, iman pravo nagadati! O dobrin namjeramai svih unih koji znaju, eli ne znaju, ma za našu dobrobit...ne haju! Ča ste rekli? Da ima i poštenih političari. A, da, da! Hi je, je. Dokle hi ne korumpiraju, dokle hi ne potkupe z unosnin mistima

u Saboru, vlati, veleposlanstvima. Kako u unen starem vicu. Znate uno kad su dva razgovarala:

- "Ma znaš, san čuja da je u to zadnje vrime puno pederi."
- "Ma daj, te mojin, ja u to ne mirujen."
- "Ne viruješ? A biš da, da te niki nazu 100 dolari?"
- "Ma, ča si munjen, ča me to pitaš!"
- "A da ti ponudi...tako...vržmo ...jeno 100 000 dolari?"
- "Pa sad...ča ja znan...za tolike šolde..."

- "Eeee...vidiš! Ča san ja reka! Je pederi koliko ćeš, samo ko je šoldi!"

Ja da san bezobrazan? Ma nemojte! A oni? Koji su paradirali po Zagrebu z parolami: "Ja sam ponosni peder"! A Ljubo Česić-Rojs je ustvrdija da hi je i u Saboru! Samo se ne usude priznati!

Ja mu virujen! A vi?

Svaken dr.ku lopata!?

Pak da san jušto svaken loncu poklopac, baš i nisan. Ali izgleda da san...svaken de.ku lopata!!! Sviđalo se to meni, eli ne! Vero san! Gledan ja tako niki dan na uven našen parkiralištu, jedan poveći kup...kako da rečen...krajnjeg produkta probave, da ne rečen jušto dr.ka! Gleda to i moj susjed i se pita:

- "Ma je to ud breka, eli ud čovika?"
- "Koliko se ja razumin u go..a, ni ud breka, ma ni ud čovika, nego ud...blaga! Jer samo blago ud čovika se more unerediti tako i toliko na javnoj površini!" - san zaključja ja.

E, ali svi uti moji susjedi-filozofi lipo zaobilaze izvor smrada, ma nidan da se sjeti uzeti lopatu, pokupiti to i hititi u kontejner. Na kraju, ki će drugi nego ja!

Ma kad malo bolje promislin, najveći krivac ni anonimni seronja, vero ni. Jer kad čovika stisne, a nima di, bolje je i na parkiralište, nego u mudante! A svi uni koji izvlače šolde iz pulskih kulturno-povjesnih spomenika, izgleda da se ne moru spuštiti na nivo normalnih, prozaičnih ali svakodnevnih potriba svakega čovika, pa i turišta.

Puštija san niki dan portun otprt. Da se zrači. Da, da, vero se je izračija! Kad san ujutro pasa kroz portun, san se zgrozija. Niki je napiša cili hodnik! A joh je meni smrada li! I jopet san ja (ma zašto vajk ja?!), mora uzeti metlu, sić vode i riješiti problem. A i inače san osjetljivega želuca.

Pulska Arena je ud mojega stana 30-tak metri. Turišti koji je obilaze, svaki dan mi se motaju okolo portuna. Prid koji dan dođe mi jena brižna ženska, sva u frci: "Bite...toalet...WC...!!!" I ča san moga, ponudila san joj gostoprivestvo, to jest...zahod! A ča da je pošaljen na...parkiralište? Jer okolo cile Arene, zapravo u cilen kvartu, zapravo u cilen centru Pule, jedva da ima koje mesto di čoviku "trenuci samoće" moru biti ugodni! Kako to na radiju reklamiraju.

- "Obriši me nježnooooo! Palomaaaaa!" O bože, bože, danas svaka rit piva na radiju!

A kad je o glazbi rič, moran van se i požaliti. Zgor moje ulice je tako zvani "Dom antifašista". Dom komunjara i jugostalgičara, naravno! Natkriveni prostor, bina s Titovom slikom ud par metri kvadratnih. I tu se između ostalega, svako toliko održavaju svadbe unih malo jače pigmentiranih "Istrijana", to jest Cigana! Pak kad se raspale sa svin raspoloživim decibelima uni svoj nazalno-grlenog-čajšukarije-tremolo, do u sitne ure, naravno da popizdin. Pak nazoveni policiju: "Lipo vas molin, dali regule i propisi vride za sve građane lipe nase?"

- "Naravno, gospodine!"

- "Onda vride i za Cigane."

- "Svakako gospodine!"

- "E, pa lipo dojdite i smirite uve, za koje izgleda ne vride propisi!"

Inošoma jopet moran ja biti...svaken dr.u lopata! Ma zašto vajk ja?

Gledan ja sprid Arene cili prostor natrpan z "suvenirima" mrež kojima dominiraju trbušasti Bude, dalekoistočne plesačice bajadere, motivi iz Tajlanda, Kambodže, Burme, poprsja Napoleona i Betovena, sve sami izvorni istarski suveniri, ter slične stupidece. I sve to strancima nude agresivne, malo jače pigmentirane "Istrijanke", tvrdeći da je sve to isklesano iz...kamenja iz Arene!!! Njima nikakove sumnje da bi sve to tribalo zabraniti. Tin više ča svi ti prodavači suvenira, ne plaćaju ni jene lipe poreza!!! (To san provjerija više puti!) E, ali...u pitanju su izgleda pripadnici manjine! Ugroženi čin hi takneš! I jedini način da se ne osjećaju ugroženi je da hi puštiš da delaju ča će!

Pak san si mislja da napišen članak za lokalne novine. Da napišen predstavku lokalnim vlastima. I san odusta. Ma ča moran ja, baš ja, u svakoj priliki i nepriliki ja...biti...za svaki dr.k...lopata?!?!

Vaš Blaž Piljuh

ANTE JURJEVIĆ-BAJA O POKOLJU DUBROVČANA U JESEN 1944.

Partizani su u Dubrovnik ušli prije pedeset devet godina, 18. listopada 1944. Kako «osloboditelji» zamišljaju «oslobodenje», postalo je odmah jasno – već sutradan je na Orsuli, na tadašnjem istočnom izlazu iz grada, ubijeno najmanje jedanaest mladića. Nijedan nije bio stariji od dvadeset i dvije, ni mlađi od devetnaest godina. Od jedanaest poznatih žrtava, deve torica su Konavljani, listom braća i rodaci. Nitko od njih nije suđen, nikomu nije dokazana krivica. Nikoga se zapravo nije ni sumnjičilo za konkretni zločin: bilo je dovoljno da su bili Hrvati i da su, nekoliko mjeseci ranije, stupili u ustašku satniju koja je u Grudu došla u svibnju 1944. Nije sudjelovala u ozbiljnijim ratnim okršajima, pa se njezini pripadnici uglavnom nisu povlačili pred nadiranjem jugoslavenske armije.

Daksa nije jedino stratište

Krvavi kotač se time nije zaustavio. Na otočiću Daksi pred Rijekom Dubrovačkom nekoliko dana kasnije, 25. i 26. listopada 1944. noću je smaknuto nekoliko desetaka Dubrovčana, skoro bez iznimke Hrvata, uglavnom uglednih intelektualaca i svećenika. Smaknuti su bez suda, a javnost je o tome obaviještena plakatima kojima se htjelo kazati kako su pogubljeni kao «ustaše», «ustaški suradnici», «suradnici okupatora» i slično. Ubijanja su se nastavila idućih dana i tjedana. Zapravo nikakva dokaza za partizanske optužbe nije bilo. Znatan broj hrvatskih žrtava nije uopće pripadao ustaškom

Priredio:

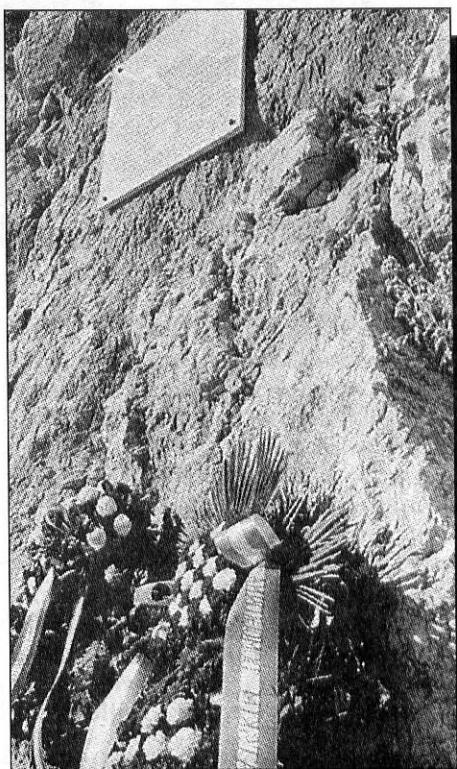
Tomislav JONJIĆ

pokretu. Većinom su to bili pristaše HSS-a koji su i nakon uspostave NDH nastavili obnašati svoje dotadašnje dužnosti, budući da tadašnje državne vlasti, unatoč spora s projugoslavenskim vodstvom stranke oko **dr. Vladka Mačeka**, u pokrajini nije poduzimalo mjere protiv članova HSS-a, nego ih je, poglavito u anektiranim područjima ili u krajevima izloženima talijanskom presizanju, otvoreno pomagalo. Stoviše, ostalo je upamćeno kako su neki od ubijenih pomagali i partizane (pribavljujući im lijekove, poput **fra Marijana Blažića**) ili su simpatizirali s komunistima, ako su ovi za hrvatsku državu (ravnatelj dubrovačke gimnazije **Maks Milošević**). No, za ubilački stroj Jugoslavenske armije takve su razlike bile neznatne: XXIX. Hercegovačka divizija i njezine X. i XII. brigada, u savezu s II. Dalmatinskom brigadom nastavile su «čistiti» Dubrovnik i okolicu.

Daksa je samo jedno, danas svakako najpoznatije stratište. Na tom je otočiću ubijeno najmanje 79 Dubrovčana od ukupno njih više od 190 ubijenih nakon partizanskog ulaska u grad. Među ubijenima je jedanaest svećenika, ali mjesto na kojem se nalazi spomen-obilježje nije jedino ubijalište na Daksi. Ne samo svjedoci tih događanja, nego i neki objavljeni izvori govore o tome kako su se ubijanja pro-

tegla duboko u studeni 1944., i kako su žrtve bacane u more i pokapane na više mesta.

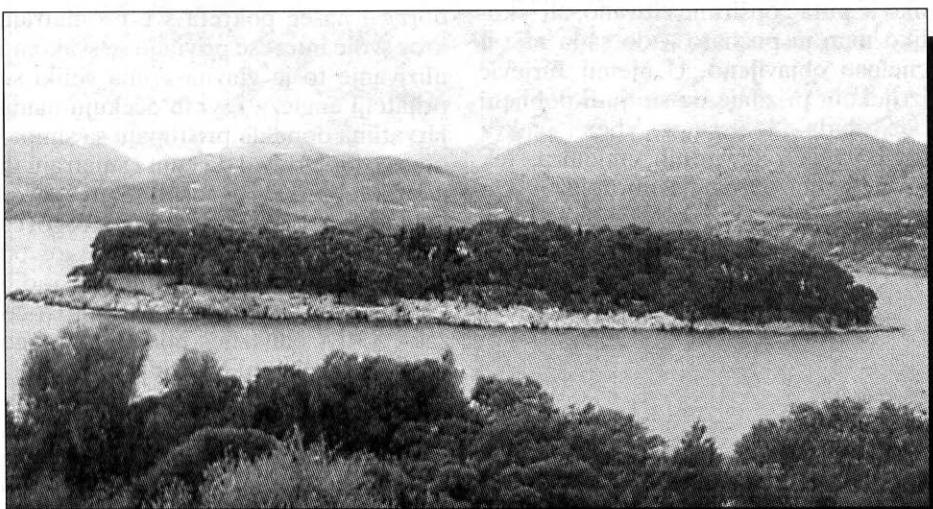
Stravičnim masakrima na Orsuli i Daksi nije okončan obijesni ples krvoločnog pobjednika. Nedužni su ljudi ubijani na brdašcu Montovjerna, iz Slanoga je u hercegovačko zaleđe od-

Spomen-ploča žrtvama na Orsuli

vedena skupina muškaraca i žena i tamo okrutno, bez suda, pobijena. U stratišta se broje i domobransko vojno groblje u Gospinu polju i gradsko groblje Boninovo. Na otočiću Jakljanu pobijeno je između dvadeset i trideset ljudi, većim dijelom njemačkih ratnih zarobljenika. Dubrovčani su odvođeni i na Korčulu i tamo ubijani, baš kao i nad jamom Vraninom. U grad je 30. listopada 1944. dovedena veća skupina zatočenika iz različitih dijelova dubrovačke okolice, a iz dvije skupine s Pelješca samo je manji dio ubijen nakon prividnoga suđenja: ostali su smaknuti bez milosti, po kratkom poslupku.

Ni nekoliko mjeseci kasnije smrtonosni se žrvanj nije zaustavio: 1945. su suđeni **dr. Dominik Barać**, **Mihaljević**, **Veramenta**, a kosti uglednih Dubrovčana razasute su oko vile Rašica

Otočić Daksa pred Dubrovnikom

Staza prema stratištu na Daksi

na Lapadu, na Mljetu i Lastovu, u Trogiru. Bacani su u more kroz kasnije zidanu «bužu» na zidinama zatvora Karmen. Pamti se da je pred kraj 1944. u Dubrovnik dovezen kamion Imoćana kojima se se ovdje gubi trag. Ljude se odvodili iz kuća i prvih poratnih godina. Pred improviziranom sudnicom u gimnazijskoj gimnastičkoj dvorani 1947. s leđa je ubijen Stjepan Wolitz. U tamnicama su smaknuti Boris Krasovac, Pero «Peruka» Bjelokosić, Niko Jelić, Ivka Kristović, Božo Martinović, Božo Njire, Niko Prkačin, Luka Rajković.

Doprinos hrvatskih «antifašista»

Prema tomu, mjesto današnjih hodočašća – na koja vlast, dakako, ne gleda s odobravanjem – otočić Daksa, samo je simbol stradanja dubrovačkih Hrvata. To, pak, stradanje, nije ni po čemu izuzetak: ono je dio sustavnog progona hrvatstva, ono je uvod u stotine sličnih pokolja koji će kulminirati u svibnju 1945. u Bleiburgu i na križnim putovima. Hvala ideologiji tzv. pomirbe, u Hrvatskoj se posljednjih petnaestak godina (otkad se o tim stvarima uopće smije govoriti) ti zločini općenito pripisuju Srbima, odnosno četnicima koji su pred kraj rata prebjegli u partizane. No, iako bi brojnim «antifašistima» danas bilo lakše da je doista tako, tako nije.

Istina jest, da je nakon sukoba kod Bileće u sastav X. i XII. Hercegovačke brigade primljen veći broj četnika, koji su tako, s crvenom zastavom i petokratkom zvijezdom, sudjelovali u okupaciji Dubrovnika. Također je istina da je Jo-

sip Broz zapovjedio da se II. Dalmatinska brigada popuni Crnogorcima, a «komandant i dalje da bude Hercegovac», pa je zapovjednik te brigade doista bio hercegovački Srbin **Savo Burić**, a naslijedio ga je **Obrad Egić**. Također je istina da je zapovjednik prve partizanske bojne koja je ušla u Dubrovnik bio **Savo Četnik** (kasnije je promjenio prezime u «Jovanović», čime očito nije prestao biti četnikom), a njegov zamjenik **Stevan Bećarać**.

No, zločin ne bi bio moguć, niti bi bio tako sustavan i temeljit, da mu nisu asistirali partizani hrvatskog podrijetla, rečeni «antifašisti». Kao u ostatku Hrvatske, tako i u Dubrovniku, oni su okupaciji davali prividni legitimitet, oni su služili legalizaciji masovnih umorstava. U povijest grada crnim će slovima biti zapisana imena sudionika u ovim zločinima: dužnosnika OZN-e **Dušana Stipanovića Guzine**, političkog sekretara KPH **Ante Eterovića zv. Vili**, organizacijskog sekretara **Marina Cetinića**...

Potonji je **Milovana Đilasa**, kad je ovaj došao u Dubrovnik i upitao «koliko ste neprijatelja ubili», izvjestio da je pobijeno njih svega dvadesetak. Malo, malo, presjekao je Đilas: treba sve likvidirati kako bi grad bio «čist od svih reakcionarnih elemenata». U tom se *čišćenju* isticao doista *legendarni Ante Jurjević – Baja*. Legendaran koliko po svom primitivizmu i sudjelovanju u ubijanju nedužnih civila pred kraj rata, toliko i po činjenici da je još desetljećima bio strah i trepet Dalmacije.

U prilogu ovoga kratkog prikaza objavljujemo u cijelosti Jurjevićevo pismo, pisano u Dubrovniku 25. listopada 1944., u jeku smaknuća. To je pismo spominjano u više navrata, nekoliko je puta i opširnije citirano, ali – koliko nam je poznato – do sada nije u cijelosti objavljeno. U njemu Jurjević izrijekom priznaje da su ljudi pobijeni bez suda i istraga, bez ikakva utvrđivanja relevantnih činjenica, tek na temelju partizanskih dojava. On

Jedno od stratišta na Daksi

također ocjenjuje postupak prema «narodnim neprijateljima», osobito svećenicima: «bilo kako bilo – ubit ih se mora». Iz pisma se jasno vidi kako je partizanska armija – za koju i danas neki hoće da je oslobađala Hrvatsku – na dubrovačke Hrvate gledala kao na – Hrvate, dakle – sumnjivce, čak i onda kad nisu ustaše. Radi toga su se na udaru našli i «nekompromitovani» pristaše Hrvatske seljačke stranke.

Pismo objavljujemo bez ikakvih jezičnih ili pravopisnih intervencija: dijati u Bajin jezik i stil značilo bi krivotvoriti povijest. A dokumenti poput ovoga pokazuju kakvi su tipovi, do lakata okupani krvlju, desetljećima upravljali sudbinom hrvatskog naroda.

Pismo Ante Jurjevića-Baje iz Dubrovnika

25. X. [1944.]

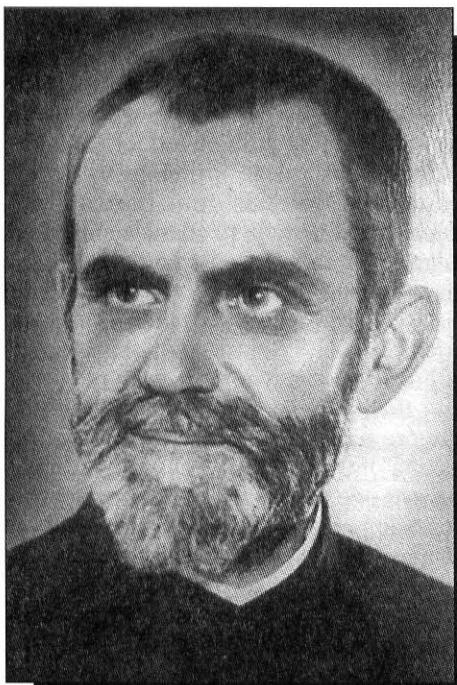
Dragi Drugovi!

Javljam vam se iz starodrevnog grada Dubrovnika a u jedno vas upoznajem sa životom u njemu, mogu dobiti dojam nakon par dana što sam u njemu da ipak valovi Jadranu koji udaraju o njegove hridine da nisu bili uzaludni te dasu bar nešto prenijeli u njemu što valja iz naše slobodarske Dalmacije. Narod u ovom gradu je čudan a donekle i nerazumljiv počevši od onih gospara do pučanina, puni su svojih specifičnosti, koja je veoma bliska svim našim neprijateljima i baš iz tih razloga Dubrovnik i postao a i bit će u koliko ga ne očistimo i posvetimo punu pažnju centar čitave špijunaže ne samo za Dubrovin ili južni dio Dalmacije već za veliki dio Jugoslavije naročito Crne Gore Dalmacije i Hercegovine. Narod u mjestu i okolini nije upoznat ni s najosnovnijim stvarima a naročito što se tiče naše borbe i našeg pokreta sve promatraju kroz svoje interese privijaju se svakome ulizivanje to je glavna vrlina veliki su prijatelji angleza i svi ih očekuju nama Hrvatima donekle pristupaju sa simpatijama dok Srbe ni da čuju i smatraju ih neprijateljima a naročito Hercegovce antagonist je vrlo jak i Hercegovce dosta posprdno gledaju a to je još od Jugoslavije, obzirom što su ovi tu radili kao radnici i uvijek bili niži sloj. Dolazak XXIX divizije nije ih mnogo oduševio voljeli bi oni da je došla koja dalmatinska brigada iako je druga Dalmatinska u stvari ušla u grad. Za ulazak u grad naše jedinice nijesu imale teže borbe glavni teret je pao na XXVI diviziju i to likvidacija Stona, gdje su naše jedinice koloni koja se izvlačila iz Du-

Dragi Drugos K.v. br. Smeštaj 1/25/1

Smještaj: 1-102-63A

je drug dolinostvoš ovo se koristi u svim rokavima da voda do nih se
se more konfiskovat i uveličiti do nih u vodo potrebe i to morski korpusi kao
nareda, no i sve poharke. To je veoma problem iako imat u vodama
do je vodski resurs i do nih potrebe bez obzira na to je potreba
stvarno i mireno kao i biblioteka, one su nekorisne. A novac se već platično
svima putovima. Tukor otkrilo se mesto do 300 miliona krediti podloge
100 miliona avico u papiru drugi tukor je veoma vrijedan ali nije do
veko ne vrijedan mnogo red. Kao li stvari da i da li taj drugi tabac
bez cak je ovde je trebat do stolice brise da obrije po jedan stan obil. 100
i stvari da se svi stolici mijenjaju da mala druga u obil. NO. O. skrivat neophodno
je trebat do vodju da ovde ne postoji 1000 a da se skrije nemam no vodica
osloboditi već moram već sam raditi osloboditi O. NO. O. a drugi je u nemoguć
mnogo punosi i redim da vodici poljima i mnogi istražuju po NO. O. je veoma
slabo i da tukor treba jer vodimo vodice da se oslobodi redom na agricium i u
ovi je Korpus male prepreko voda vlast jer u vodama glazbeni i već
vogu prizna iako da vodama moraju govoriti kada postaviti morsku vlast
kada u glazbeni kada je svaki dan se zabilježiti do posjeti i kada se vlast
stvarno smest vlast u rubu ili vodama već dobro. Pored ovih mogu
već se zabilježiti u vodama morski morski morski morski morski morski
i tak i vodice jugoslaventi već engleski mi ostaju englese i engleski su i stigli u vodama
i 1000 i intervjue i da li da li morska jama je sem rečes u korpusu da
re da morska rama preko obil. 1000 postoji engleski clasni već u poslovima
utovstvo. već se zabilježiti u vodama morski morski morski morski morski morski
njihovo oslobodi prebudi u Bori vodici bocanu venu posluži pomeriti
istinjeg bocanu komandante istinjeg bocanu, u kada biće tamo
vlast je mo pretest. Radni vodici ovoga da su vodici i da su vodici
neophodno je potrebno da dođe ovde putovima. I tako je drugi odgovor
već rečeno drugi tukor jer su vodici vodici vodici vodici vodici vodici
već vodici a da Split je mo goli je mo morski lako i da se vodici. Nevin
Dm. ovde je mo vredit isto tako je potrebno da se posetit istog dana morsku
strane. Kao je mo Nevin jer je on već upisan redak i dječak su i morski
već se zabilježiti u vodama vodici vodici vodici vodici vodici vodici
i ovde li trebalo voditi um početi. Ta hodo mi vodice
3 dječak. ali engleski da mi posluži usta primili te neponujen potrebu je poslat
grupu NO. O. da odati pomoći i da se popuni hao i filmov je uslau
pojke koja je provodila telo u vodici vodici vodici vodici vodici
tako telo stvorit. Oblikom isto su morski morski morski morski morski
ima 150 vodica neli međutim Gregorija martač solunski i korpus
nerto do vodice posetit suko isto je uređen om soli. Duhovnik hao i to
isto i morski i vodici u vodici morski morski morski morski
jer je bio solenje obično poslužiti potrebu je došao aktori ne slati
i organizovati i mornaricu prebivali soli i da obrije vodici
i vodici. Korcula to ovde goli je mo mi imat neponujen. da se vodice
treba poslat vodici i vodici i vodici i vodici i vodici i vodici

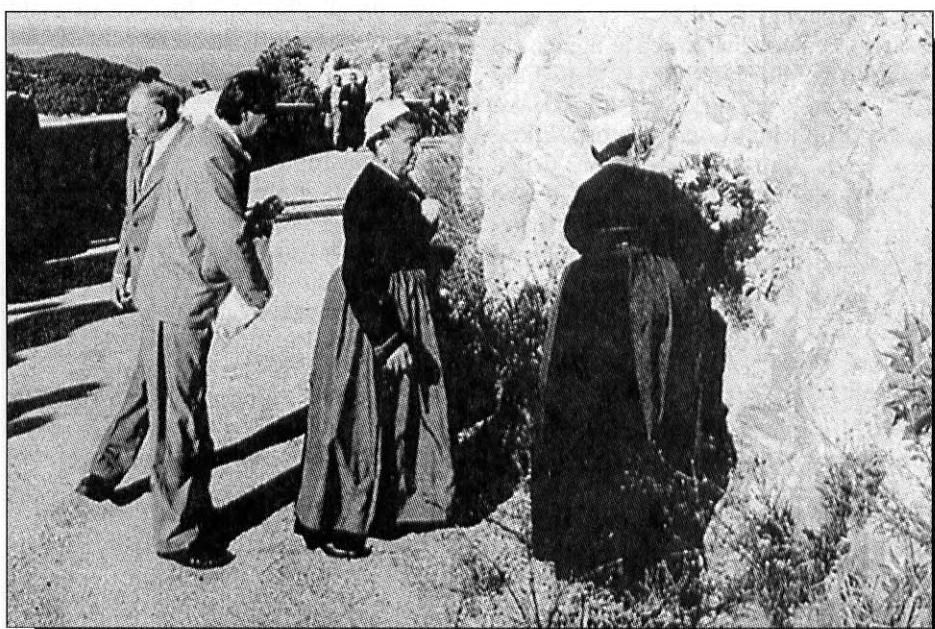

Petar Perica D. I. – jedan od umorenih svećenika

brovnika zadali teške gubitke oko 700 mrtvih i zarobljeni ogroman materijal i preko 30 topova što ispravnih što neispravnih njemci u Dubrovniku nijesu dali nikakav otpor jedino u rijeci gdje ih je pогinulo oko 60. Isto tako naša XXVI je na Stonu i u likvidaciji kolone njemaca imala dosta jake gubitke prema još nepotvrđenim vijestima oko 500 ih je bačeno iz stroja uglavnom od mina. Jedinice koje su upale u Dubrovnik imale su izvjesnih grešaka ali nijesu bile tako strašne i sami možete znati kad vojska upada kakoje ali uglavnom sve je u redu sačuvani su svi magazini kao i ugled naše vojske iako građani njih gledaju kao Srbe četnike a oni narod kao donekle Hrvate ne bi mogao reć ustaše ali ipak sumnjive. Bilo je došlo do izvjesnih nesuglasica između II. Dal. i ostalih jedinica ali je odmah izglađeno. Još je bilo izvjesnih grešaka sa strane izvjesnih organizacija jer su dizale pojedine stvari na svoju ruku a dosta je krivo i to što nije postojala narodna vlast, jer su bili došli i oblasni NOO Hercegovine oblasni Skoja i obl. Partije mi smo iste drugove sazvali i ukazali im na nedostatak i više se isti nijesu događali a ujedno im je bilo i malo neugodno sad ide dosta u redu, jer obzirom što će Dubrovnik bit baza za snabdjevanje II korpusa to je imenovan štab baze koji će jedini imat kontakt sa saveznicima a ujedno će i on imat svoje odsjeke i ako kome nešto treba ovaj će trebat da se obrati na taj štab a ovaj štab na NOO tako da više nema grešaka, isto tako da bi se po-

sao i rad pravilnije odvijao kao pomoći organ formirali smo jednu komisiju u koju su ušli član NOO Komande Mjesta i Područja kao i jedan član štaba V sektora kao jedan drug iz ekonomskog odsjeka IV korpusa a isti je drug dalmatinac ova će komisija imat zadatku da ispita šta ima što se može konfiskovat a ujedno da ima u vidu potrebe II VIII korpusa kao i naroda ovo se sve pokazalo kao veoma pravilno, ipak valja imat u vidu da je vojska vojska i da njene potrebe bar donekle valja podmiriti a što se tiče starina i muzeja kao i biblioteka one su sve sačuvane a novac se već blokirao snjime rukovali Tudor dosada se našlo oko 300 miliona zlatne podloge i 26 miliona novca u papiru drug Tudor je veoma vrijedan ali ipak ako Jerka ne spriječava mnogo rad bilo bi dobro da i on ili koji drug trkne koji danjer ovde će trebat da stalno bude za duže po jedan član obl. N.O.O. u stvari da se svi stalno mijenjavaju ovo neka drugovi u obl. N.O.O. shvate najozbiljnije jer treba da znaju da ovod ne postoji N.O.O. a da se skoro nemaš na nikoga oslonit već moraš sve sam radit odnosno O. N.O.O. a drugo ja im nemogu mnogo pomoći i radim na svim poljima a i moje iskustvo po N.O.O. je veoma slabo a i sam Tudor treba još izvjesno vrijeme da se oslobođi zadaci su ogromni a i ovi iz Korpusa malo prepišavaju samu vlast jer oni uglavnom gledaju sve kroz svoju prizmu iako na svakom koraku govore kako treba poštivat narodnu vlast. Znate u uglavnom kako je svaki dan se približavaš da posidiš i tek sad vidiš šta znači imat vlast u ruke ali uglavnom sve je dobro.

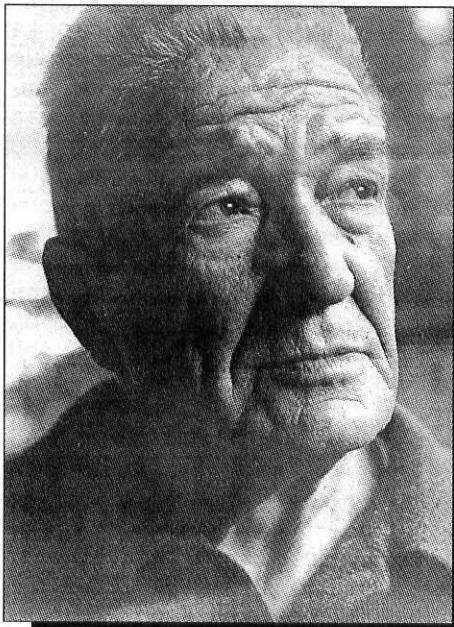
Pored ostalog mogu vam napomenuti da je ovo grad po političkom uvjerenju ni Hrvatski ni Srbski pa čak ni više Jugoslovenski već engleski svi očekuju engleze a englezi su i stigli im a ih 1000 i interesiraju se da bi dali narodu pomoći ja sam rekao u korpusu da se to može samo preko Obl. N.O.O. postoje izgledi da su već u prvom danu uhvatili vezu s nekim našim neprijateljima i to da su u prvi dan njihova dolaska prebacili u Bari svojim brodom ženu jednog poznatog četničkog bandita komandanta četničke brigade, u koliko bude tačno uložiti će mo protest. Radi svega ovoga što sam vam naveo i što ću navest neophodno je potrebno da dođu ovde rukovodioći I sekcije drug Odrljin kao i II sekcije drug Trutin jer oni bez obzira na dužnost potrebitiji su ovod nego igdje a za Split će mo gdje je naš narod lako a dok padne Knin i Drniš ovde će mo uredit isto tako je potrebno da se pošalje bataljon narodne obrane koji je na Visu jer je on već upućen za rad i djelovanje onih naših ?..... i ovo bi trebalo izvršit čim prije. Takođe mi smo uputili 3 depeše ali izgleda da ni jednu niste primili te napominjem potrebno je poslat grupu N.O.O. da održi priredbu i da se popuni kao i filmove jer nakon hajke koja je provedena treba im dati i oduševljenja a takode i izložbu slike treba otvoriti. Obzirom što su naše snage oslobođile Ston u njemu ima 150 vagona soli međutim Hercegovci nastoje odnosno II korpus nešto da uzme pored onog što će uzet onu sol iz Dubrovnika kao i to što i narod i vojska u Dalmaciji nema soli a isto tako sol propada jer je krov solane donekle

Čašćenje uspomena na ubijene na Orsuli

pokvaren potrebito je da se uloži sve da bi se organizovalo sa mornaricom prebacivanje soli bez obzira dali na Vis ili Korčulu to ovisi gdje će mo mi imat mogućnosti da sol smjestimo ujedno organizovat i magazine za prihvat pa gdje odredite mi će mo osigurati punjenje i tovarenje ovamo hitno poduzmite mjere i obavijestite nas kao i kažite gdje će mo slat. i to u Ston. Ja sam vam u početku pisma naglasio o ponašanju onog štaba baze i komisije i bio sam sto posto uvjeren da će sve ići glatko međutim kako na što pišem pismo tako se ovod i razvija život i mogu da steknem uvjerenje da je njima samo do njihovih interesa a to se vidi iz slijedećeg, dok je bila vojska sve magazine vojne su uzeli a pojedine i civile sva prevozna sredstva su konfiskovali tako da nijedno nije ostalo za ostale štabove iako su dobili već pomoć od saveznika 30 kamiona i izvjestan materijal isto tako nastoje da se konfiskuju i svi dućani kao i da odnesu izvjestan alat iz radiona a danas je došao i presjednik vlade Crne Gore i traži pomoć u posteljama i robi kao i doktora naročito pikiraju na sanitetski materijal, oni ti to imaju već sve pripremno. komisiju za ovo komisiju za ono i imamo i imat će mo još dosta muke dok stvari regulišemo iako se dosta toga učinilo samo uglavnom privreda je stala dućani su blokirani tek smo pjacu danas uspostavili i već se prodaje zelje i t.d. ali dućani su zatvoreni koje će treba pokrenit radi svega ovoga treba Jerko da dode ili bilo koji od njih koji pozna te gospodarske probleme. Mobilizacija uspijeva II Dalmatinska se popunjave i prema pričanju približava se brzo na 2000 boraca odaziv boraca je uglavnom na dobrovoljnoj bazi 60 % se javljaju dobrovoljno a na poziv svi dolaze iako ima kod njih malo onog Dubrovačkog izvlačenja. Jedinice uglavnom druga Dalmatinska jer jedino se dalmatinske jedinice popunjavaju došla je sa vrlo nepravilnim naređenjem i to da mobilisu na silu sve sreda jer su valda ovi računali da je čitav Kotar ustaški ali su poslije promjenili način jer su se uvjerili da nije tako i da postoji i drugi način. Razgovarao sam sa drugovima i složili smo se da izvjesne stručnjake šaljemo obl. NOO i mornarici jer se istodobno vrši mobilizacija i za mornaricu što uspijeva. Razgovarao sam sa komandantom štaba primorske grupe u vezi II Dalmatinske kao i komesarom II Korpusa i oni su voljni da upute II dal. čim svrše izvjesne akcije u pravcu Boke Kotorske ja u to vjerujem jer sam komandant je

jedan vrlo fini i ozbiljan drug jedan za mene najsolidniji komunist kao vojni rukovodioč kojega sam sreo u svom radu. Isto tako sam tražio i Bombar della i njega će ustupit Obl. N.O.O. ali glazbu teže od onih svih glazbara još je na životu 21-22 oni su dosta izgleda zapostavljeni dosta su mi se žalili i oni svoje pitanje nemogu njima postaviti da nebi rekli da su lokalpatrioti ali im je

Ante Jurjević - Baja: dovoljno pismen za ubijanje

dogustilo i oni se uopšte ne popunjavaju ja sam i njihovo pitanje postavljao ali to ide teže nego mislim da bi vi obavijestili VIII korpus da on traži preko II korpusa da im dadu glazbu jer oni nemaju a II korpus kao i njihova vlada imaju glazbu a ujedno su prije našeg dolaska mobilisali za sebe jednu glazbu a ako ovi nebi htjeli neka postave preko VŠ jer i ja mislim da su im ovi dosta diplili u diple.

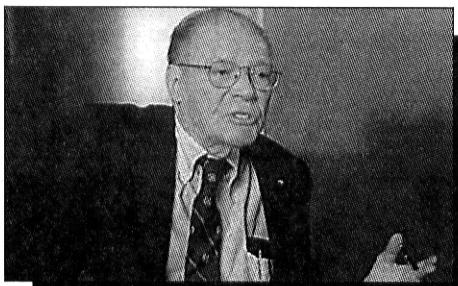
Jaču nastupat isto neka im se po mogućnosti mobilise jedna glazba za korpus a po mogućnosti i za mornaricu ušto malo vjerujem. Isto tako bi trebalo poslat neke ljude iz NOO da dođu uzest neke stvari mašinu za pisanje i t.d. ja o svemu tome pored najbolje volje nemogu voditi računa jer nemam vremena. Što se tiče narodnih neprijatelja do sada ih je otpremljeno što ovamo što onamo oko 60 među njima i 8 popova odnosno fratara pored svega toga mnogi se kriju i nemože ih se otkrit a sad će bit i teže obzirom na saveznike koji će ih štititi jedino tu može iskusni ljudi i vojnici, mi smo nakon streljanja objavili plakatom ali dosad ne sve samo tek sutra izlazi jedan dio u javnost a

potpisali smo sud komande područja jer drugoga nismo imali o ovome svemu dajte vaše mišljenje bilo kako bilo ubit ih se mora a za ove koji se skriju treba će učinit sve da ih se uhvati jer to su kaporjuni. Narod je prilično na samu situaciju zadovoljan samo neznamo šta će bit nakon ovih streljanja jer se već narod za njih interesuje i pita kad će taj narodni sud djelovat. Reakcija počinje da se osvješće i to vidiš kako se ujedinjuje H.S.S. i to sad na bazi protiv tobože srba uglavnom ti ovako reču eno to i to ti je uzima onaj iz Ljubuškog to govore najviše iz razloga da bi ocrnili u očima naroda Hercegovačke jedinice ali sve ovo skupa za sada ne prestavlja ništa jer nikad ne dolaze do izražaja a drugo nastoje da se pokažu kao veliki pristaše N.O.B. i svi bi želili u J.N.O.F. i moć će se izvjesno koristit bio sam na jednom sastanku sa njima skupa sa Pavom Krcem i razgovarali o svemu i svačemu i mogli konstantovat jedno da su oni Dubrovački gospari su dva mozga i misle da će se svojim ulizivanjem svakome podmetnit što im sad ne uspijeva i ako će pokušat da se vjerovatno aktiviraju proti nas ali će mo im kušat na vrijeme noge osiće osnovno je za njih i za na narod da nepoznaje ni ono najosnovnije iz Naše borbe. O narodno oslobođilačkom odboru Skoju i partiji mogu reć da nepostoji ništa i treba sve iznova počet te smo to pokušali riješiti na slijedeći način da okružni NOO preuzme dužnost Mjesnog NOO a da se formira kad sazrije situacija Mjesni odbor JNOF i tek onda da vršimo izbore za N.O.O. a za Skojo smo uredili da jedan član okružnog Skoja preuzme dužnost sekretara M. K. skoja a isto da ostane član Okružnog komiteta Skoja kao i Lovre Kurir da uzme dužnost sekretara M. K. a isto da ostane član O. K. ovo sve je pokus a ne i garancija da će mo uspet uspostaviti organizaciju. Uputit će mo vama neke HSS po Vil(?) on će vas upoznat sa svim koje možemo uapsit ako treba i poslat na Vis ali tu moramo biti oprezni jer nisu kompromitovani kao saradnici okupatora ovde se nalazi i Ivo Čulić iz Splita kao i Mladineo iz Brača. Ovde postoji komanda Mjesta ali postavljena od divizije privremeno radi toga trebalo bi tražit iz XX Div. jednog dubrovčana za komandanta i to Matu Bazdana Komandanta bataljona ili Jakelić Ivicu adjutanta pri XX Diviziji primite pozdrav Baja

Bilo bi dobro da tražite Mladena Spužević iz Dubrovnika radi u Splitsko Područje □

SAVEZNIČKI RATNI ZLOČINI – NEISPRIČANA PRIČA

Prije nekoliko mjeseci na filmskom je festivalu u Cannesu prikazan dokumentarni film američkog režisera **Errola Morrisa** pod naslovom *Magla rata* (The Fog of the War). Glavni junak filma je **Robert McNamara**, kojega je u njegovoj 44. godini **Kennedy** 1961. imenovao najmladim američkim ministrom obrane u povijesti. Danas osamdesetpetogodišnji starac irskoga podrijetla u filmu otvoreno pripovijeda o nizu tajnovitih stranica svjetske povijesti. Kaže tako, da je vijetnamski rat započeo slučajno, jer je mornarički sonar pogreješkom registrirao nepostojeći sjevernovijetnamski torpedo. Ne taji da bi kubanska kriza završila atomskim ratom, da nije bilo jednoga pogreješno poslanog teleksa...

Robert McNamara

No, iako je sudjelovao u tim dramatičnim dogadjajima, najtraumatičnijim razdobljem svog života McNamara smatra svoje vojnikovanje na Dalekom istoku. Peče ga savjest zbog sudjelovanja u jednome zastrašujućem, nekažnjrenom zločinu. Kad je, naime, njemu nadredeni američki general **Curtis La May** pročitao McNamarino izvješće o nedjelotvornosti savezničkog bombardiranja japanskih ciljeva, naložio je zasipanje Japana zapaljivim bombama. Takva operacija nad Tokijem dovela je do uništenja grada. Izgorjelo je više od 100.000 ljudi, čime je broj žrtava nadmašio pobijene u Hirošimi i Nagasakiju. McNamara navodi kako je nadredenoga generala La Mayu u jednom trenutku pitao: "Jeste li svjesni da bismo, da smo izgubili rat, bili osuđeni kao ratni zločinci?" Američki general na to pitanje – nije odgovorio...

Quod licet Iovi...

Usporedno s tim, u Njemačkoj raste zanimanje za bijele pjage povijesti dvadesetog stoljeća, donedavno posve

Piše:

Martin ZORIĆ

tabuizirane savezničke ratne zločine. Jedan od perjanica njemačke književnosti, lijevo orijentirani **Günther Grass** nedavno je objavio novelu o potapanju njemačkog broda *Wilhelm Gustloff* prepunog civila. Oko 7.000 civila, mahom žena, djece i staraca, bez ikakva je vojničkog razloga i svrhe, radi gole životinske odmazde sovjetskih "antifašista", u siječnju 1945. našlo smrt u hladnim baltičkim vodama. Novela *Rakovim korakom* (Im Krebsgang) u Njemačkoj je doživjela spektakularne naklade...

Ali, ako se o zlodjelima i orgijama crvenoarmeјaca na njemačkom tlu i moglo, makar stidlivo, pisati, bilo je to zahvaljujući hladnoratovskom *iskupljenju* Zapadne Njemačke. Ratni zločini zapadnih saveznika i dalje su ostali tabu. Čini se da je tomu kraj. Pred kraj 2002. berlinski je publicist **Jörg Friedrich** objavio knjigu *Požar. Njemačka u ratu bombama 1940.-1945.* (Der Brand. Deutschland im Bombenkrieg 1940-1945), koja je zemljama njemačkoga govornog područja izazvala eksploziju zanimanja, baš kao što je zapadno od La Manchea, u Britaniji i Sjedinjenim Državama dočekana na nož. Na više od šest stotina stranica auktor pokušava dokumentirati

saveznička bombardiranja njemačkih gradova, u kojima je poginulo više od 500.000 civila.

Tu je temu prije nekoliko desetljeća temeljitiye otvorio kontroverzni engleski povjesničar **David Irving** knjigom *Od Guernice do Vietnama. Stradanja civilnog stanovništva u suvremenom ratu* (njem. izdanje: Von Guernica bis Vietnam. Die Leiden der Zivilbevölkerung im modernen Krieg), ali tada prilike za raspravu očito nisu bile sazrele, iako su se njome počeli baviti brojni manje poznati auktori. Teza da su u Drugome svjetskom ratu međunarodno ratno pravo zapravo prvi prekršili saveznici, osobito Britanci, jedva je prekoračila *revizionističke* krugove, makar se, ozbiljno elaborirana, može naći i u nekim poznatim udžbenicima i priručnicima međunarodnoga javnog prava. Fašistički i nacionalsocijalistički zločini nad Židovima, Romima i pripadnicima drugih "manje vrijednih" naroda, svojim su dimenzijama, ali i političko-propagandnom eksploracijom pridonijeli svjesnoj amneziji u pogledu sličnih savezničkih "pothvata", pa svijest o tome da su stotine tisuća civila pobijene počesto bez ikakva vojničkog opravdanja nije sprječila Britance da svojim "junacima" tog zlodjela ("Bombardier Harris") podignu spomenike i da ih – uz talambase koji dopiru i s drugih strana, pa i u Hrvatske - časte kao vitezove borbe za slobodu i ljudska prava.

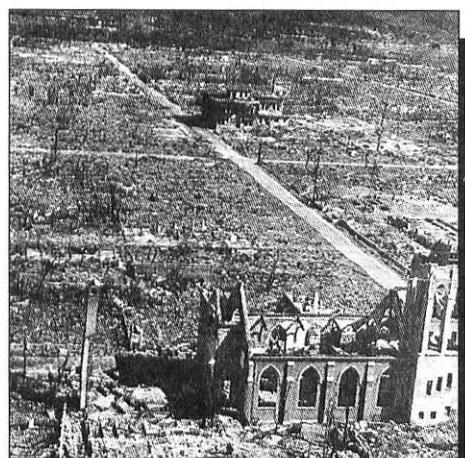

Razorení Dresden

Spaljivanje leševa žrtava savezničkih bombardiranja

U Hrvatskoj se o svemu tome malo govori i piše. Ovdje se još uvijek vodi Drugi svjetski rat i još uvijek se onima koji bi htjeli doznati pravu istinu prijeti figurativnim smaknućima. Još uvijek vrijedi ona **Bakarićeva** da se s hrvatskim nacionalistima (a takvima se smatraju svi koji žele hrvatsku državu) može razgovarati samo preko nišana. O sudbini njemačkog naroda u Drugome svjetskom ratu ozbiljnije je – uz *primjerene* napadaje ideološkim batinama

Hirošima srađnjena sa zemljom

koji su valjda trebali nadomjestiti znanstvenu argumentaciju – pisao **Ivan Mužić**. Taj nedostatak interesa svakako je zanimljiv, s obzirom na analogiju nekih sudsina i nekih pojava, no razlog nesumnjivo treba tražiti u političkim, a ne u znanstvenim razlozima. Članci i rasprave o partizanskim zločinima nad Hrvatima svrstavaju pisce u nepočudne

marginale, pa je paradoksalno da je u Hrvatskoj lakše istraživati jugoslavenske zločine nad Podunavskim Nijemcima (kojima se sustavno bavi **V. Geiger**) nego nad Hrvatima. A stradanja Hrvata nisu

samo stradanja naših sunarodnjaka nego su i svojom masovnošću razmjerni zapravo znatno stravičnija od pola miljuna mrtvih njemačkih civila...

U razgovoru za jedan hrvatski dnevni Friedrich pripovijeda da je u arhivskim dokumentima i sačuvanim fotografijama vidio samo ono što je osobno doživio djetinjstvu: "Prizor ljudi pretvorenih otpad, baka koje su ležale na pločnicima s unucima u naručju. Gomile leševa na Altmarktu u Dresdenu, gdje su donosi mrtve, jer kovčega i mjesta na groblj više nije bilo, tih gomila leševa na kojim su stajali oni koji su pomagali, u mrtvima, u čizmama. To su scene koje je video svaki Nijemac. Ali, pod znakom kukastoga križa. To je slika jedno njemačkog SS-ovca koji treba ukloni brda leševa u Auschwitzu ili Majdaneku. A sada ovdje stojite pred samljevenim ljudima koji se na temelju samih slika nisu mogu povezati s nacističkim narodom. To su samo bake sa svojim unucima. Jesli bili u nekoj stranci ili nisu – to ne može biti razlog da se s nekim čovjekom postupa tako da mu se na kraju dijelovi tijela moraju baciti u kantu za smeće..." □

KAMENOVANJE SOVJETSKOG TENKA (Uz fotografiju iz Berlina 1953.)

Piše: Ivan JURIĆ

U mom tekstu, «Ljevičarski intelektualci u obranu sovjetskih tenkova», objavljenom u *Političkom zatvoreniku* br. 138 (rujan 2003.) na str. 20., objavljena je fotografija dvojice mladića koji bacaju kamenje na sovjetske tenkove na berlinskim ulicama 1953. Ta fotografija i likovi na njoj imaju svoju zanimljivu povijest: dva mladića slučajno su se našla oči u oči sa sovjetskim tenkom. Tko su oni?

Lijevi je tada 19-godišnji tajnik (sekretar) komunističke mладеžи u DDR-u koji je iz znatiželje sjeo na bicikl, zapeo kopču na hlače da ne zapnu o lanac i nakon kamenovanja našao se na drugoj strani - **Hans Joachim Maître**. Nakon bijega potražio je svoj bicikl, ali ga tamo više nije bilo. Otiašao je na policiju prijaviti krađu bicikla, zaboravivši skinuti kopču s hlača, a policija je već čekala tko će s kopčom tražiti bicikl. Pod čudnim okolnostima pobjegao je na Zapad, završio studij, bio zamjenik glavnog urednika *«Welt am Sonntag»* i 80-tih godina otiašao u Ameriku. Na sveučilištu u Bostonu osnovao je *Centar za novinarstvo u vojnim krugovima* gdje i danas obučava agente CIA-e. Bio je američki pilot, ali i tenkist, pa sad može razumjeti strpljenje koje je pokazao sovjetski vojnik držeći prst na obaraču i strpljivo slušajući strašnu zvonjavu kamenja po željezu. Zato novinarima predlaže da ne ispituju njega, nego da traže tenkista.

Dругi mladić zove se **Erwin Kalisch** i kraće je biografije. Radio je na poznatom gradilištu u Staljinovoј aleji kao električar. Također je uhićen i zbog «poticanja na ustank» odležao tri godine. Povjesničari pišu da je 1956. pobjegao u Brazil. Njemačka u Brazilu ima četiri konzulata: u Brasiliji, São Paulu, Porto Allegre i u Recifeu. Osoblje iz sva četiri konzulata tražilo ga je po Brazilu ali tamo ga nije moglo pronaći. Ni u tajnim aktima komunističke policije još nije pronađen.

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH ZATVORENIKA (XVIII.)

1396. **IVŠIĆ, Nada** (Josip) - rođ. 25.11.1915. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.8. na 18 mjes. zatvora.

1397. **IZVORNIK, Eva** (Tito) - rođ. 22.10.1896. u Zenici, Bosna. Osuđ. 1950. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 5. st. 2. čl. 11. st. 3. na 2 god. zatvora.

1398. **JAČINOVIĆ, Kata** (Petar) - rođ. 01.01.1928. u Untiću, Petrinja. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Banije po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

1399. **JADRIĆ, Marija** (Marko) - rođ. 14.09.1902. u Vrisku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. JA po ZPND čl. 3. t. 3. na 2 god. zatvora.

1400. **JADRIĆ, Marija** (Nikola) - rođ. 23.05.1927. u Diemu, Sinj. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Split po ZPND čl.3.t.3. na 4 god. zatvora.

1401. **JAGAR, Marija** (Vinko) - rođ. 17.05.1922. u St. Gradcu. Osuđ. 1950. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

1402. **JAGODNJAK, Armida** (Josip) - rođ. 01.01.1910. u Trstu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Rijeka po na 1 god. i 9 mjes. zatvora.

1403. **JAKAC, Marija** (Jakov) - rođ. 04.09.1928. u Koriti-Kodolje, Buzet. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Pula po ZPND čl. 3. t. 7,8,10. u sv. čl. 2. na 3 god. zatvora.

1404. **JAKČIN, Zdenka** (Aleksandar) - rođ. 08.06.1919. u Drenovcima. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.3, i 14. na 14 god. zatvora.

1405. **JAKOPOVIĆ, Julika** (Pero) - rođ. 01.01.1901. u Petrinji. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda u Sisku po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

1406. **JAKOVAC, Vid** (Vencel) - rođ. 01.01.1930. u Lokvama. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Sežana po KZJ čl. 303. na 8 mjes.. zatvora.

1407. **JAKOVLJEVIĆ, Kata** (Andrija) - rođ. 18.11.1902. u Košutarici, Daruvar. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda po ZPND čl.14. na kaznu zatvora.

1408. **JAKOVOV, Kata** (Nikola) - rođ. 01.01.1894. u St. Pavlani. Osuđ. 1945. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.3. na 10 god. zatvora.

1409. **JAKOVLJEVIĆ, Ana** (Jakob) - rođ. 01.01.1922. u Košutarici. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Požega po ZPND čl. 3. t. 6. na 2 god. zatvora.

1410. **JAKULJ, Zdenka** (Nikola) - rođ. 10.02.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Dubrovnik po ZPND čl. 3. t. 3. čl. 9. t. 1. na 8 god. zatvora.

1411. **JAKUŠIĆ, Amalija** (Franjo) - rođ. 05.03.1911. u Graničarima, Zlatar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Varaždin po ZPND čl. 3.t.14. na 7 god. zatvora.

1412. **JAMBREK, Manda** (Petar) - rođ. 25.06.1895. u Kabanu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.

1413. **JAMBREKOVIĆ, Jaga** (Đuro) - rođ. 01.02.1897. u Medureći. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

1414. **JANCEK, Jelka** (Josip) - rođ. 02.04.1925. u Osijeku. Osuđ. 07.10.1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.

1415. **JANČIĆ, Paula** (Stjepan) - rođ. 27.06.1903. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Okružnoga narodnog suda Zagreb po ZPND čl. 9. t. 1. i 2. na 13 mjes. zatvora.

1416. **JANDRIĆ, Štefica** (Jagoda) - rođ. 18.12.1908. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.

1417. **JANDROKOVIĆ, Jana** (Jandro) - rođ. 01.01.1923. u Cigleni. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 4. t. 4. na 2 god. zatvora.

1418. **JANELLE, Medika** (Josip) - rođ. (nepoznato). Mjesto i nadnevak suđenja nepoznati, nestala.

1419. **JANEŠ, Nada** (Milan) - rođ. 01.01.1917. u Svetom Ivanu Zelinu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Beograd po ZPND čl.3.t.3. na 20 god. zatvora.

1420. **JANIĆ, Barica** (Ante) - rođ. 23.05.1927. u Splitu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Srednje Dalmacije po ZPND čl. 3. t. 7, 8. i 14. na 4 god. zatvora.

1421. **JANIĆ, Dragica** (Šimo) - rođ. 15.05.1924. u Gradusu. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 3, na 2 god. zatvora.

1422. **JANKOVIĆ, Anica** (Iso) - rođ. 23.02.1909. u Osijeku. Osuđ. 1945. presudom Suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba po čl.2.t.3. na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

1423. **JANKOVIĆ, Franika** (Antun) - rođ. 01.01.1902. u Frankuševcu. Osuđ. 1945. presudom Div. voj. suda Sl. Požega po ZPND čl.11. na 1 god. zatvora.

1424. **JANKOVIĆ, Katica** (Ljudevit) - rođ. 12.01.1906. u Novskoj. Osuđ. 1947. presudom Kotarskoga narodnog suda Novska po ZPND čl.1.t.1.i 4., čl.3. na 6 mjes. zatvora.

1425. **JANKOVIĆ, Slava** (Gajo) - rođ. 01.01.1910. u Bratanima, Križevci. Osuđ. 1949. presudom Kotarskog suda u Križevcima po čl. 5. st. 1. i 2.t.15, čl. 2. na 12 mjes.. zatvora.

1426. **JANKOVIĆ, Zora** (Šimun) - rođ. 01.01.1930. u Karlovcu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Karlovac na 1 god. 6 mjes. zatvora.

1427. **JANKOVIĆ - STOŠ, Staža** (Pero) - rođ. 25.03.1914. u Šašincima. Osuđ. 1952. presudom Okružnog suda Osijek po KZ čl.107. na 2 god. zatvora.

1428. **JANOTA, Ankica** (Venceslav) - rođ. 15.08.1922. u Požegi. Osuđ. 1945. presudom Okružnog narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl.9.t.1. na 4 god. zatvora.

1429. **JANTALEK, Antonija** (Nikola) - rođ. 01.01.1903. u Trupcima. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

1430. **JANTOL, Anica** (Stjepan) - rođ. 01.01.1929. u Zagrebu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.

1431. **JANTOLEK, Jana** (Đuro) - rođ. 01.01.1920. u Okoli, Sv. Ivan Zelina. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes. zatvora.

(nastavit će se)

KAKO SMO "ZAUZELI" SUŠAK - RIEKU 1943. GODINE

... Istra je s neopisivom radošću dočekala slom Italije. Talijana je preko noći nestalo. S kraja na kraj istarskog poluotoka odzvanjala je pjesma pobjede. Čitava Istra, nakon dvadeset i pet godina krvavog rostva, gorila je od jedne jedine želje: pripojiti se čim prije, i zauviek, matici zemlji Hrvatskoj. O tome nam je pripovjedao pukovnik Reš u Trstu, a i sami smo se za vrieme našeg boravka u tom gradu mogli osobno o tome uvjeriti.

Zagreb je medjutim zatajio. Talijani su se s vremenom osviestili i

Piše:

Marko SINOVČIĆ

nici) od onih, koji su im zaista htjeli pomoći (naše konzularne vlasti na Rici i vojničke oblasti na Sušaku). Tako je naša Sirotica u svom očaju očekivala spas jedino od - partizana.

Slično se je dogodilo i sa Sušakom i njegovom okolicom. Kada su se partizani povlačili iz njega, odvukli su sa sobom sve što je moglo hodati ili se nije na vrieme uspjelo sakriti. Medjutim narod je bježao nazad, i za

Oslabodjene odciepljene hrvatske zemlje

Posljedje Poglavnika proklamacije narodu, ministar i zapovednik oružanih snaga general Navratil predstavlja da na Hrvatskoj državnoj "krugovalnoj" postoji ovu Poglavniku dnevnu zapovijed:

Hrvati vojnici!

Dobrobrani, ustaše, zrakoplovci i morari!

Postupak Italije razrijeđao je hrvatsku državu svih namjenskih obveza, koje su sputavale razvoj Nezavisne Države Hrvatske, a napore razvoja hrvatskih oružanih snaga.

Uzajamno Nezavisne Države Hrvatske ima dužnost i pravo, da s oružjem u ruci zauzme i brani one hrvatske zemlje, koju su joj bile oduzete.

Hrvati vojnici!

Pod vodstvom vašeg zapovjedništva rasipa vam čast i dužnost, da u najvećoj stosti i s povjetnim junakstvom hrvatskih vojnika oslobodite odcepljene hrvatske zemlje i da razvijete slavnu hrvatsku zastavu na Jadranu, pod kojom će na našem moru svamuti mrežni dani hrvatskome narodu... "Uzor... poživlju... pomoliže..." vam bratski oružane snage saveznike Njemačke.

Hrvati vojnici!

U ovom povijesnom času siguran sam, da ćete lavršiti hrvatsku vojničku hrvatsku dužnost, a time će biti izmjena i voda najvrjednija želja, da povratite svojoj domovini i svome narodu ono, što nam je bilo oduzeto i za čim je hrvatilo važe.

Hrvatski vojnici, hrvatski mornari!

Dodata je danovo žudjenje i težkim mukama odcepljani čas, Hrvatskoj se vraća njeno more! Vi ćete ga braniti!

Živjeli hrvatske oružane snage!

Živjeli cjelokupna Nerazvina Država Hrvatska!

POGLAVNIK
ANTE PAVELIĆ

Povodom ovih radostnih događaja pre Poglavnikovim dvorom, na Markovom trgu gradjanstvo je pripredložilo oduzeće manifestaciju, koju su izvadile Poglavnika pa je brojnom gradjanstvu održao određeni govor. Još iste večeri su na Jelačićevom trgu održane oduzeće manifestacije za oslobođenu domovinu.

RAZRJEŠENJE RIMSKIH UGOVORA

IZJAVA O BEZOBEZVATNOSTI I
NISTETNOSTI OZNACENJA KRALJA
TE DRŽAVOPRAVNA IZJAVA
O RAZRJEŠENJU RIMSKIH UGOVORA

Budući dne 18. svibnja 1941. godine označeni Kralj Hrvatske nije sve do danas od toga označavanja učinio nikakove porabe, to izjavljujem, da su za Nezavisnu Državu Hrvatsku kako ponuda tako i samo označenje postali bezobvezni i nebitni.

Dano u Zagrebu, dne 10. rujna 1943.

Poglavnik
Nezavisne Države Hrvatske
Ante Pavelić, v. z.

ponovno zauzeli napuštene položaje. Broj okupatora bio je ovaj put još veći, jer su uz Talijane Istrom krstarili i Niemci. Kasnije su im se pridružili i četnici, (koji su zajedno s fašistima i nacistima vršili čuvene "kaznene ekspedicije" po istarskim selima. U nekim "ekspedicijama" četnici su nastupali pod ustaškim oznakama. Tako, na primjer, u selu Lipa, gdje su palili kuće i u razbuktali vatrui bacali uplašenu hrvatsku djecu. To je kod istarskog pučanstva stvaralo još veće nerazpoloženje prema Zagrebu i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Istina, naše konzularne vlasti ulagale su prosvjede kod njemačkih gradjanskih i vojničkih oblasti, svi smo mi nastojali na ovaj ili onaj način uvjeriti naš živalj, da ustaše, oni pravi - hrvatski - ustaše, nisu sudjelovali ni u Lipi, niti u bilo kojoj vojničkoj akciji zapadno od Sušaka, a najmanje u zajednici s talijanskim fašistima, ali je zbrka pojmove bila tako velika, da naši jadni Istrani nisu više bili u stanju lučiti one, koji su bili (fašisti, nacisti i čet-

POGLAVNIK PROGLASIO cjelokupnost hrvatskih zemalja

Poglavnik je izradio zapovijed hrvatskim oružanim snagama, da skupa sa saveznicima njenim vojskama oslobode hrvatske zemlje na Jadranu.

Führer Velikog Njemačkog Riječa priznaje u Nezavisnoj Državi Hrvatske granice, u kojima su uključene odosepljene hrvatske zemlje na Jadranu.

Hrvati, u ovome času učinimo se svi ljudi na umu same zemlje i slobode hrvatskog naroda

te avuši Nezavisnu Državu Hrvatsku.

ZADRIJEN 1. rujna 1943. godine

DA NEZAVISNA DRŽAVA Hrvatska postane slobodna i nezavisna država.

DRŽAVNI ZAVOD ZA KULTURU

DRŽAVNI ZAVOD ZA KULTUR

SJEĆANJA I SVJEDOČENJA

VOJNI SUD U ZAGREBU
I. K. br. 199/72.
Dana 4. IX 1972.

U T M E R A V O D A I

Vojni sud u Zagrebu, u vecu sastavljenom od sudije pukovnika pravne službe Fumić Mr. Ivana, kao predsednika veće, te sudija: porotnika poručnika Gregec ing. Vinka i zastavnika Jevović Zdravka, kao članova vecu, uz sudelovanje Vojsković Nevenke, kao zapisnicara, u krivičnom predmetu protiv PEJIĆ RADOMIRA, vojni ka zbog krivičnog dela iz čl. 118. st. 1. EZ, optuženog optužnikom Vojnog tužioca pri VP 7250 Zagreb I VP br. 160/72. od 11. IV 1972., održao je dana 4. septembra 1972. glavni javni pretres u prisutstvu optuženog i njegovih branilaca: poručnika pravne službe Veselić Milana i advokata Gnjidić Ernesta, te zastupnika optužbe pukovnika pravne službe Alinčić Milana, pa je istog dana doneo i u prisustvu stranaka objavio sledeću

P R E D U Z U

Opt. PEJIĆ RADOMIR, vojnik VP 2480/5 Ljubljana, sin Mile i Dušan k. r. Polar, rođen 29.IV 1952. u Čapljini, sa boravištem u Pri

c/ izjavio je da ovde neće traziti posao, jer da svi koji žele dobro da žive, moraju da kradu, a on da to neće, da su svi jugosloveni kriminalci, da politički rukovodioци kradu od nerođenih da i Tito krade, jer da ni on ne živi od onoga što je posao;

- 3 -

čime je učinio krivično delo neprijateljske propagande iz čl. 118. st. 1. EZ,
pa ga sud, na osnovu čl. 118. stav 1. EZ i člana 28. Z

O S U D J U J E

na KAZNU STROGOG ZATVORA u trajanju od 2/dve / godine.

Na osnova čl. 45. st. 1. EZ u izrečenu kaznu uračunava mu se vreme provedeno u pritvoru od 21. II 1972. pa dalje.

Na osnovu čl. 91. st. 4. ZKP oslobođaja se od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka u iznosu od 3.395,20 dinara.

Zapisničar:
Vojsković Nevenka

Predsednik veće:
pukovnik pravne službe
Fumić Mr. Ivan

OD SMEDEREVA, PREKO VIKTOROVCA I VELIKE PISANICE, DO STARE GRADIŠKE I LEPOGLAVE

Roden sam 17. kolovoza 1926. u Kaniškoj Ivi. Stupio sam u hrvatsku vojsku dragovoljno 2. listopada 1942. u Lipiku. Zatim sam upućen u Bosansku Dubicu i na Kozaru, iste godine, u ljeto. Kako sam bio vrlo mlad, po nagovoru svoga brata, poručnika hrvatske vojske, i uz njegovu pomoć, otisao sam u dočasničku školu u Zagrebu, a potom u Njemačku u Stockerau, sve do 10. studenoga 1943. Nakon 13 mjeseci školovanja vratio sam se u domovinu, u Osijek, u činu vodnika.

Raspoređen sam u Štirov zdrug, u sastavu kojega sam vojevalo po Slavoniji. Zatim sam po potrebi službe i na temelju dočasničkih zasluga upućen u samovoznu bojnu u Zagreb, sa sjedištem na Trešnjevcu. S dužnosti stegovnog vodnika u školi 1. samovozne bojne, grupacije 5. divizije Crne legije, sektora Koprivnica, Bjelovar, promaknut sam u čin zastavnika i kao takav sam služio do kraja rata u Bjelovaru. Zarobljen sam sa svojom postrojbom 7. na 8. svibnja 1945. u blizini Varaždina. Nakon nekoliko dana logora bio sam izdvojen s većom grupom mladića u JNA i odpremljen u Smederevo, gdje sam bio do uhićenja, 18. kolovoza 1945.

Budući da su mi strijeljali brata, a potom oca i na intervenciju partiskske ćelije Kaniške Ive, uhićen sam. Uhitila me OZNA u vojski. Tada je nastalo teško vrijeme mučenja i ispitivanja, punih 37 dana. Osuden sam na deset godina prisilnog rada. A potom, na intervenciju partiskske ćelije na Višemu armijskom sudu u Nišu, kazna mi je preinačena na smrt strijeljanjem. Tada su uslijedile nove batine, i dan i noć u smrtnoj ćeliji. Oznaši su se nasladivali nad nama smrtnjacima puna četiri mjeseca. U nekakvoj tamnoj prostoriji, bez igdje ičega, zima, studen nam je ublažavala boli od nemilih udaraca. Želja mi je bila samo jedna, da me što prije strijeljaju, da me toliko ne muče. No kako sam do tada bio nji-

Piše:

Stjepan CVITAS

hovo »vojno lice», smrtna je presuda trebala ići u Beograd, na Narodnu skupštinu, da se potvrди. Bio sam pomilovan, ponovo na deset godina robije.

U jami u Viktorovcu

Odrobjao sam 7 godina i devet mjeseci. Od Smedereva, preko Velike Pisanice, gdje sam pokušao pobjeći u križare s još četvoricom, kad smo iz šume nosili drva, cjepanice na leđima, ali nas je jedan izdao. Onda su tek nastale muke. Bili smo zatvor u zatvoru. Tu smo bili još par dana, a onda su nam jednog dana povezali ruke na leđa, sa žicom oko vrata, povješali ono malo stvari i teretnim vlakom uputili u Sisak na Viktorovac, gdje sam bio bačen u jamu, s betonskom pločom iznad, skupa s još jednim mladićem. U toj jami smo našli već prije zatvorenoga partizanskog oficira, koji je već bio mrtav. On nam je poslije bio klupa za sjedenje, ipak malo udobnija nego vlažna zemlji. Bez hrane i vode, s malo nekakve čokolade u džepu, tu smo ostali sedam dana, bez zraka i svjetlosti, žedni i gladni. Isprebijani.

Mislili smo da je sigurno i nama to grobnica. Ali, jednog dana se ploča otvorila, i umjesto jednoga mrtvog partizana ugledaše i nas dvojicu, još jedva živih. Izvadiše nas i prebacise u zatvorsku ambulantu, gdje su nas postupno hranili samo čajem, i polako oporavljali od smrti. To mi je u jednu ruku dobro došlo; zemlja mi je izvukla sve one prethodne nemile udarce koje sam dobivao od Pisanice do Viktorovca, cijelim putem u marvinskom vagonu. Mrtvi partizan je bio visoko rangirani časnik JNA, iz Zagreba, a njegova supruga, ne znam što je bila po činu, po struci je bila doktorica. To sam tek kasnije doznao, dakako od drugih zarobljenika, koji su nešto malo znali

o tome. Navodno ga je ona došla tražiti. Nije joj padalo na um da je mrtav. Međutim, nitko joj ništa nije htio ili znao reći o njemu. Onda je ona digla sve na noge i nekako doznaла da je njezin suprug došao u sukob s tadašnjim upraviteljem zatvora, nekim **Novoselom**, i on ga je dao tamo zatvoriti, isto kao i nas dvojicu. Tako su onda, slučajno, i nas dvojicu našli tamo, bačene, da umremo od gladi.

Što reći? Puno nas zna kako je Udba udarala. Eto, ostao sam živ, i kad sam se malo oporavio, prebacili su me u Staru Gradišku, gdje sam bio nešto više od godinu dana. Tamo opet nove muke! U jednoj maloj prostoriji, boravilo nas je, i noć i dan, ništa manje nego 83 paćenika, skupa s kiblom. Prozor nismo smjeli ni malo otvoriti, spavalj smo na podu, svi na bok, jer drugačije nije bilo mesta. Kad bi se tko okrenuo, svi smo se morali okretati. Provjera i dan i noć na vratima, ispitivanja i premlaćivanja, te sve što ide s tim. Onda su me iz Gradiške, nakon godinu dana, prebacili u Lepoglavlju, gdje su, sve do rezolucije Informbiora (1948.), glad i teror bili neizrecivi. Nakon rezolucije hrana se malo poboljšala – dobivali smo nešto veće porcije kruha. U Lepoglavlju sam izučio stolarski zanat, radeći naravno na normu, a kako sam bio mlad i spretan svaki dan sam uspio prebaciti normu i zaraditi koji kupon više za kantinu.

Budući da nisam imao roditelje posjećivale su me sestre. Mjesečno je bio dopušten jedan paket. Bezbroj puta su mi prilikom pregledavanja paketa pomiješali sol i šećer tako da ih nisam mogao iskoristiti. Znao sam dobivati samicu i po mjesec dana, samo zbog toga što bih kardinalu **Stepincu** mignuo na njegov pozdrav prilikom "mrtve šetnje".

Na slobodu sam pušten u ožujku 1953., ali uz dvije godine kušnje. Nakon povratka u svoje rodno selo Kanišku Ivu, zaposlio sam se na Brestovcu, u drvnome kombinatu.

Oženio sam se i dobio dijete, ali tek što sam osjetio radost stvaranja obitelji, iz vojnog odsjeka mi je stigao poziv za dosluženje vojnog roka. Nakon godinu i deset mjeseci (prije uhićenja odslužio sam dva mjeseca) provedenih u vojsci, našao sam se u teškoj situaciji: nezaposlen sa suprugom i dvoje male djece. Ipak sam nakon godinu dana uspio naći posao, ali takav na kojem sam bio izložen šikaniranju od strane drugih zaposlenika, nazivan ustašom (što mi i nije smetalo, čak štovиše, ponosio sam se što sam bio ustaša), te obilježen kao narodni neprijatelj. Na svakom sam partijskom sastanku bio provjeravan; nisam smio ići u crkvu, čak ni za Božić ili Uskrs, jer bi odmah uslijedio poziv na razgovor s partijskim drugovima; na kraju su i moji sinovi – nakon što su sazreli za vojsku – morali ići na ispitivanja. Ukratko, morao sam dobro paziti kako živim i što radim, jer je i najmanja pogreška bila nedopustiva. Živio sam život čovjeka drugog reda sve do 1990., kada sam, makar u kasnim godinama i nakon velike patnje, ipak dočekao stvaranje Republike Hrvatske. No, posljedice teškog života bile su velike: reuma i druge bolesti ugrozili su, kako fizičko, tako i moje psihičko zdravlje. □

EPIGRAMI

I.

Biti pošten,
a biti i kurva!
Daytonski (ne)sporazum
sve u sebi čuva.

II.

Fašizam nije dobar,
komunizam zamke krije,
pojede vlastitu djecu;
kasnije ili prije.

III.

Den Haag je za Hrvate
velika enigma;
za sve druge—
samo igra.

Ivan DUJMOVIĆ

U POTRAZI ZA KRUHOM

Piše:

Marija KOSTANJEVAC

Iz požeške sam tamnice uvjetno puštena u proljeće 1949., šest mjeseci prije isteka trogodišnje robije. Morala sam se vratiti u Sloveniju, gdje sam i uhićena. Prvo pitanje koje se postavljalo glasilo je: kako preživjeti. Na kotaru u Poljčanama primila me jedna službenica koja se, videći u kakvu sam stanju, sažalila i ponudila mi da dođem raditi kod nje kao kućna pomoćnica. Zbog straha nisam smjela odbiti. Čuvajući njezinu dvogodišnju curicu i pomažući u kućanstvu odradila sam uvjetni otpust. Obitelj nije loša i dobivala sam nekakvu, makar sasvim skromnu plaću.

Nakon toga sam se zbog majčine bolesti vratila u Križ, u selo Bunjani. Nadala sam se da će dobiti nekakav posao u ciglani. No, nekoliko dana potom dođe mjesni odbornik, sad žestoki komunist a u ratno doba ustaša, te mi kaže kako će posao dobiti samo ako mu postanem ljubavnicom. Uvrijedila sam se i takvu prljavu ponudu odbila.

Na sve sam načine tražila kako preživjeti. Očuh je primao 300 dinara, a samo za stan smo davali dvije stotine. Taj stan zapravo nije bio stan, nego bijedna kućica od blata i pruća, bez poda. Vlasti su nam, doduše, davali kartice za hranu, ali na njih nikad ništa nismo mogli dobiti, dok su partizanske obitelji iz križkog mlina vukle čitave vreće *nulera*. Očuh je imao 75 godina i bio je skoro posve slijep, pa nije mogao nešto posebno privrijediti, pa smo majka i ja bile prisiljene raditi kao nadničarke na tudim poljima, samo za hranu.

Jedna me djevojka naputila svojoj sestri u Rogatcu, gdje je ova radila u tvornici pletenih staklenki. Krenula sam puna nade, ali me uprava odbila kad nisam mogla kazati da sam bila u partizanima: "Imamo mi dosta svojih ljudi." Pod tim dojmom, u novinama sam ugledala oglas: tvornica "Rašica" prima nove radnike. Tvornica se nalazila u selu Gameljna, desetak kilometara od Ljubljane. Tamo su mi, za divno čudo, rekli da će me odmah primiti, samo ako nađem stan. Ali sada dolazi nevolja - u cijelom selu i okolici nigdje stana za mene...

Nemajući izbora, otišla sam kod daljnje rodbine u selu Rajnkovec, gdje sam dvije godine radila na polju i čuvala petoro male djece. A onda sam se uspjela zaposliti u tvornici stakla u Rogaškoj Slatini. Tijekom četvorogodišnjeg rada, bezbroj su mi se puta grozili da će me "vratiti tamo otkud sam došla". Bilo je jasno da me ne žele, pa sam prihvatile nagovor prijateljice koja je radila u tekstilnoj tvornici u Zagrebu. Tako sam došla u tvornicu "Nada Dimić", gdje sam za slabu plaću radila još dvadeset godina, plaćajući to novim nevoljama i gubitkom zdravlja...

SVJEDOČENJE JOSIPA OREŠKOVIĆA (II.)

GLEDAO SAM KAKO MI VJEŠAJU OCA

Nakon nekog vremena pustili su na slobodu obje sestre, a nešto kasnije i mačehu. Otac i ja bili smo zatvoreni u istoj sobi. Vodili su nas svakodnevno na ispitivanje. Njega su strašno po cijeli dan mučili batinanjem, žedu i glađu. Sol je morao jesti. Prisiljavali su ga da prizna da je za glavu svakog ubijenog Srbina plaćao 10 Kn. Jednog dana kada su ga vratili s ispitivanja zavatio je: "Joso, ubili su me." Mučenjem su ga prisilili da prizna nešto što nije napravio. Rekao sam mu: "Oče, žrtvuj se za nas." Mene nisu mučili. Ni danas mi nije jasno kako sam ostao živ. Otac je tada imao 50, a ja 22 godine.

Žicom vezani na suđenju

Oca je ispitivao i mučio oficir OZN-e **Ilija Dasović**, moj kolega, dak gimnazije u Otočcu. Bio je malo grbav, mojih godina, iz sela Švice. Mene je ispitivao oficir OZN-e. Po govoru sam zaključio da je Dalmatinac. U ispitivanju sam mu rekao, da sam od samog početka znao kako će **Hitler** izgubiti rat. Na akademiji sam imao predmet ekonomska geografija. Znao sam koliko koja zemlja proizvodi naftu, čelika i pšenice. Hitler nije imao dovoljno naftu, pšenice ni kukuruza i rat nije mogao dobiti. Mislio sam, nakon rata Hrvatska će opstati, jer je bila međunarodno priznata, a vlast će preuzeti **Maček**.

Na suđenje su nas doveli 30. srpnja 1945. Sudio nam je vojni sud. To sam zaključio po tome što su trojica bili u vojnim odorama, a tipkačica u civilu. Bila je gimnazijalka iz Otočca. Poznavali smo se i samo dragi Bog zna, je li me ona svojim zagovorom spasila. Po govoru sudaca zaključio sam da su Dalmatinci.

Doveli su na sud nas desetoricu, ruku žicom vezanihiza leđa, i dva i dva jednog za drugog žicom za nadlaktice. Otac i ja bili smo na čelu. Znali smo, jer se pričalo u zatvoru, da na suđenju odvežu osuđenike koji će biti osuđeni na vremenske kazne. Oni koji ostanu vezani, već su unaprijed osuđeni na smrt. Osmoricu su odvezali, a ja i otac ostali smo vezani. Znači, već smo osuđeni na smrt i prije izrečene kazne. Čitaju nam optužnicu. Nigdje za oca ne kažu da je za glavu mrtvog Srbina plaćao 10 Kn, a krvnički su ga mučili dok im pod mukama to nije priznao. Optužili su ga da je bio član ustaškog pokreta, da je nagovarao druge i da je osobno sudjelovao jedne večeri u ubojstvu 20 Srba, da je hrvatski nacionalist, te da se koškao sa Srbima.

Pitali su ga ima li što reći? Što će reći na lažnu optužbu? Ništa! I onako izmučen i izmrcvaren bio je

Priredio:

Ivan VUKIĆ

polumrtav. Laž je, da je otac bio član ustaškog pokreta, nije nagovarao druge ni osobno sudjelovao jedne večeri u ubojstvu 20 Srba. Već sam ispričao kako je njih

20 zatvoreno i kako su njih desetorici obešeni i kako sam ih pokopao. Otac je u to vrijeme spavao kod kuće i od mene je doznao što se dogodilo. Točno je da je on bio hrvatski domoljub i da se koškao sa Srbima, ali ni jednog nije ni prstom taknuo.

Mene su optužili da sam bio član ustaške mladeži i da sam sudjelovao u vješanju Srba. Pitali su me imam li što reći? Rekoh im da nisam bio član ustaške mladeži, niti sam sudjelovao u vješanju Srba. Da sam vješao Srbe, ne bih išao studirati u Beč, već bih dalje nastavio vješati, jer jednom kad netko to počne, ne zna stati. Oca i mene

<p style="text-align: right;"><i>HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENICA PASCUĐUĆA GOSPIĆ Ime, prezime i adresa, podnosioca zahtjeva IVAN VUKIĆ PREDSEDNIK PODRUŽNICE HDPP GOSPIĆ Ime, prezime i adresa zastupnika / punomoćnika podnosioca zahtjeva</i></p>	<p style="text-align: right;"><i>ŽUPANIJA LIČKO - SENJSKA Ured za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša Ispostava ureda u Gospiću</i></p>				
<p>ZAHTEV za izdavanje lokacijske dozvole</p>					
<p>za zahvat u prostoru SPOMEN OBILJEŽJE GOSPIĆ <i>građenje / rekonstrukcija i vrsta građevine KRAJ GROBČA SV. MARINA NA GALENE</i></p>					
<p>L OPĆI PODACI O LOKACIJI</p> <table border="0" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;"><i>GRAD/OPĆINA: ŠI. N. MAČALENE naselje:</i></td> <td style="width: 50%;"><i>MIROSLAV KRAZEVIC ulica i broj: GOSPIĆ općina - grad</i></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><i>na k.c br. 5296/2 ko. GOSPIĆ</i></td> </tr> </table>		<i>GRAD/OPĆINA: ŠI. N. MAČALENE naselje:</i>	<i>MIROSLAV KRAZEVIC ulica i broj: GOSPIĆ općina - grad</i>	<i>na k.c br. 5296/2 ko. GOSPIĆ</i>	
<i>GRAD/OPĆINA: ŠI. N. MAČALENE naselje:</i>	<i>MIROSLAV KRAZEVIC ulica i broj: GOSPIĆ općina - grad</i>				
<i>na k.c br. 5296/2 ko. GOSPIĆ</i>					
<p>IL OBAVEZNI PRILOZI ZAHTJEVU</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>1. Dokaz o pravnom interesu podnosioca zahtjeva - građevinarice</i> <i>+ 2. Izvadak iz katastarskog plana</i> <i>+ 3. Opis i idejno rješenje namjeravanog zahvata u prostoru</i> <i>4. Izjava o sklonosti</i> <i>5. Pristojba na zahtjev 20:00 Kn</i> <p style="text-align: right;"><i>2000. U Gospiću, 25. 5. 199 .</i></p>					
<p><i>Potpis podnosioca zahtjeva</i></p>					
<p>HDPP Podružnica GOSPIĆ <i>Dr. Ante Starčevića 18 GOSPIĆ</i></p>					

*Zahjev za izdavanje lokacijske dozvole za izgradnju
spomen-obilježja u Gospiću*

osudili su na smrt strijeljanjem, a onu preostalu osmoricu na vremenske kazne. Njih su odveli u drugi zatvor, a oca i mene u dvorište zgrade gdje se sudilo. Pri tome me je jedan partizan udario kundakom u leđa da sam pao u prašinu.

Na pola puta od sudnice do zatvora oficir zovne stražu, koja nas je vodila i naredi im da me vrate natrag. Pročitali su mi novu presudu kojom se kažnjavam na 18 mjeseci prisilnog rada. Kao da sam se ponovo rodio.

Oca su odveli u odjel za osuđenike na smrt, a mene u logor, koji nije bio ni 50 metara dalje. To je bilo seosko imanje sa stajama. Od tuda su zatvorenici išli obavljati različite poslove po gradu. Meni su dodijelili posao smetlara. Istu tu večer kada samo osuđeni, dok sam iscrpljen zaspao na prični, netko me poznat probudi. Čujem, iz hodnika prozivaju **Josipa Oreškovića**. Pretrnuo sam, jer tako su prozivali i odvodili osuđene ili nasumce odabранe za strijeljanje. Javio sam se brzo, dometnuvši da sam osuđen na prisilni rad. Postrojili su desetak nas u "vrstu". Nekom su dali lopatu, a nekome

kramp. Poveli su nas cestom do gospičkoga groblja. Ispred groblja bila je jedna livada s puno svježe iskopanih i zatrpanih humaka. To je 20 metara od ogradnog zida groblja. Kopali smo jame širine jedan i pol do dva metra, dužine dva metra, dubine metar i pol. Mijenjali smo se; netko kramp, a netko lopatu dok jame ne bi iskopali.

Gledao sam kako mi vješaju oca

Kada smo iskopali jame naredili su nam da sjednemo i čekamo uza zid groblja. Neposredno do tih humaka bila su vješala, s kojih je visjelo četiri do pet omči za vješanje. Nije prošlo ni 10 minuta kad su doveli skupinu od 10 zatvorenika obučenih samo u gaće. Proveli su ih uz nas do jama koje smo kopali. Među njima bio je i moj otac. Bio je pretučen, sav modar od batinanja. Nije me primijetio. Bilo mi je užasno. Što sam mogao napraviti? Spasiti ga nisam mogao. Samo sam mogao i sam glavu izgubiti. Nikoga drugog iz te skupine nisam poznavao.

Poveli su nas natrag u logor. Još putem čuli smo pucnjavu. Ti pobijeni ljudi bili su stari između 35 i 50 godina.

Dok smo čekali suđenje, otac i ja bili smo u jednoj od zatvorskih ćelija dužine dva metra, širine metar i pol. Tu bi ugurali dvadeset zatvorenika. Jedne su odvodili na strijeljanje, a druge dovodili. Ćelije su neprekidno punili i praznili. Jednom su se zaustavili ispred naših vrata. Netko je rekao, tu su Oreškovići, idemo dalje. Nasumce su vodili ljude bez suda na strijeljanje, tko zna možda i po nekom svom popisu? Izvodili bi ljude u zatvorsko dvorište, vezali žicom, trpali u kamione i odvozili. Neki bi se otrgnuli, trčali bi po dvorištu vičući: 'Braćo Hrvati, spasite me'. Nisu pucali u njih, sustigli bi ih, zaklali i ubacili u kamion. Oni koji su osuđeni na smrt strijeljanjem ili vješanjem, ubijeni su na stratištu kod groblja, a one bez sudske presude vozili su kamionima na neko stratište izvan grada. Kada bi kamion otišao, nakon nekog vremena čula se pucnjava. Gdje su ta stratišta i tko je kopao grobove, ne znam.

Trideset dana bio sam u tom dijelu zatvora. Svaku večer odvodili su na strijeljanje dvadesetak ljudi. To je najmanje 600 ljudi mjesечно. A koliko ih je ubijeno prije, koliko kasnije? Iskopane rake bile su tolike sda je u njih moglo stati 20 do 25, pa i više leševa. Slagali su ih kao cjepanice, tri do četiri na dno, a ostale u sedam do osam redova jednog na drugog. Dovodili su ljude iz svih krajeva bivše NDH. Tu nisu ubijani samo Ličani.

U Staroj Gradiški

Kad je naša obitelj dovedena u gospički zatvor, dok još nisu počela mučenja, smjestili su nas u jednu veliku prostoriju. Do mene je ležala gospička maturantica Ol-

REPUBLIKA HRVATSKA
URED DRŽAVNE UPRAVE U
LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANIJI
SLUŽBA ZA PROSTORNO UREĐENJE
ZAŠTITU OKOLIŠA, GRADITELJSTVO I
IMOVINSKO - PRAVNE POSLOVE
KLASA: UP/I-350-05/00-01/28
URBROJ: 2125-05-01-02-02
GOSPIĆ, 05. studenog 2002.

Ured državne uprave u ličko-senjskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove, temeljem članka 34. stavka 1. Zakona o prostornom uređenju ("NN", br. 30/94., 68/98., 61/00. i 32/02.), u povodu zahtjeva HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA, PODRUŽNICA GOSPIĆ, A. Starčevića 18, zastupani po predsjedniku Podružnice Ivanu Vukiću radi izdavanja lokacijske dozvole, d o n o s i

RJEŠENJE

Odbija se zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za zahvat u prostoru: izgradnja spomen obilježja Gospic na k.č. br. 5296/2 k.o. Gospic.

Obrazloženje

Podnositoc zahtjeva Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica Gospic A. Starčevića 18, zastupani po predsjedniku Podružnice Ivanu Vukiću podnesao je ovaj Službi zahtjev za izdavanje lokacijske dozvole za zahvat u prostoru: izgradnja spomen obilježja Gospic na k.č. br. 5296/2 k.o. Gospic.

Zahvat nije osnovan.

Uvidom u dokumente prostornog uređenja Služba je zaključila: navedeni zahvat u prostoru nalazi se u obuhvatu PUP Gospic ("Sl. Vj. Like" br. 10/80.) koji je izmjenom i dopunom Zakona o prostornom uređenju ("NN" br. 68/98.) stavljen van snage, (zahvat nije bio predviđen u navedenom PUP-u), a niti do donošenja ovog Rješenja nije donesen novi prostorno planski dokument.

Slijedom ovih činjenica utvrđeno je da prđmetni zahvat nije planiran u dokumentima prostornog uređenja te je temeljem članka 34. st.1. Zakona o prostornom uređenju valjalo riješiti kao u izreci.

UPUTA O PRAVNOM LIJEKU

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu zaštite okoliša i prostornog uređenja u roku od 15 dana od dana njezinog primitka.

Sramotna odluka županijskih vlasti

SJEĆANJA I SVJEDOČENJA

HDPZ Podružnica Gospic
Dr. Ante Starčevića 18
53000 Gospic

U Gospicu, 25. svibnja 2000.

Predmet: Molba za obilježavanje
dana gospičkih žrtava
4. travnja 1945.

ŽUPANIJA LIČKO SENJSKA
ŽUPANIJSKO POGLAVARSTVO

Dolaskom partizanske vlasti u Gospic 4. travnja 1945. izvršen je neviden zločin nad Hrvatima. Najteže je bilo 4. i 5. travnja, kad su odredi za likvidaciju, po ranije od odbornika napravljenim popisima, vršili ubijanje svih za koje su mislili da su im ideološki protivnici. Ratni zločin je tim veći jer je počinjen iza rata u miru, uglavnom bez sudske presude i mogućnosti žrtvama da se brane. Iz dostupnih dokumenata vidljivo je da je najmladi ubijeni imao 16 godina, a najstariji 78 godina. Iz pjeteta prema žrtvama, radi povijesnog pamćenja, molimo Vas da ŽUPANIJA LIČKO SENJSKA bude pokrovitelj obilježavanja dana gospičkih žrtava 4. travnja 1945. Većina pobijenih je iz naše županije, pa zato molimo da ŽUPANIJA bude pokrovitelj, kako je to HRVATSKI DRŽAVNI SABOR prema bleiburgskim žrtvama.

Sa štovanjem!

HDPZ Podružnica GOSPIĆ
Dr. Ante Starčevića 18
GOSPIĆ

Predsjednik
HDPZ Podružnice Gospic
Tuan Vučić

Molba HDPZ-a za pokroviteljstvo nad komemorativnom svečanošću

gica Ugarković. Bila je osuđena na smrt strijeljanjem, jer je hranila i prikrivala križare u Velebitu, kojima je zapovjedao **Delko Bogdanić**, prijatelj mog oca. Ne znam, je li bio bojnik ili pukovnik. Olgičin brat bio je liječnik u Osjeku. Bio je u partizanima. Jedna joj je sestra bila udana za Srbina, kojeg su ubile ustaše. Brat ju je uspio spasiti od smrti. Kazna joj je preinačena na vremensku kaznu, koju je izdržala u zatvoru za žene, čini mi se u Požegi. Imena ostalih nisam zapamtio. Zajedno su bili zatvoreni muškarci i žene u nemogućim uvjetima.

Logor u Gospicu, ili samo jedan njegov dio preselili su bliže bolnici. Radili smo u vrtovima oko bolnice. Jeo sam krišom ubranu neoprano salatu i vjerojatno se njome zarazio i obolio od tifusa. Nisu me više vodili kopti rake i nisam više naznačio nijednom ubojstvu.

U listopadu sam premješten na izdržavanje kazne u zloglasni logor Stara Gradiška. Smjestili su me na III. odjel. Tu sam našao puno Zagrebčana: starog **Duru Gavrilovića**, Lovru pl. Matačića, kojeg sam poznavao još iz Beča, **Marijana Zubera** i nogometara Građanskog **Hüglja** te još mnogo drugih. Na III. odjelu nije bio posebno strog režim. Nas su vodili na rad izvan kaznionice. Na II. odjelu bili su osuđenici s visokim vremen-

skim kaznama do 20 godina. Tu je bilo strogo. Na I. odjelu, u zloglasnoj Kuli, bilo je najteže.

U logoru Stara Gradiška doživio sam jedan incident. Mislim da nije bio slučajan. Na jednoj crpki za vodu prao sam čarape. Naišao je zapovjednik logora **Krajin** i zapovjedio mi da nakon što operem čarape nikom više ne dopustim uzeti vodu. Nije prošlo ni petnaestak marta, dodoše pekari s kotlom po vodu. Nisam ih dopustio da je uzmu, jer sam dobio takvu zapovijed. Pekari su me prijavili i ja sam se morao javiti zapovjedniku logora na prijavak. Upitao me kako sam to mogao napraviti? Odgovorio sam mu da mi je on to naredio. Tobože se čudio i odredio mi pet dana samice. Bila je veljača, temperatura – 25° C. Prozorčić bez stakla, pod, vlažan beton. Nije bilo nikakva ležaja ni sjedalice već samo jedna velika kanta za nuždu, koju smo mi recili bješi zvali kibla, te zdjelica za hranu. Obroci hrane bili su i inače mali, a ovdje još manji. Komadić kruha i ti puta na dan malo juhe u kojoj je tu i tamo plivalo zrnci graha, kukuruza ili ljudska krumpira. Budući da sam bio oprao čarape, ostao sam samo u trošnim, izlizanim cipelama. Teško sam se razbolio, dobio sam upalu u zglobova. Kako sam ležeći na tome betonu pri toj niskoj temperaturi i oskudnoj hrani ostao živ, to samo drag Bog zna. Kad sam izišao iz samice bio sam nepokretan, nisam mogao ići raditi. Osuđenici su mi davali dio svoje hrane da ojačam i nadvladam bolest. Oni i Božja prividnost, koja ih je vodila spasili su me. Hvala im. Godine 1946. objavljena je amnestija. Mene su u svibnju i lipnju 1946. amnestirali nakon izdržane robije očigodinu dana.

Nastavak zločina u suverenoj Hrvatskoj

Kada smo se u veličanstvenome Domovinskom ratu oslobodili srbokomunističkog zla i nakon uskrsnuća Republike Hrvatske, dostupne su postale naše presude. Iz spisa je vidljivo da je pisanje presude započeto 28. lipnja 1945., te da je sud zasjedao 28. srpnja 1945., a nama su sudili samo 30. srpnja 1945. i, na kraju, da će presuda biti izvršena šest sati nakon što Štab 11. armije u Zagrebu potvrdi presudu. Štab 11. armije 3. kolovoza 1945. odbija žalbu **Jure Oreškovića**, a on se nije žalio! Nije se žalio ni odvjetnik, jer ga nije imao, niti ga je mogao imati! Štab armije je potvrdio presudu 3. kolovoza 1945., kojom se Jure Orešković kažnjava smrtnom kaznom – strijeljanjem. Presuda je unaprijed napisana, a strijeljanje izvršeno prije pravomoćnosti. To je komunistička pravda. To je antifašistička tekovina, kojom se diče neokomunistički vlastodršci.

Pričao sam svom nećaku **Marinku**, kako je **Ilija Davorović** mučio oca. Bio je spreman na osvetu. Odgovorio sam ga od toga, jer ono što je on radio mome ocu, mi nismo sposobni njemu napraviti. Sudit će mu njegova savjest. Ne ćemo ruke krvariti njime.

SJEĆANJA I SVJEDOČENJA

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA
PODRAŽNICA GOSPIĆ

Dr. Ante Starčevića 18
53000 Gospić

U Gospiću, 26. rujna 2003.

ŽUPANIJA LIČKO-SENJSKA
ŽUPANIJSKO POGLAVARSTVO
GOSPIĆ

Podnijeli smo Vam molbu 25. svibnja 2000. da ŽUPANIJA LIČKO-SENJSKA bude organizator i pokrovitelj obilježavanja 4. TRAVNJA DANA GOSPIČKIH ŽRTAVA, na isti način kako je to Hrvatski sabor bleibuskim žrtvama. Nažalost, našu molbu niste razmatrali, pa smo ju obnovili. 16. travnja 2002. Kako je i dalje Vaša ponašanje ostalo nepromjenjeno, još jednom Vas molimo da na prvom sastanku Poglavarstva razmotrite molbu i očitujete se o njoj. Vi niste dužni udovoljiti našoj molbi, bez obzira iz kojih razloga, ideoloških ili nekih drugih, ali ste dužni molbu razmotriti i očitovati se. U koliko i dalje svojim ponašanjem nastavite ponижavati žrtve i nas i kršiti naša građanska prava, prisilit će te nas, da putem medija o tome upoznamo hrvatsku javnost i poduzmemo druge korake utemeljene na zakonu.

S poštovanjem

Predsjednik
Ivan Vukić

Privitak:
Preslik molbe od 25. svibnja 2000.
Preslik molbe od 16. travnja 2002.

Dostaviti: Župan ličko senjskom ing. Milanu Jurkoviću
Dožupanu ličko senjskom dr. Darku Milinoviću
Državnom arhivu Gospić
Središnjici HDPZ Zagreb

Ponovljena pozurnica Podružnice Gospić: vlast ostaje uvredljivo gluha

Ovim je završeno svjedočenje Josipa Oreškovića. No, tragedija njegova oca, kao i tisuće pobijenih Hrvata nije okončana njihovom smrću, već nažalost traje i danas. Na njihovim je kostima **Titova** vlast izgradila cestu, parkiralište, igrališta, a na jednoj od skupnih grobnica javni WC. Uskrsnućem Republike Hrvatske s pravom smo očekivali da će se to mjesto na dostojan način obilježiti, da će se tu odavati dužna počast svima koji su pali za Dom i da će se tu osvježavati hrvatsko povijesno pamćenje, da nam se tako nešto više nikada ne ponovi.

Gospička podružnica Hrvatskog društva političkih zatvorenika i drugi Gospičani, poduzeli su potrebne radnje da se ta zamisao oživotvori. Podnijeli smo molbu Gradskom poglavarstvu Grada Gospića da odoobi i podupre izgradnju *spomen-obilježja*. Na dvije sjednice Gradskog poglavarstva razmatrana je naša molba i na obje je usvojena, prihvaćeno je idejno rješenje spomen-obilježja za potrebe izdavanja lokacijske dozvole. Podnijeli smo zahtjev za njezino izdavanje 25. svibnja 2000., a 11. studenog 2002. uručeno nam je rješenje kojim se naš zahtjev odbija, jer je PUP Gospića stavljen van snage, a do donošenja ovog rješenja nije donesen novi prostorno-planski dokument.

Zanimljivo je što su se uz taj prostor gradile sportske građevine, kao na primjer tenisko igralište i druge, u

isto vrijeme kada smo i mi podnijeli zahtjev. Stavljanje PUP Gospić van snage, nije bila zapreka da se za te građevine izdaju dozvole i dopusti se izgradnja. Obnovili smo zahtjev za izdavanje Lokacijske dozvole 4. prosinca 2002. Odgovor do danas nismo dobili. Vjerojatno nezakonit odnos spram nas spada u "antifašističku tekvinu"? Odmah po podnošenju našeg zahtjeva komunisti-neokomunisti su uskočili sa svojim prijedlogom. Njihov predstavnik **Ranko Šimić** nudi rješenje da se uz ogradu groblja Svetе Marije Magdalene na užoj lokaciji stratišta izgradi spomen-kapelica oko koje bi bila ograda, javni WC izgrađen na jednoj skupnoj grobnici, koji nikad nije bio u upotrebi, sruši i preko njega izmjesti cesta. Na ostalom dijelu stratišta ostalo bi parkiralište za automobile posjetitelja nogometnog igrališta i sportske dvorane. Nakana je jasna. Srušiti WC koji je sam po sebi spomenik jednoga bezumnog komunističkog zločinačkog sustava, koji opterećuje mnoge nečiste savjesti, a spomen-kapelicom baciti puku pijesak u oči. Vrijeme bi iz skupnog pamćenja izbrisalo sjećanje na taj jezivi partizansko-srbokomunistički zločin.

Drugi pak, tko zna iz kojih razloga i motiva, traže da se kosti pobijenih iskopaju i prenesu u groblje. Može li se i cijeli prostor stratišta prenijeti u groblje? Čime ćemo posvjedočiti budućim naraštajima da je upravo na tom prostoru izvršen brutalni zločin nad tisućama nedužnih Hrvata! Možda igraštim, sportskom dvoranom, novoizgrađenom cestom i tko zna kojim još ne u budućnosti izgrađenim građevinama? □

POSTOJANOST

*Vatra gori,
plamen do neba liže,
sve nam je bliže.
Plamen se smiri.
Ostaje žar.
Žar tinja, tinja.
Na kraju -
gar,
crn i proklet.
Jad i čemer,
Otrov u duši.
Prokletstvo na javi
i u snu.*

*Ostajemo ponosni
na žaru,
na garu,
Hrvati,
Na hrvatskom tlu.*

Ivan Dujmović

GOSPIĆKO LJETO 1945. I STARΑ GRADIŠKA

Uz pomoć savezničke avijacije, udružene su partizansko-četničke snage ušle u Gospic 4. travnja 1945. Pučanstvo toga kraja dobro se sjeća klanja Hrvata diljem Like, koje je u Gospicu doživjelo svoj krvavi vrhunac. U Gospic sam dopraćen u skupini od 28 ljudi, ruku na leđima svezanih žicom. Došli smo u grad 16. srpnja 1945., dva dana nakon što smo krenuli iz Brinja. Prenoćili smo u Otočcu i Perušiću. Perušićko prenoćište bio je podrum izgorjele željezničke postaje, u kojem je bilo petnaestak centimetara vode i mokrače, pomiješane s krvlju. Hranu praktično nismo dobili, a osim batina pratitelja, pratili su nas još povici mjesnoga srpskog pučanstva koje nam se grozilo smrću koja da je već zadesila 17.000 ustaša...

Kopali smo grobove gospičkim žrtvama

U Gospicu nas je preuzela OZN-a, koja nas je smjestila u pretrpani gospički zatvor. Tri dana kasnije, 19. srpnja pozvan sam na saslušanje. Tužitelj je bio **Dane Diklić**, partizanski poručnik. Zapisnik je vodila neka polupismena partizanka, koja s tekstom zapisnika nije imala većih teškoća, jer je sve bilo gotovo za svega petnaestak minuta. Vratili su me u neku veću sobu u prizemlju, iz koje sam imao pogled na velika ulazna vrata na sjevernoj strani. Svakog dana rano ujutro i u sumrak na ta su vrata dolazili kamioni, u koje su trpani zatočenici povezani žicom. Vodili su ih na likvidaciju. Srećom, nisam se našao među njima. Mene je Vojni sud XI. Vojne oblasti osudom S. br. 360-45 od 22. srpnja 1945. osudio na deset godina lišenja slobode s prisilnim radom. Vijeće je bilo sljedećeg sastava: **Vjekoslav Matković** kao predsjedatelj, **Milan Čuturilo** i ml. vodnik **Ivan Sušanj** kao članovi. Zapisničar je **Marijan Ružić**, a tužitelj **Dane Diklić**. Branitelja, dakako, nije bilo.

Nakon izrečene osude nisam vraćen u istu zgradu: odveli su me u logor nedaleko od gospičke kaznionice, koji je već bio prepun hrvatskih robova. Prvu sam noć prespavao na golom kamenu u jednom jarku za odvod kišnice. Svatko je tražio što neupadljivije mjesto, jer su svi dobro znali da partizani imaju običaj povremeno ući u logor i odvesti na smaknuće ljudi koji bi im po bilo čemu upali u oči, bez ikakva drugoga posebnog razloga.

Piše:

Vid VUKOVIĆ

Poslije tri dana jedan je partizan došao i poveo nas deset zatočenika. Na izlazu nas je dočekalo pet partizana koji su nam podijelili krampove i lopate. Odveli su nas kopati grobnicu koja se nalazi na zapadnoj strani gospičkoga groblja. Iskopali smo rupu koja nije bila osobito duboka, a duga je mogla biti oko 12 metara. Još nismo ni završili posao, kad je pala zapovijed da se odmaknemo nekih šezdesetak metara i legnemo potrbuške, glavom okrenutom protivno od grobišta. Nismo mogli vidjeti, ali se po šumovima jasno čulo da je na rub jame dovedena veća skupina ljudi. Kad je odjeknuo rafal, čuli su se krikovi i zapomaganje. Među muškima i ženski glasovi. Neki su zatrpani još živi.

Nakon tri dana išli smo kopati novu raku, sada u Jasikovcu. Ova je bila mnogo veća i u njoj je nesumnjivo još veći broj žrtava. Prvi gospički logor u koji sam dospio krajem srpnja bio je malen, pa su nas preselili u veći blizu gospičke place, a tu nas je bilo oko tisuću, različitog spola i najrazličitije dobi.

U Staroj Gradiški

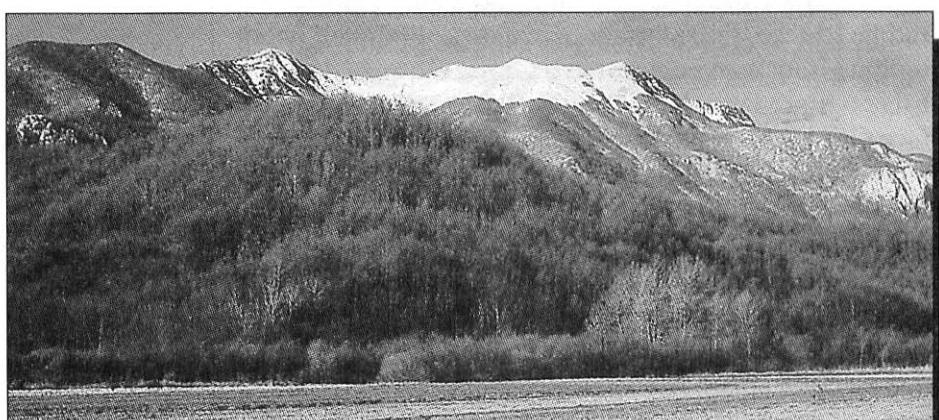
Krajem studenoga 1945. gospički su logoraši prevezeni u Staru Gradišku na odsluženje teških robija. Mnogi su tamo i kosti ostavili, poput **Ante Pavičića** iz Lovinca. Gradiška je već bila puna hrvatskih robija, a nas Gospičana došlo je oko tisuću. Svakome je pripalo oko 32 centimetra sobe za smještaj. Kibla u kutu, hrana nikakva: šalica napitka od cikorijske ujutro, na podne malo mutne tople vode koja je trebala biti nekakvo

jelo, te šestina kukuruznoga kruha. Uvečer opet malo tople vode.

U proljeće 1946. porastao je vodostaj Save, pa je unutrašnjost kaznionice bila poplavljena. Tada su robijaši uza sve druge muke još služili kao tegleća marva, jer su na svojim leđima morali prenositi partizanske stražare do stražarskih mesta i natrag. U lipnju 1946. razvrstali su nas po težini osuda. Oni s robijom između deset i dvadeset godina odvedeni su u Kulu, koja je slovila i bila zatvor u zatvoru, s posebno strogim režimom, a u zapadno su krilo smješteni svećenici. Oni su odvojeni od nas i njih se posebno ponijavalo.

Na sredini Kule i drugog odjela bila je katolička crkva. Svećenicima je dan komad željeza dug 30-tak centimetara, pa su jedino uz pomoć tog željeza, po ledu, snijegu i kiši golim rukama morali rušiti crkvu i slagati opeke na hrpu. Kad je taj posao okončan, nije bilo gotovo: svećenici su cigle morali prenositi na drugo, pa na treće mjesto, da bi na koncu cigla bila upotrijebljena za izgradnju ogradnog zida koji je spojio ogradu između Kule i drugog odjela. Time je čitava robijašnica ogradena visokim zidom. Postojala su tri odjela. Prvi je bio Kula, u drugome su bile samice, bolnica i, kasnije, puno radijonica (bravarška, kovačka, krojačka, košaračka, stolarska, postolarska i tapetarska), a u trećem su bile štale za konje i peradarnik, te poljodjelski alat. Tu su bili smješten tzv. slobodnjaci, odnosno oni kojima je kazna istjecala.

U proljeće 1947. radio sam u kovačiji. Šef je bio **Juraj Krznarić**, majstor kovač, a pomoćnici **Nikola Pavičić**, **Duro Dečak**, **Mirko Gubec** i još jedan pomoćnik, **Mate Bublić**. Kako je treći odjel bio odvojen, tamo su stanovali i

Velebit, pogled iz Ličkog polja

Starogradiška kula

udbaški doušnici. Jednog se dana proširi vijest da svi spremamo bijeg. Kamo razoružati stražu i pobjeći u šumu križarima.

Jedan je udbaški doušnik prišao **Ivanu Bobincu** iz Otočca i kazao mu kako bi i on pobegao, da može. Naivni mu Bobinac predloži da krene s nama. Ovaj je odmah izvijestio svoje poslodavce da se doista planira bijeg, pa su svi na koje je pala sumnja potrpani u samice. U samicama je bilo različitih modela za okivanje, počev od zakivanja uza zid, do okivanja u lance s 30-kilogramskom kuglom na njima. Kovačiji je došao na log da iskuje dovoljno *nitni*, čavala za zakivanje kažnjениh. Nikola Pavićić je negodovao što mora okivati svoje drugove, ali, sila Boga ne moli. Majstor kovač odredio je mene i Nikolu da idemo u samice okivati kažnjene. Lako je okove staviti i žrtvu uz pomoć *nitne* okovati, ali je teško kasnije okove skinuti. Prvi su u okove bačeni svećenici i domobranci časnici. Ustaški su već bili na drugome svjetu...

Auto-cesta i Lonjsko polje

Godine 1948. zapalo nas je graditi tzv. auto-cestu bratstva i jedinstva. Iz Stare je Gradiške u improvizirani logor u Kujujevce otpravljeno oko tisuću zatočenika. U logoru su bile od blata i pruća izrađene i slamom pokrivene kolibe, u kojima su u dva reda poredani dupli ležajevi (prične). Hrana je bila loša, a norma za osmosatno radno vrijeme dosta teška. Normu su morale ispuniti trojke, pri čemu je jedan dobio tačke, a druga dvojica lopate. Tko ne ispunii

propisanu normu nasipanja zemlje, smatra se saboterom i čeka ga samica koja je napravljena ispod zemlje, a ima samo vrata.

Kad smo završili ovu dionicu, premjestili su nas u Adaševce, gdje smo izgradili nadvožnjak, a nakon toga smo u kasnu jesen morali ići u Srijemsку Mitrovicu. Tamo nam je **Cimeša** održao govor, u kojem nas je podsjetio da se narodnu vlast ne da prevariti kao što su se to ustaše nadale. Poslije Srijemske Mitrovice odveli su nas u Novu Gradišku, u logor koji je bio smješten na Urijama. Pred Božić 1948. vratili su nas u Kulu.

Krajem veljače 1949. planira se izgradnja jednoga ženskog logora, pa je izabrana skupina od oko trideset zatočenika. Kamionom su nas dovezli na livadu koja se nalazila negdje na pola puta između Siska i Popovače, a zvala se, navodno, Gladna birtija. Najprije smo napravili dvije barake, jednu za nas,

a drugu za stražare. Potom je izgrađeno još deset baraka, u koje se moglo smjestiti stotinjak zatvorenica. Pored toga je napravljena baraka za kuhinju i pranje rublja, a usred logora iskopan je bunar za vodu. Na koncu smo oko logora morali podići ogradu opletenu bodljikavom žicom.

Ista je radna skupina odvedena i na izgradnju drugog logora u Gredanima kod Okučana. U njemu je napravljeno dvanaest baraka, što znači da je bio namijenjen za 1.200 robijaša. Tu se trebali navodno raditi na isušenju Lonjskog polja, što znači da se na posao išlo oko pet kolometara daleko. U tom sam logoru ostao raditi s kovačem Mirkom Gubcem. Hrvatskim su se robijašima ovdje pridružili i informbirovcii. Računajući, valjda, na svoju partizansku prošlost i ideoološku bliskost, u prvo su vrijeme očekivali da će ih se tretirati bolje, ali nije bilo tako. Na njima su stražari primjenjivali posebno okrutne mjere, a najčešća je bila vezivanje nogu za vrbovo pruće. Nakon što je tako zavezan za elastičan vrbin vrh, pruće je oslobođeno, pa bi kažnjenik privezan za noge ostao visjeti dok ne pomodri.

U srpnju su me s građevinskim inženjerom **Ivanom Krsnikom** pozvali u upravu logora. Rekoše da nas šalju, Krsnika kao inženjera, a mene kao savijajuća željeza, na izgradnju pumpne stanice za isušenje Lonjskog polja. Naša baraka u logoru Gladna birtija bila je smještena izvan ženskog logora. Na rad su nas vodili šest kilometara daleko: muškarci su gradili pumpnu stanicu, a žene su kopale odvodni kanal od pumpne stanice, dubok tri metra. Rad je bio iscrpljujući, pa se svakodnevno moglo vidjeti kako iznemogle žene padaju u nesvijest. Bilo ih je oko tisuću, a mislim da su većinom došle iz Požege. Što je dalje s njima bilo, ne znam... □

HRVATSKE GAĆE NA HRVATSKOM ŠTAPU (AFORIZMI ANTE GRADIŠKE)

"Još Hrvatska nij' propala" - ali siromašni Hrvati jesu.

Da mi je samo polizati putar s njihovih glava, ne bih više bio gladan.

U koaliciji su mišljenja podijeljena - istomišljenicima.

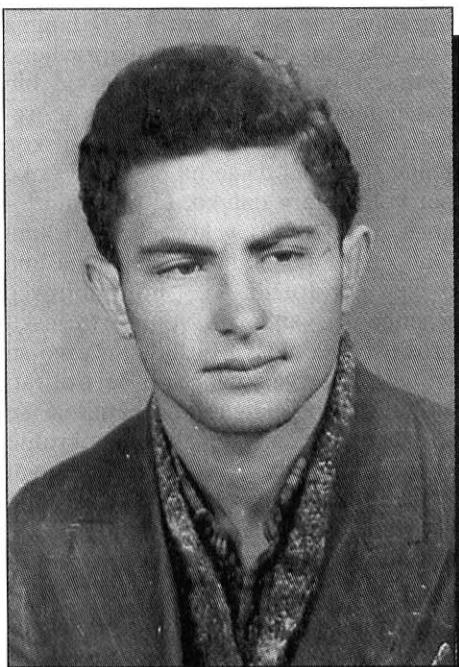
Vlada kaže da se životni standard može poboljšati preko noći. Na žalost, ne poboljšava se ni preko dana.

Hrvatski narod nikako ne može biti gladan - već odavno je sit: ove Vlade! Profiteri svih zemalja, ujedini(s)te se!

Novi Zakon o radu sličan je nogometnom prvenstvu Jugoslavije od prije 30-ak godina: i iz jednog i iz drugog ispali su "sloboda" i "budućnost".

ĆELOVINA 1959.

Dne 30. svibnja 1959. godine, operativac UDB-e, **Ivan Matković**, u ranim jutarnjim satima zatekao me u krevetu. Znao sam odmah o čemu se radi, pa nalog da odmah ustanem i

Dinko Jonjić 1959.

podem u *maricu*, nisam komentirao. Doduše, nisam znao da će krvudavim putem preko Posušja završiti u Mostaru. O Mostaru, dotično o Ćelovini, poznatomu zatvoru UDB-e, po Imotskom su kružile stravične priče. A baš to me čekalo, te se uzbudjenje znatno pojačalo. Pitanja su navirala, a na nijedno nisam našao valjan odgovor.

Putovanje je trajalo bar 90-tak minuta, jer u to vrijeme put nije bio asfaltiran. Svi su šutjeli: vozač, jer mu je šutnja u "opisu poslova", naređena, djelatnici "državne bezbjednosti" da bi me impresionirali, ostavljući mi čitav put do Mostara za razmišljanje. Kasnije sam zaključio, te šutnju protumačio kao naputak djelatniku koji glasi, da se s "političkim kriminalcima" nema što objašnjavati, jer ovi rade proti "bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti", a pritom se stalno mislilo na bratstvo Hrvata i Srba, jer su drugi bili samo polubraća.

Okružen dvojicom udabaša, sjedeći na stražnjem sjedištu, doputovao

Piše:

Dinko JONJIĆ

sam u Mostar. Faktografski je bilo baš tako. Ne mogu dozvati u sjećanje zbrku misli, ali je sigurno da nisam mislio kako će to biti okončano suđenjem u Splitu, petogodišnjim zatvorom i ljetovanjem na Golome.

Ćelovina je smještena na desnoj obali Neretve, a hotel *Neretva* na lijevoj: zatvor i hotel tek rijeka dijeli. Hotel je odzvanjao narodnjacima,

ponekad je to bio kakav basanski meos, ali mi je u sjećanju ostalo samo: "S onu stranu Morave sadi mala oraje", jer se ponavljalo više puta svakog dana. Glazba je bila pojačana i parala je uši, vjerojatno da se skriju jauci koji su često dopirali, usprkos glazbi, i do moje ćelije. U psihološke igre udabaš treba ubrojiti i jaukanje iz susjedne ćelije, koje nije nužno moralo biti izazvano batinanjem: bila je to pouka susjednoj ćeliji i njezinim stanarima, da će ovako biti i njima.

Smješten sam u prostranu sobu na prvoj katu. Soba, površine kojih

DRŽAVNI SEKRETARIJAT
ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE FNRJ
KAZNENO POPRAVNI DOM
R A B

Redni broj mat. knjige 8134-4

Datum upisa 31 V 1960

LIČNI LIST

J O N J I Ć D I N K O ✓
(Porodično, očevo i rođeno ime)

Nadimak			
Ime oca	Harko ✓		
Djevojačko porodično ime majke	Mara rodj. Žužul ✓		
Datum rođenja	19 VII 1938 godine	Mjesto, kolar, NR rođenja	Gružine, Makarska, NR Hrvatska ✓
Mjesto prebivališta prije osude	Gružine, Makarska ✓		
Narodnost	Hrvat ✓	Državljanstvo	FNRJ ✓
Bračno stanje	neoženjen	Broj maloljetne djece	nema
Zanimanje	djak ✓	Školska spremna	7 raz. gimnazije i raz. znanstvene
Imovno stanje	bez imovine		
Dali je i kada služio vojsku	nije služio		

KOD-RAB
8134
VI 1960

Vrsta kazne	STROGI ZATVOR	Visina kazne	5 godina
Krivično djelo	čl. 117 st. 1 KZ-a Udržavanje protiv naroda i države		
Pravosuđna presuda (broj, da, Okružni sud u Splitu br. Ko. 140/59 od 22 IX 1959 godine, tum, naziv i mjesto suda kolj je presudu donio) Vrhovni sud NRH br. KK. 2441/59 od 14 IV 1960 godine.			
Datum dovodenja u dom	30 V 1960 godine iz SUP-a Split		
Od kada se računa početak izdržavanja kazne (sat, dan, mjesec i godina)	30 maja 1959 godine ✓		
Kada kazna ističe (sat, dan, mjesec i godina)	30 maja 1964 godine ✓		
Dopravljen u aktu o uključenju kazne			

tridesetak metara četvornih, sa sjeveroistočne je strane imala dva prozoričića, ojačana rešetkama, iako su sami prozoričići bili na visini od oko tri metra, toliko visoko da ih se ionako nije moglo dosegnuti.

Citav namještaj sastojao se od dviju deka i "polivače". Kako u polivači nikad nije bilo vode, ne znam koja joj je

sao ribanja bio je drugi: zatvorenik treba izići iz zatvora narušenog zdravlja. Zdrav "politički kriminalac", kako su nas zvali, opet može rovariti proti bratstvu i jedinstvu, a to se htjelo na suptilan način one mogući.

Rano ustajanje, kasna noćna saslušanja, slaba hrana, batinanja, mo-

Goli otok 1990.

bila prava namjena, no meni je poslužila kao jastuk kojeg sam omekšao postavljanjem postola na nju. Intenzivni smrad postola nije mi smetao: tko će u takvoj situaciji misliti o tako banalnim stvarima. Ali, takav komfor nisam smio koristiti danju, jer je blaženstvo vodoravnog položaja bilo dopušteno samo noću. Kućni red kontrolirao je čuvar **Andrija**. Sam se hvalio da je Srbin iz Nevesinja. Iako je bio gorostas rastom i mogao me "pojesti", nisam stekao dojam da je zao čovjek. Intenzivnije me tukao tek u naznočnosti istražitelja. Po intenzitetu boli koju mi je nanosio zaključio sam da je svoj posao obavljao rutinski i kad mu je naređeno, bez žara kad nije nazočan istražitelj.

Pod ćelije bio je drven. Ćelija nije bila naseljena "ljetnim i proljetnim radostima" – ušima i stjenicama, ali je nevolju prouzrokovala činjenica da se dnevno morala dva puta ribati. Čuvar je to objašnjavao brigom uprave zatvora za higijenu. No, smi-

kar pod na kojem se leži, čitavo vrijeme kad nisi pred istražiteljem bez knjige, novina i slično, samo je dio – onaj lakši – istražnih muka u Čelovini.

Manjak vode, te nemogućnost odlaska u zahod kad te "goni", patnje su koje nije moguće opisati onomu tko nije bio pod istragom, a ovi to znaju. Potreban je literarni instinkt za sve to opisati, a taj mi manjka, pa ne ću ni pokušati. Na zahod se moglo otići i tamo se napiti vode samo tri puta dnevno, naravno, pod nadzorom čuvara. Intermezzo, vrijeme kad se moglo otići na zahod i čekanje tog trenutka, nije limb nego pakao. Dok traje istraga mirovanje nije moguće, a kretanje pojačava nagon za vodom i odlazak na zahod da bi se obavila "mala nužda".

Kad bih mogao trgovati, dao bih godinu dana zatvora za mjesec istrage. Zatvor je igrarija prema režimu i stanju duha dok traje istraga.

Hranu smo dobivali tri puta dnevno. Ne treba ni spominjati da je bila tek za preživljavanje. Jedina zanimljivost oko hrane je da sam je dobivao u mjedenom tanjuru bez žlice ili vilice, kako bih i pri uzimanju hrane sličio na stoku.

Jedna zanimljivost iz Čelovine.

Drugi ili treći dan pritvora, nakon povratka u ćeliju iza saslušanja, zatekao sam čovjeka, kasnih tridesetih godina, u Adamovu kostimu. Brzo sam se pribrao. I on je bio – tako je tvrdio – politički zatvorenik. Tvrđnju je podkrijepio pričom da je radio u Pennemünde, gdje je osobno sklapao dijelove na raketama V1 i V2. Njegova golotinja i priča o montiranju raketa uvjerila me u početnu sumnju: u pitanju je bio provokator. Poduzeo sam sve što sam držao potrebnim, a meni mogućim, da ga uvjerim kako vjerujem u njegov status političkog uznika. Desetak dana bili smo skupa, a potom sam ostao sam, sve do 21. lipnja, kad sam – opet pod dvojnom pratinjom – prevezen u zatvor u Makarskoj.

I na putu do Makarske, i u zatvoru u Makarskoj bilo je veselo. □

ÙBOGI PRÒSJACI

*Ùbogi pròsjaci živôtâ
na smetlîšcu nâših sâvisti
išcête izgûbljenu srîcu
u plâmiku vičnosti
di jûtra više ne svîču.*

*Uzalud vam iskâti
õnô čêsa više nî,
jer sve su sâmo sânji
živôt òvâj jâdni - a i mi.*

*Čoviče ne prôdâj dûšu đâvlu
ni krîpost svôjû
ne dâj da ti licemjeri
têško stečene zalogaje brôju.*

Tomislav Marićić Kukljičanin

UBIJALI SU NOĆU

U svezi s člankom Franje Talana u *Političkom zatvoreniku* br 136/137, slobodan sam Vam proslijediti podatke koje sam dobio od svog oca. Mog oca **Eduarda Pichlera**, kotlarskog obrtnika u Bjelovaru OZN-a II. je uhitila 19. svibnja. 1945. i sprovele ga u gradski zatvor (Gradsko poglavarstvo kod Velikog parka). Nakon tjedan dana, budući da je zatvor postao pretijesan, OZN-a ga je prebacila u podrum novog zatvora u oružnickoj zgradbi, kod pučke škole. Otpušten je iz zatvora 19. srpnja 1945., a 20 srpnja 1945. mu je uručena optužnica br. Ko. 163/45. Oslobadajuća presuda donesena je 24. srpnja 1945.

Piše:

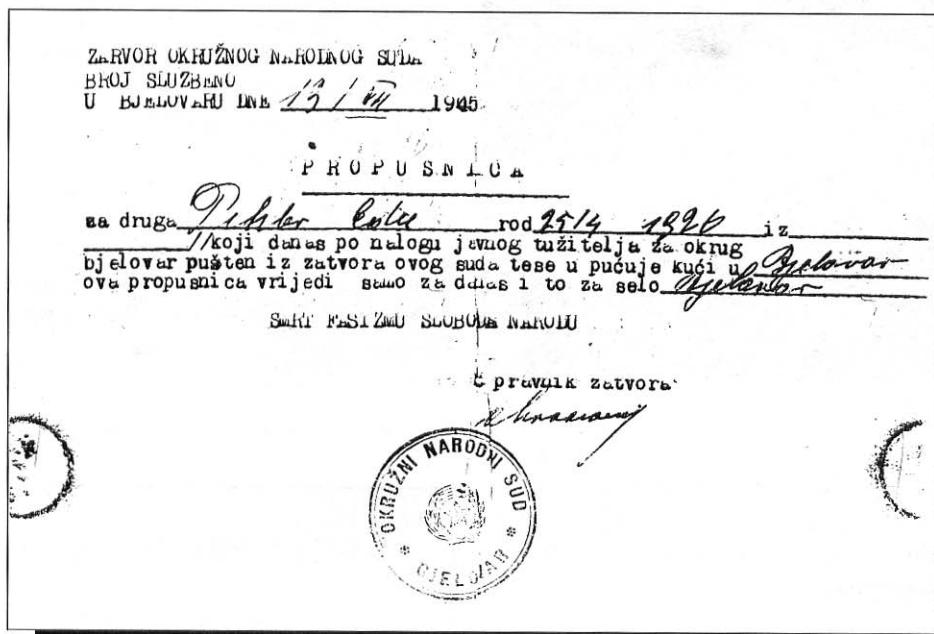
Tomislav PICHLER

dom otvaranje i zatvaranje podrumskih vrata. Tek u srpnju je proradio sud.

Da bi se došlo pred sud, uvjet je bilo priznanje i potpisivanje svih označkih «zapisnika o ispitivanju». Na sudu je također postojao zatvor, a u njegabi se prebacivalo danju. U bivšem kotarskom sudu zasjedao je vojni sud, a u starom sudu Okružni narodni sud. Oni koji su bili osuđeni na smrt strijeljanjem, odvođeni su kamionom iz

sudskog dvorišta noću prema stratištu. U ljeto 1946. mi smo se dječaci isli kupati na Bjelovarsku kod Grginca. Kupali smo se u Lugu kod mlini, a sušili se na livadi prema Novoseljanima, uz cestu. Nabijali smo krpenjacu na mlađoj travi koja je rasla u kvadratu kao nogometno igralište, dok nam otac nije rekao da se tamo više ne idemo igrati, jer su tamo pokopani brojni mrtvi. Ubijalo se i uz cestu prema Kupinovcu, u proljeće, kad smo isli u Paljevine, u šumi kod Brezovca iz rastopljenog su snijega virili leševi i krv. To je bilo u blizini Trurskog Zdenca. Od tog smo prizora pobegli ustravljeni.

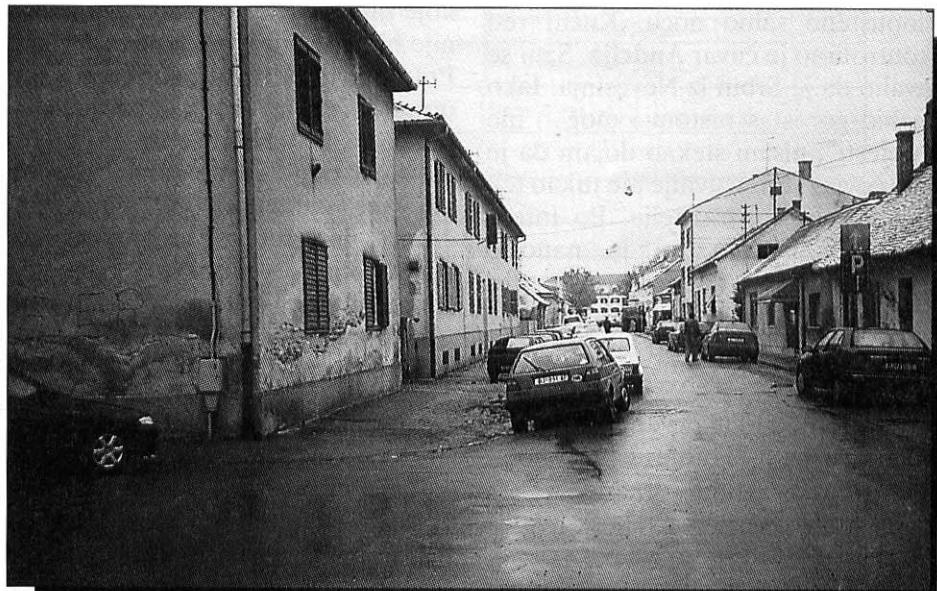
Mom je ocu u zatvoru rekao kolega **Zormanic**: Ti ćes biti na kraj ubijen. Otac nije vjerovao, mislio je da ga ne će ubiti, jer je samo radio u kuhinji. A on mu je odgovorio: Ti jedini znaš točno koliko se po noći ubija, svjedoka će na kraju ubiti. Tada je otac shvatio da Zormanic ima pravo i rekao istražitelju da više ne će raditi u kuhinji. Tako je bilo i zahvaljujući tome spasio je glavu. Iz dokumenata kojima raspolažem, javni tužitelj bjelovarskog okruga zvao se **Živoder**, **Dušan Manojlović** je bio predsjednik suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, a suci su još bili **Zdenko Sveti**, **Pero Milić** i **Sredoje Leputinac**. Predsjednik vijeća Okružnoga narodnog suda bio je **Vid Osrečki**, sudac tog suda **Matija Prpić**, pomoćnik javnog tužitelja **Ivan Lupret**, zapisničar **Milan Borković**. □

Propusnica za Eduarda Pichlera

Prema njegovu kazivanju, u svibnju su iz gradskog zatvora ljudi odvođeni svakodnevno na strijeljanje bez ikakva suda.

Kad je bio premješten u zatvor kod pučke škole, dali su mu da bude kuhar u kuhinji, budući da zapravo protiv njega nisu imali nikakva dokaza. Kako mu je poslije rekao bivši oznaš **Veljko Lazić**, sve podatke OZN-i za oca je davao jedan denuncijant, neki **Simić**, gradski činovnik. Budući da je otac točno znao koliko se obroka spremi za večeru odnosno doručak, mogao je jasno zaključiti da razlika predstavlja broj ubijenih te noći. U svibnju i lipnju je to obično bilo između 15 i 30 ljudi. Odvodili bi ih noću, oko jedan do dva sata. Do tog su vremena zatvorenici spavalici kao zečevi, a onda se začula re-

Zgrada OZN-e u Bjelovaru 1945.: ćelije su u podrumu

KRVAVI ULAZAK PARTIZANA U DRNIŠKI KRAJ (III.)

Pokolj domobrana na Krki

Mislio sam, iskreno sam mislio da više ne ću morati slušati slične stvari, ali pogriješio sam. Sad sam i sam bio svjedokom partizanskog zločina. Dogodilo se to jednoga dana dok smo privodili kraj prihvati logor. U dvorište zgrade umarširali su hrvatski legionari, zarobljeni. Naravno, bili su jako umorni, prašnjavi, odrpani, gladni, žedni, pretučeni... Grozna slika. Potom su ih svukli, ostali su samo u donjem rublju, a onda im naredili da kleknu po dvojica prema Krki. Moglo ih je biti petstotinjak ili čak šestotinjak, sve su to bili mladići od 22-25 godina, cvijet hrvatske mladosti, koji su unovačeni kao domobrani. Poslani su u Italiju na izobrazbu, a iz Italije u Njemačku. Nakon završene obuke neki od tih legionara su se dobrovoljno javili za istočno bojište, a ostali su vraćeni u domovinu. Sve njih krasila je velika hrabrost i požrtvovanje, i prije svega, obožavali su - Hrvatsku. Bila je to elitna vojska, osposobljena za najveće domete. Pištoljem, puškom, topom, tenkom... Svim dostupnim oružjem rukovali su besprijekorno, profesionalno, pa su bili zapaženi ne samo u domovini, nego i na istočnom bojištu. Zbog toga su partizani prema njima bili dvostruko grublji nego prema nama, ostalim zatočenicima. Dakle, partizani su im naredili pokret prema Krki. Znao sam što to znači, o, kako sam dobro to znao. Jecao sam u sebi, jecao, a moja je duša po tko zna koji put nečujno plakala, cijelo se moje tijelo grčilo od tuge, od žalosti... Još šestotinjak latica prekrasnog hrvatskog cvijeta bit će naprasno otkinuto, zgaženo, bačeno u rijeku zaborava, Krkini će se brzaci uskoro zacrvenjeti od nevine hrvatske krvi... Oh, Bože, koliko li će nedužnih još stradati? Gdje je tome kraj? Nakon pola sata odjeknuše bjesomučni rafali. Rukama sam pokrio uši da utonem u tišinu. Ali ta stravična grmljavina bila je jača, odzvanjala mi je u ušima i odbijala se kao jeka od svih pora mojega - ja. Odjednom je sve utihnulo, nastupila je tišina, tjeskobna tišina, paralizirajuća tišina... U meni se probudio nevideni prkos i nadnaravna snaga. Da, odlučio sam ostati živ pod svaku cijenu: Isuse, još sam tako mlad, trebam svoju Hrvatsku, svoju drugu majku, a i ona treba mene, da je volim, da je ljubim, da je grlim, da je izgrađujem, da u konačnici imam svoju djecu, koja će imati svoju djecu, da

Piše:

Frane-Mate RAMLJAK

im usađujem ljubav prema Hrvatskoj i Hrvatima, jer Hrvatska je jedina i neponovljiva, ljepotom obdarena i bogomdana, jer Hrvatska je jednostavno svetinja koju moramo imati, da, moramo je imati, kad-tad, ali imat ćemo je, u to sam uvjeren, da, imat ćemo je! U taj san ugradit ću cijeloga sebe, svoju prošlost, svoju sadašnjost i svoju budućnost, bez obzira na posljedice.

Zadar

Neobuzdana mladenačka krv uskovitala je cijelo moje idealima ispunjeno biće i ja sam osjetio, negdje duboko u sebi sam osjetio da se bliži kraj mojim patnjama. Još jedanput sam odao dužno poštovanje hrvatskim legionarima, a onda smo prionuli na posao.

Na putu prema Zadru

Prošlo je nekoliko dana od nemilog događaja, koji je još uvijek tišio moju mladenačku dušu, kad je jedan od partizanskih oficira naredio nama, zatočenicima, da se postrojimo. Potom je prozvao petnaestak ljudi, među kojima sam bio i ja. Sav sam protrognuo. Nije li onaj osjećaj koji je zadnjih dana u meni tako zaživio, ipak samo varka? Brzo ću to doznati. Formirali smo dvored i uputili se u - nepoznato. Za nekoliko sati stigli smo u Mokro polje - Babiće. Smjestili su nas u nekakvu staju, iz koje se širio strašan smrad. Tu smo i prenoćili. Nismo mogli zaspati, što zbog nesnosnoga kozjeg smrada, a što zbog crnih slutnji koje su nas opsjedale u rojevima. Osvanulo je jutro. Devet je sati, gladni smo, žedni, nemoćni... Negdje oko deset sati počeli su nas odvoditi jednog po jednog komandantu 4. bataljuna. Ja sam bio treći po redu. Kad sam stigao pred komandanta, ovaj se izdera na mene i

reče mi da stanem "mirno". Uputio se prema meni, bio je jake fizičke konstitucije, pravi medvjed. Krvnički me je raspalio po licu tako da su se mogli vidjeti otisci njegovih prstiju. Podoficir koji je stajao u kutu do stola stao je u moju obranu, predbacivši komandantu što je tako grub prema meni, s obzirom na moju mladost. Ma svi su oni proklete ustaše, uzviknuo je komandant. Potom mi je nastavio čitati bukvicu. Kad bi bar pogled mogao ubiti...

Nakon nekoliko dana ispiranja mozga raspoređen sam u jedinicu. Naravno da su na nas petnaestoricu posebno motrili. Nekako sam načuo da nam se priprema odlazak u Zadar, na političku nastavu. Došao je i taj dan. Uputili smo se prema Zadru, pješke. Bilo je jako naporno. I na tom putu sam bio svjedokom partizanskog zločina. Odnekud je doteturao jedan njemački oficir, tko zna što je mislio, jadnik, da smo njegovi, što li drugo. Komandant je samo kimnuo glavom prema jednoj partizanki, ova je, ni pet ni šest, izvadila pištolj iz futrole i naredila njemačkom oficiru da se svuče. Vidjeviš što mu se spremi, oficir je izvadio iz džepa fotografiju sa svojom ženom i djeecom, te je stao ponizno moliti partizanku da ga poštedi. Ma kakvi, upucala ga je s dva metka. Da, dragi moji, partizanke su bile ponekad opasnije i od samih partizana. Krenuli smo dalje, dakle prema Zadru, već smo u Ravnim Kotarima.

Odmaramo se svakih pet kilometara, stanka je petanaestak minuta. Idemo dalje, nailazimo na neke Talijane koji komadaju meso mrtyih konja (to su bili talijanski zarobljenici raspoređeni u radne jedinice koje su obavljale najprljavije poslove poslije bitke). Već smo nadomak Zadru, u Bokanju. Tu noćimo. Sutradan ujutro nastavljamo put prema Zadru, točnije prema Diklu, našem konačnom odredištu. Usljedile su svakodnevne političke nastave: te pravedna borba partizana, te bolja, svjetlijia budućnost svih "jugoslavenskih" naroda, te bratstvo-jedinstvo, te... Bilo je more tih "te". Dok su politički komesarji tako ushićeno "tetekali", meni je u glavi bila samo jedna misao: bijeg. A do tada ću morati bježati od novih ušiju i temeljito se čistiti od već "usidrenih". To sam radio jako predano, jer je u zraku visio tifus. Sad sam već imao dvojicu neprijatelja: partizane i uši.

(nastavit će se)

SUDSKI ZLOČIN NAD PRVOM HRVATSKOM ŠTEDIONICOM (III.)

Svi ti sudski zločini realizirani su bez ikakvih protesta zapadnih demokracija, iako su desetine tisuća vrijednih i štedljivih građana ostavljeni bez njihove životne

Blažević drsko odbacio taj zahtjev, optužujući sve štedište PHŠ da su svojim ulozima pomagali fašizmu, iako su i zapadni saveznici i njegov surovi boljevički gazda Staljin mnogo ra-

se danas beskrajno dodvoravaju svom doskorašnjem "klasnom neprijatelju", trčeći po "direktive" u njihova veleposlanstva (kao nekada u centralni komitet), i očevidno ne znaju ono što su davno spoznali naši stari ilirski preporoditelji *da slobodni možemo biti samo ako smo svoj gazde u svojoj kući - hrvatskoj domovini.* Međutim, velika je opasnost u tome što hrvatski narod brzo i lako zaboravlja, praštajući i najveće zločine, jer je to praštanje duboko usađeno u njegov kršćanski katolički mentalitet. Tako su već gotovo zaboravljeni, na pr. i besprimjerni barbarski ratni zločini koje su mu četiri stotine godina činili bošnjački osmanlije, divljački razarajući hrvatsko kraljevstvo i trajno okupirajući trećinu hrvatskog povijesnog prostora.

U tom kontekstu od najveće je važnosti imati na umu "Šufflayev poučak" o hrvatskome nacionalnom suverenitetu, koji na temelju povijesnog iskustva i višestrukih nepremostivih suprotnosti između Hrvata i Srba u religiji, kulturi i mentalitetu priorno odbacuje svaku zajedničku državu sa Srbima, oštro osuđujući nepravedni diktat europskih velikih sila koje su zbog svojih interesa, neznanja ili utjecaja srpskog lobija uporno nametale hrvatskom narodu baš tu najgoru soluciju, a s njom i poniženja, teror, zločine, eksploraciju i nazadak svake vrste, čineći istu grešku i danas."

Takva je opomena i slučaj zločinačkog zatiranja hrvatske Praštedionice, jer su već pali u zaborav i njena moć i njena slava, ali i gorke pouke njene tragedije. Čitav životopis Praštedionice potvrđuje da u hrvatskom narodu ima moćnih snaga domoljublja, razuma i energije koji svojom sloganom i pameću mogu nadvladati davno nakalemjeni mentalitet sluganske idolatrije prema tudinskim gospodarima. Baš u tom kontekstu nemjerljiv je doprinos PHŠ stvaranju hrvatskog nacional-

Dionica PHŠ iz 1846

ušteđevine. Europska politika se po tko zna koji put činila slijepom i gluhom kad je trebalo zaštititi prava i interes hrvatskog naroda, de facto priznajući legalitet boljevičkog terora i sramotno se ravnajući po kvazietičkim zakonima Machiavelija. Tragično farizejstvo velikih sila lucidno je osvijetlio hrvatski povjesničar **Milan pl. Šufflay** i zbog toga bio proskribiran od svih protuhrvatskih režima, ali tu povijesnu istinu potvrđuje zabrana otvaranja savezničkih ratnih arhiva koja je zbog te sramne kolaboracije još na snazi.

Međutim, ipak se našao jedan domoljubni hrvatski ljevičar iz partizanskih redova koji je našao moralne snage da još 1945. protestira zbog sudskog zločina nad Prvom hrvatskom štedionicom i sa svoje visoke funkcije u Beogradu zahtjeva obustavu tog (montiranog) procesa protiv "štedionice malih dioničara", ali je J.

nije javno paktirali s fašizmom. Takav fanatizirani boljevički pristup tužitelja Blaževića nepobitno dokazuje da se u cijelini radilo o ishitrenom političkom procesu i teškom gaženju ljudskih i nacionalnih prava, koji se u ime pravde mora poništiti i rehabilitirati."

"Šufflayev poučak" o hrvatskom suverenitetu

Povijesne pouke tragične epopeje Praštedionice nedvojbeno su vrlo dragocjene za hrvatski narod, jer zorno potvrđuju staru istinu o međusobnoj uvjetovanosti političkog i gospodarskog suvereniteta. Osobito su mu potrebne danas, kad ga neki novi lažni proroci bestidno uvjeraju da je budućnost tek obnovljene hrvatske države u globalnom kosmopolitizmu i odricanju od nacionalnog suvereniteta! Zadojeni boljevičkim sluganskim mentalitetom ti mudraci

nog identiteta i cjelokupnom gospodarskom, političkom i kulturnom razvoju hrvatskog naroda. Njena tragična povijest potvrđuje svu težinu, bezobzirnu surovost i dramatičnost borbe za hrvatske nacionalne interese i suverenost, osobito kad je suprotstavljena interesima velikih sila i njihovih trabanata iz našeg okruženja, što se u slučaju hrvatskog naroda kontinuirano ponavlja već tisuću godina. Kontinuitet takvog farizejstva europskih velesila blistavo je prikazao u svojim djelima ingeniozni hrvatski povjesničar Milan pl. Šufflay, i sam užasna žrtva barbariskog velikosrpskog terora. Uz takve činjenice sve ostale idealističke teorije o jednakopravnosti naroda su puste tlapnje i iluzije. Nema dvojbe da je glavni uzrok prešućivanja

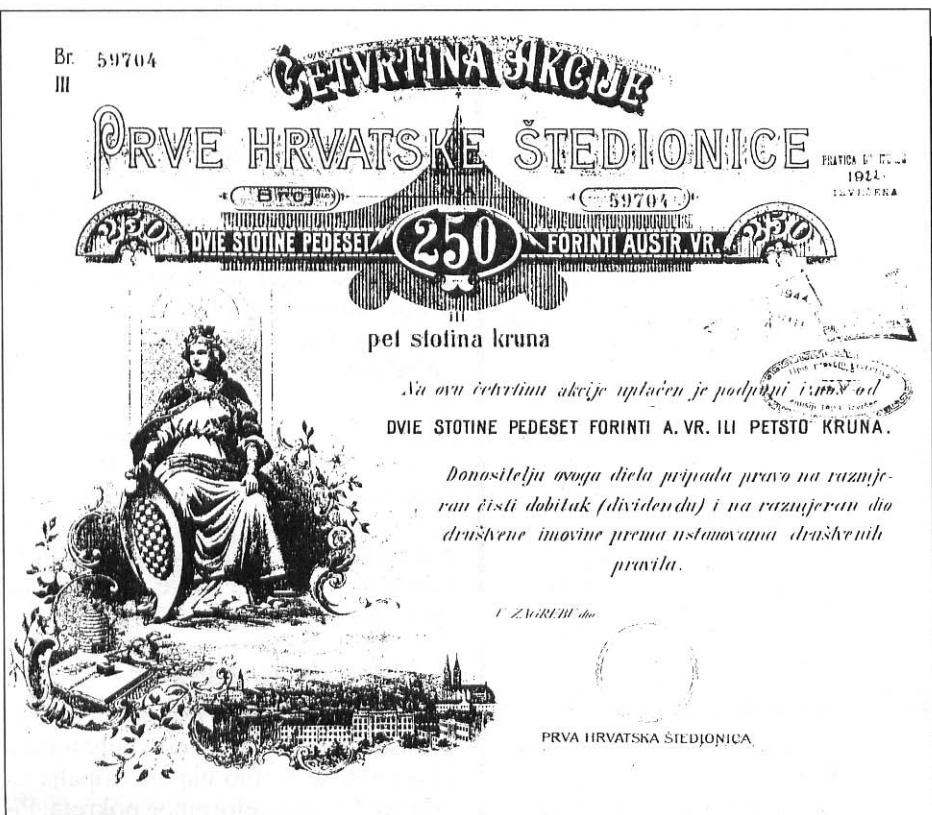
alne povijesti. Boljševička inkvizicija u cjelini je zabranila i Šufflayeva znanstvena djela, optužujući ga za sklonost fašizmu, iako ga je zvјerski usmrtio upravo srpski fašizam. Njegove težnje vlastitoj nacionalnoj suverenosti prirodno su pravo svakog naroda, mada ih kod Hrvata i današnje europske velesile svrstavaju u fašizam, zatrovane gnusnim lažima srpske promidžbe i njihovih jugokomunističkih srodnika.

Sretna je okolnost da je PHŠ kao gospodarska institucija omogućila tu borbu i onda kad za nju pod tuđinskim režimima nije bilo političke tolerancije, pa je po ocjeni dr. B. Alexandra preko svoje Praštodianice "hrvatski narod kojemu su ograničene političke slobode, stavio gospodarstvo u službu politike i kroz

ju je osigurao od svake etničke isključivosti, tako da, unatoč jakom nacionalnom naboju Praštodianica nije bila etnički zatvorena ustanova, već je, naprotiv, čak i među osnivačima imala dosta Nehrvata i nekatolika, ali je tražila od njih da budu hrvatski domoljubi i iskreno prihvaćaju Hrvatsku kao svoju domovinu. Zbog toga PHŠ nije bila obična banka već velika uzdanica i nada hrvatskog naroda. Ona je bila protuteža tuđinskim bankama, osobito Khuenovoj hipotekarnoj banci s mađarskim kapitalom, koja je osnovana 1892. i Srpskoj banci, s osluncem na kapital iz Srbije, osnovanoj 1895. Međutim, kada su se u doba jugomonarhije tom domoljublju svim prljavim sredstvima suprotstavili srpska megalomanija i isključivost, ne žečeći ni s kim dijeliti političku i gospodarsku moć, velikosrpstvo je dobilo ljute protivnike i u hrvatskom malom štediši, čvrsto vezanom za svoju PHŠ, jer su propali svi mađarski i velikosrpski pokušaji da unište Praštodianicu. Dapače, oni su se vratili kao bumerang i Khuenu Hedervariju i šovinističkom zagrebačkom listu "Srbobran", jer su ujedinili hrvatski narod, povećali ugled i popularnost PHŠ i potakli je na još veću ekspanziju mreže podružnica. Zahvaljujući snazi tog mentaliteta radinosti i domoljublja, PHŠ je kroz stotinu godina svog opstanka pokazala rijetku vitalnost, jer je nadživjela vlast pet država i osmorice vlastodržaca, promijenila sedam raznih valuta i bila svjedokom mnogih ratova, preokreta i kriza, ali se uspjela ne samo održati nego i razviti do razine najveće banke ove europske regije. Zbog toga se uopće ne postavlja pitanje opravdanosti njene povijesne rehabilitacije, koja je iz formalno-pravnih razloga potrebna i obiteljima nekadašnjih namještenika i dioničara Praštodianice, kao tipičnih žrtava komunizma.

Bilješke:

- 15 Darko Sagrak, *Dr. Milan pl. Šufflay, hrvatski aristokrat duha*, Zagreb 1998., str. 105.
- 16 Jakov Blažević, *nav. djelo*, str. 169.
- 17 Darko Sagrak, *nav. djelo*, Zagreb 1998., str. 222.
- 18 Branko Alexander, *nav. djelo*, str. 5.

Četvrtina dionice PHŠ

tragične istine o PHŠ u negativnom jugokomunističkom odnosu prema hrvatskoj nacionalnoj povijesti i agit-propovskom ispiranju mozga tijekom pet decenija, tako da velika većina stručnih povjesničarskih kadrera i danas ima oportunistički kompleks nametnute krivice zbog neopravdano proskibirane nacion-

njega pokazao svoje najdublje nacionalne težnje i osjećaje". Veliko značenje ima Praštodianica i kao pravi medij za stvaranje čvrstih veza između svih hrvatskih zemalja kroz gospodarsku suradnju a osobito veza hrvatske dijaspore s matičnom zemljom i njenim nacionalnim institucijama. Taj poslovni pragmatizam

POKRET «ŽUTIH SVEĆENIKA» I NASTANAK HRVATSKE STAROKATOLIČKE CRKVE (II.)

Zagrebačka «Hrvatska Njiva», koja je nakon osnutka Kraljevine SHS promjenila ime u «Jugoslavenska Njiva», pokazala se kao najpogodnije mjesto za objavljivanje anonimnih svećeničkih članaka. Središnje mjesto u tim člancima zauzimalo je pitanje celibata katoličkog svećenstva. S tim u vezi karakterističan je članka pod naslovom «Ženidba katoličkih

Piše:

Dr. Zlatko MATIJEVIĆ

svećenika» u kome, između ostalog, piše: «Javna se rasprava o ovom pitanju (tj. celibatu) uvijek mimoilazi. Sudeći po šutnji naših katoličkih i nekatoličkih novina o tome pitanju, zaključili bismo,

SVEZAK I.

ZAGREB, LIPANJ 1919.

GODINA I.

REFORMA 90305

SMOTRA ZA CRKVENO-POLITIČKA TE STALEŠKA PITANJA KATOLIČKOG NIŽEG KLERA I KATOLIČKE CRKVE U KRALJEVSTVU SHS.

NA OKUP!

Dne 10. II. 1919. sastali se zastupnici nižeg klera katoličkog u državi SHS, da se porazgovore o crkveno-političkim i staleškim pitanjima. Sastanak je otvorio i pozdravio toplim riječima naš brat Rikardo Koritnik, župnik iz Lovrečine. Na žalost Rikard Koritnik je umro po prilici mjesec dana iza toga sastanka, ali njegova ideja o pokretu katoličkog nižeg svećenstva nije umrla, već živi među nama. Pokojniku je ipak bilo suđeno, da još za života svoga pročita našu knjižicu »Savremene želje katoličkog nižeg klera u državi SHS.« — I bio je zadovoljan, jer je u toj knjižici, kojoj je dobrim dijelom i kumovao, našao tumača svojim mislima. Ali nije on sam zadovoljan s idejama te knjižice. Dijelom prostrane naše države javljaju se braća, koja uz nas pristaju, koja nas bodre i potpomažu. Jedan brat naš tako je odusevlijen našim dosadašnjim radom, da nam je darovao 10.000 kruna s pozivom, da što prije započemo s izdavanjem svog vlastitog o biskupu s avijem ne zavisno glasila. Nešto (po prilici 2000 kruna) dobismo od svoje brošure »Savremene želje«, a doprinosi braće lijepo priteču. Znak, da imademo odziva. — Nadamo se, da će naši čitatelji redovno za svaki broj slati cijenu, kako je naznačena.

Mi smo već u svojoj brošuri istakli, da želimo s biskupom zajedno raditi, ako je moguće, jer mi se ne dižemo proti biskupu. Ako nam neće biti moguće sa biskupom raditi, a mi ćemo mimo biskupa. Neka nam se ne dokazuje s pomoću svećili otaca, da onaj nije s crkvom, koji nije s biskupom. Qui bene distinguit, bene docet. Mi držimo s biskupom zajedno u stvarima vjere i čudoredja. Mi priznajemo i njegovu disciplinarnu vlast. Ali biskupi, a i papa, nijesu nepogrešivi u upravi sa crkvom. Ako mi žigošemo crkveno-politički rad kojega biskupa, ako mi nijesmo zadovoljni sa njegovim favoritizmom kod podjele crkvenih beneficija; ako se mi ne slažemo sa njegovom despotskom i tiranskom vladavinom, ako on sam krši disciplinu celibatsku, a nas toga radi progoni, zar smo mi protiv crkve? — Ako crkva katolička još sada podržaje celibat, a mi smo uvjereni, da bi po ugled i dobro crkve i klera bilo mnogo bolje, da se uvede bar fakultativna ženidba svećenika, zar smo mi onda protiv crkve, protiv biskupa? Na posljeku mi se svećenici hoćemo i želimo organizovati, za što da je biskup protiv toga? Istina mi smo se sastali u Zagrebu, a da nijesmo

tražili dozvole u biskupu. Učinili smo to za to, jer smo bili uvjereni, da: Motu proprio Pija X. Sacrorum Antisitutum od 1. septembra 1910. naš ne veže, jer ga nije recipirao novi corpus iuri canonici, koji prema svom can. 6. sadržaje ekskluzivno disciplinarno pravo katol. crkve. — Po našem mišljenju naš se nadbiskup prenagličio, kad je odmah na nas digneo pěst, izdavši dne 15. II. 1919. poznato svoje pismo. Mi se ne ćemo ni u buduće potruditi do biskupa, da ih molimo za dozvolu sastanka, jer naprosto ne postoji nigdje takav propis. Najviše, što budemo učinili, bit će, da im svoj sastanak prijavimo, da ga uzmu na znanje. Dužnost je biskupova, da svoje svećenstvo temeljem canona 356. § 1. pozivlje na dijecezansku sinodu bar svake desete godine, a ne naša, da ga molimo posebice za svaki slučaj sastanka. Mi nijesmo krivi, da biskupi ne vrše svoje dužnosti, da se za nas ne brinu i ne staraju. Tko će nam onda zamjeriti, da se sami dižemo, e da zaštитimo radi novo nastalih činjenica svoju crkvu i svoj stalež. Program naš sadržaja rezolucije od 11. II. 1919. Prema tomu je naše glasilo strogo samo za crkveno-politička i staleška te materialna pitanja katoličke crkve i kat. nižeg klera u SHS. Ovaj naš pokret nije nov. Naša brošura »Savremene želje kat. nižeg klera u državi SHS« veli, da mi nastavljamo rad † Stoša i drugova: stubičkog arcidjakonata od god. 1848., ako i na široj bazi.

Mi ćemo štampati Stošovu knjižicu »O po-punjšanju čudočnosti svećenstva« i još neke njegove sastavke; mi ćemo štampati glasovite zaključke skupštine stubičkog okružja i druge još stvari iz god. 1848.-9.; pa će svatko vidjeti, da se mi sada borimo (ako i ne istim argumentima) za one ideje, za koje se zalagali dični naši predšasnici iz god. 1848., premda jedni za druge ne znadjalih. Ali što smo kazali, da imademo svoje predšasnike samo u g. 1848.? Naše ideje o bogoslužju, naše ideje o ženidbi svećenika, o crkvenoj autonomiji, o sjedinjenju crkvi, nači ćemo u našim narodnim crkvenim saborima, te u životu i radu naših popova glagoljaša jezgra, te u radovima Marulića, Gjorgića i drugih naših umova. Mi dakle dižemo baštinu svojih starih, pa nijesmo novotari. Naše glasilo biti će u prvom redu pozitivno. Papir je u današnja vremena, odvež skup, a i tisak, da bismo trošili prostor na neplod-

da ga i nema. Zaključili bismo, da je sve zadovoljno i sretno sa sadašnjom disciplinom katoličke crkve, po kojoj se njezinim svećenicima ne dopušta zakonita ženidba. Ali to nije tako. Prilično poznam naše svećenstvo [...] i mogu da smjelo ustvrdim, da je velika, upravo golema većina svega interesiranoga katoličkoga klera odlučno protivna prisilnom celibatu katoličke crkve. Protivni su pače i oni, koji za sebe tvrde, da su neinteresirani [...] i oni žele reformu, ukinuće celibata. A da je i dobro prosvijetljen narod protivan toj instituciji, i to će poznavaćima naroda biti znano. Protiv sviju ovih stala je službena crkva i odlučno zastupa status quo, za prisilno beženstvo svojih svećenika. Ešofira se pače tako silno za celibat, da o njem ne da nikakove javne raspre pred svojim forumima, ide pače tako daleko, da ovu čistu ljudsku uredbu uzdiže na božansku, koja niti se više mijenja niti može mijenjati. Pojedinci iz slobodoumnog klera, kao reprezentanti svojih supatnika, digoše se češće protiv ove institucije, ali crkva ih je znala uvijek ušutkati bilo snagom svojih 'duhovnih' argumenata bilo svojim disciplinarnim kaznama. [...] Po sudu goleme većine samog suvremenoga klera celibat je štetan za pojedince i crkvu. [...] Kad bi se ukinuo celibat, rješilo bi se uglavnom i pitanje nestasice svećenstva. Današnja praktična teorija o zvanju svećeničkom traži od svećenika prvo i glavno da se odrekne familije. Sve je drugo sporedno».

Stjepan Radić za ukinuće celibata

Zahtjev za ukinuće ustanove celibata predstavlja je jednu od onih točaka oko kojih se lomilo najviše kopalja za vrijeme trajanja reformnog pokreta. Pitanje celibata, koji je Katolička crkva zahtijevala od svoga klera zapadnog obreda (unijatske svećenstvo nije u cjelini podlijegalo tomu crkvenom zakonu), nije bilo raspravljanu samo u Hrvatskoj i isključivo od katoličkih svećenika. Stanovita antcelibatska inicijativa zabilježena je i u posljednjoj godini postojanja austro-ugarskoga parlamentarnog života. Tako su, npr., u bečkom parlamentu Stank i Zahradnik, jedan od budućih vođa reformnoga pokreta

Poziv "Na okup"

dominantnu ulogu u političkom životu hrvatskog naroda.

Taj Korytnikov potez nije bio slučajan. On je, naime, uz braću Radić bio jedan od članova ute-meljitelja Hrvatske pučke seljačke stranke. Tim za reformni pokret važnim dogadjajem završava razdoblje u kojem su dani prvi nagovještaji da se u redovima nižeg klera u Hrvatskoj priprema pokret kojemu je cilj provođenje reformi u Katoličkoj crkvi. Od ostvarenja reformi zainteresirano je svećenstvo očekivalo da će se njihov, u prvom redu materijalni i socijalni, položaj bitno izmjeniti.

»Boljševička sinoda« reformnoga klera i djelovanje o. Jeronima Tomca (1919.)

Pripremni radovi učinjeni u prethodnoj godini (1918.) omogućili su da reformni svećenici krenu u akciju za ostvarenje svojih ciljeva. Sve do stvaranja Kraljevine SHS, javne akcije reformatorski orijentiranih svećenika odvijale su se na području splitsko-makarske i senjsko-modruške biskupije. U novoj državi, djelovanje dijela nižega katoličkog svećenstva odvijalo se na području zagrebačke nadbiskupije.

Na poziv vlč. Menzigera i vlč. Korytnika održan je u Zagrebu 10. veljače 1919., sastanak nezadovoljnoga nižeg katoličkog klera u Kraljevini SHS. Sastanku je prisustvovalo dvadesetak katoličkih svećenika. Glavnu su riječ vodili R. Korytnik, koji je nedugo nakon toga preminuo, vlč. Juraj Cenkić, vlč. Stjepan Haberstock, vlč. Stjepan Horvat i vlč. Menziger. Cilj je sastanka bio da se od crkvenih vlasti za traži »sanacija socijalnih nepravdi koje pritišće sav niži kler«. Na sastanku su prihvaćeni rezolucija i priopćenje o

Hrvatska Starokatolička Crkva i Stjepan Radić

Ovih je dana izšla iz štampe jedna mala brošura pod gornjim naslovom. Brošura... neznam bili je i nazvao brošurom. Jedva osam stranica maloga formata. Ma koliko je ta brošura malena po svojem obliku, ona je zamašna po svojem značenju za Hrvatsku Starokatoličku Crkvu.

Skoro pred jedan decenij bilje je Hrvatska Starokatolička Crkva u Jugoslaviji priznata zakonom, dobivši ista prava kao i ostale zakonom priznate crkve u Jugoslaviji.

I prije i poslije toga zakonskog priznanja bacane su i danas se bacaju razne pogrde i uvrijedljive osvade na Hrvat. Starokat. Crkvu. Nu svakako jedna od najtežih povreda koje su bacane na našu crkvu jest ona koja je Hrvatskom narodu »jasno« dokazivala, da je nekoliko rimokatoličkih popova željnih žena pokrenulo novu heretičku crkvu s namjerom da pomoći te crkve prevede sve Hrvate rimokatolike u pravoslavlje. Tim su objedama pokušavali mnogobrojni protivnici Hrvatske Starokatoličke Crkve da ospore čak i hrvatstvo i hrvatsku svijest nosiocima te crkve.

— 46 —

Članak iz kalendarja "Grgur Ninski" za 1936.

pokretu među nižim katoličkim klerom. Prihvaćena rezolucija potpisana je u ime »Užeg odbora jugoslavenskog katoličkog svećenstva«. Autorstvo rezolucije i saopćenja obično se pripisuje vlč. Cenkiću ili vlč. Korytniku i vlč. Menzigeru. Ipak, vrlo je vjerojatno da je, njihov konačni oblik rezultat kolektivnog rada reformiranih svećenika iz užeg odbora izabranog na zagrebačkom sastanku. Oba teksta objavljena iste godine u Bjelovaru pod zajedničkim naslovom »Savremene želje katoličkog nižeg klera države SHS«. Zbog žute boje svojih korica brošura je dobila im »žuta knjižica«, a cijeli je

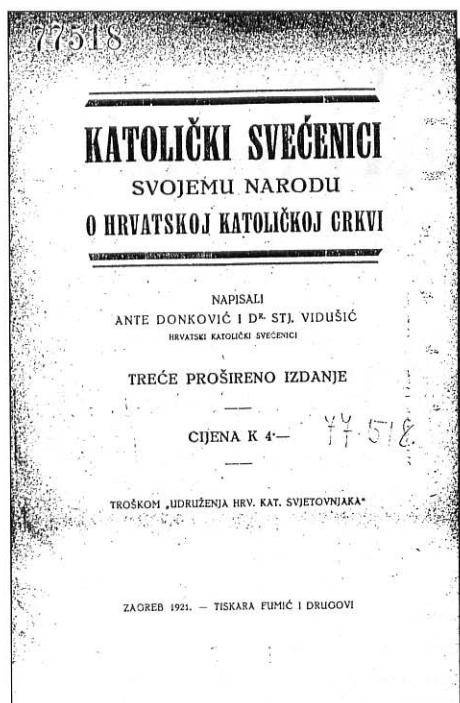
svećenički pokret prozvan - »žuti pokret«.

Rezolucija, koja je predstavljala smjernicu za daljnji rad pokreta sastojala se od četiri osnovne skupine »savremenih želja«, odnosno zahtjeva nižega katoličkog klera. Zahtjevalo se: 1. da se normiraju budući pravni odnosi između Katoličke crkve i Kraljevine SHS; 2. da se uredi katolička autonomija i bogoslovne općine; 3. da se precizira odnos nižega klera naprava biskupu, i 4. da da se nižem kleru daju neke povlastice u pogledu discipline. U četvrtoj se točki prvenstveno mislilo na uvođenje fakultativnog moljenja časoslova i fakultativne obveze celibata. Sastavljači rezolucije bili su svjesni da će dva posljednja zahtjeva, tj. fakultativnost časoslova i celibata, izazvati najviše sporova. U nastojanju da se to izbjegne, oni su relativno oprezno formulirali ta, za katoličku crkvenu organizaciju, važna pitanja.

Uz navedene postavljeni su još neki zahtjevi: jamčenje slobode staleškog udruživanja, tj. osnivanje sindikata nižeg klera; institucionalno zbijenje katolicizma i pravoslavlja, posebno na

Balkanu; uvođenje staroslavenskog jezika u bogoslužje, a narodnog u obrede; ukidanje obvezatnog nošenja talara izvan službe i nošenje građanskog odijela u privatnom životu; slobodno nošenje brade; utjecaj laika na crkvene poslove i konačno, plediranje za kršćansku demokraciju.

Shvaćajući da njihovi zahtjevi nisu takvi da bi ih crkvene vlasti prihvatile kao nešto samo po sebi razumljivo, autori rezolucije formulirali su stajalište koji je već na samom početku pokazivalo da budući raskol između dijela »žutog« svećenstva i Katoličke crkve nije bio događaj koji bi trebao previše

Brošura A. Donkovića i S. Vidušića

iznenaditi. Naime, pri samom kraju obrazloženja rezolucije bilo je zapisano: »Ovaj naš korak neka se ne smatra, da se mi dižemo proti crkvi i proti biskupu; ne, mi želimo sa biskupom ujedno raditi, ako je moguće. Ako ne, a mi ćemo i *mimo* biskupa«.

Zanimljivo je pripomenuti da je vlc. Menziger, bio prvi «žuti» svećenik, koji je, ne videći više mogućnost borbe za ostvarenje postavljenih ciljeva unutar Katoličke crkve, prešao u starokatoličku vjeru koja tada na teritoriju Kraljevine SHS nije imalo ni jednu svoju župu ili kakvu drugu organizaciju. Naime, točno šest mjeseci nakon održavanja zagrebačkog sastanka, 10. kolovoza 1919., on je iz Pančeva, gdje je tada živio, uputio N. Petriću pismo sljedećeg sadržaja: »Ostavio sam svećeničku službu [...]. Tvrdo sam uvjeren, da mi u borbi proti celibata legalnim putem ne možemo postići nikakav uspjeh. Katolička crkva imade duh imperijalistički, koji je u nju ucijepio sv. Augustin sa svojom 'Civitas Dei'. Taj će 'božji grad' biti tada, kad će na mjesto civilnog klera zavladati redovnički, što neosporno opažamo na svim linijama katoličke administracije. Borba je naša ne sa papom i crkvom, već sa fratrima i drugim parazitima socijalnog poretka, kojima kao takovima konvenira današnja hijerarhija i organizacija katoličke crkve. Nama ne preostaje drugo, već se prilagoditi toj

organizaciji ili segnuti za drugom. Ta druga bila bi po mojoj uvjerenju *Starokatolička Crkva*, koja tačno odgovara našim pravednim zahtjevima. Ona je katolička, ali nije imperijalistička, ona je iskrena narodna, ona mora biti prava«.

Budući da su sami reformni svećenici poslali «*Savremene želje*» na relativno velik broj adresa - i to prije svega na one nižeg svećenstva i crkvenih vlasti, a potom na svjetovnjačke i vodstva više političkih stranaka u Hrvatskoj, moglo se očekivati da će vrlo brzo uslijediti odgovarajuće reakcije. No, prije nego što je «žuta knjižica» dospjela do javnosti, sredinom ožujka ožujka 1919., zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer (1856.-1937.) osudio je svojom prezidijalnom okružnicom zagrebački svećenički sastanak koji je održan bez

njegova znanja i privole. Nadbiskupova je osuda unijela »časovitu zabunu» među reformnim klerom, ali su se njegove vođe brzo pribrale. Vlc. Cenkic je u svome pismu od 22. ožujka 1919., upućeno bivšem solinskom nadpopu Petriću, napisao: »Zadnja okružnica Bauerova malo nam je prodrmala redove. Tko pozna Dr. Bauera, taj zna, da bi on bio kadar sve nas uništiti. On naime prema gore puze, a prema dolje gnjete i gnjavi. Takav je i **Marušić** i većina biskupa. Za sada se mi zadovoljavamo, da dobijemo što više tajnih pristaša, a nas nekoliko, koji smo materijalno neovisni, pripravni smo uhvatiti se u koštač. Svi popovi - gotovo bez iznimke - pristaju uz nas, *samo treba oprezno voditi cijelu stvar*.«

(nastaviti će se)

Molitva za Hrvatsku

*SLUŠAJ, kako ponizno kucaju, otvori Tvoja vrata -
u hladne duše prospí malo ljubavi Tvoje.
O, otvori, Bože, nevinim žrtvama rata
i primi tu djecu u sveto krilo svoje!*

*Slušaj molitvu njinu i suze što teku;
jecaj smrtnog hropca, krvave oči -
tijelo trudne žene što noževi oštari sijeku
i sav taj čemer što suznom dolinom toči.*

*Napuštena stada što lutaju stazama zablude,
pustinjom osame, siromašni duhom, žedni kaplje znanja.
O, izvedi, Oče, na pravi put istine siromašne ljude
što Ti se vraćaju dušama iskrenog kajanja.*

*Ne daj da mračne ideje vrtlog ih proguta,
ni da se njenoj strasti poda osjećaj nagli;
ni a ih mamljive klopke skrenu sa Tvojih putova.
Ne daj da Tvoj se narod izgubi u nevjerja magli.*

*Pomiluj duše onih što nikoše u draču,
čiji se griješi na dnu savjesti talože.
Posuši suze djevica što za čašću plaću,
one što nose teret rata, spasi od propasti, Bože.*

*Daj da ugrije sunce slobode mrzlog roba,
da žar ljubavi prožme ozeble, oživi mnoštvo raka.
Spasi djecu što umiru sutonom novog doba
i daj im snage da raskinu okove mraka.*

*Vjerujem u Tvoju pomoć, nebeski Oče, ugled što ga ruše;
U Tvoju milost što lebdi nad nama na nebuh,
u blagost oprosta, u veličinu Tvoje duše.
Vjerujem u Tebe, Bože, jer živim o Tvojem hlebu!*

(Hrvatska revija, 1951.)
Alan Horić

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (30.) HRVATSKI PROROK ZARATUŠTRA

U svezi s gornjom predpostavkom ponovno oživljuje stara **jerominska predaja**, koja postanak glagoljskoga pisma pripisuje crkvenom naucitelju Sv. Jeronimu (340. - 420.). Kako mi predpostavljamo, Sv. Jeronim je mogao biti jedan od preuređitelja glagoljskoga pisma početak kojega trebamo tražiti u sumerskomu klinopisu.

Biskup Nikola Modruški u svojemu spisu u obranu narodnoga jezika i pisma glagoljice u liturgiji iz godine 1479. "cilja na domaće ljude koji žive takoreći skupa i pripadaju jednom te istom narodu...Franjevci strože struje u to vrijeme oslovljuju se redovito terminom 'fratres de familia' ili 'de famiglia', a to je onaj Nikolin 'obiteljanin', žestok i krudel neprijatelj koji napada i nijeće

Piše:

Mato MARČINKO

otočko (starijih) nasljedje, narodni jezik i liturgiju **koji je svojima dao već Sv. Jeronima** (iztaknuo M.M.). To je crkva odavno potvrdila, kao što je to potvrdila i drugim narodima, koji imaju obrede različite od rimskoga obreda" (Petar Runje, **Tragom stare ličke povijesti**, MH Ogulin 2001., str. 85.-86.).

U američko-britanskomu imperijalističkomu ratu za naftu protiv Iraka u Bagdadu je opustošen Nacionalni muzej Iraka. Iz njega je zauvijek nestalo 170 tisuća izložaka, medju njima i sum-

erska zlatna harfa iz četvrtoga tisućljeća prije Krista te zbirka sumerskoga zlatnoga nakita i kipova. Prastare knjige su spaljene, a glinene pločice s klinovim pismom i **prvim zabilježenim matematičkim zadatcima** (iztaknuo M.M.) razbijene su u sitne komadiće. Glasoviti irački arheolog RAID ABDUL RIDHAR MUHAMAD i upravitelj Muzeja MOHSEN HASAN uzalud su molili i zaklinjali američke osvajače, da spriječe pljačku i palež Muzeja. "Mohsen Hasan ogorčen je na Amerikance i kaže, da će morati snositi odgovornost zbog te kulturne katastrofe" ("Večernji list 47./br. 14.184. od 14. travnja 2003., str. 9.).

Svršetak

Izlazak 1951.

*Vlakovi jure poljima.-
i srebre se prazne pruge.*

*Kiše natopile uvrede
Snjegovi prekrili tuge.*

*Jesen je donijela plodove
Patnje su skupljale bodove.
Vrijeme je rane vidalo
Okove strašne skidalo.*

*Mašta je slike stvarala.
Nova je stvarnost varala.*

Višnja Sever

Marija Šarića

*Marija Šarića
puca
u svoje strijelce*

*strijelja ih
grobom
bez križa
i imena*

*strijelja ih
mukom svoga
Stipana
i očima sina
Trpimira
i suzama
sina Domagoja*

*strijelja ih
prokletstvom
njihova oružja*

*Marija Šarića
puca
u svoje strijelce
prisilo im
do Boga*

Mario Bilić

VLADO KOVAČ

UMRO JE U ARGENTINI, POKOPAN U POSUŠJU

Vlado Kovač, bivši dočasnik oružanih snaga NDH umro je u progonstvu u dalekoj Argentini, a pokopan je u svome rodnom mjestu, na drevnom groblju Ričini u Posušju, 28. kolovoza 2003. U znak poštovanja prema ovome hrvatskom ratniku osjećam se dužnim, pa štoviše i pozvanim, bar nešto sažeto o njemu kazati. Rođeni smo u istome mjestu, pripadamo istom naraštaju, zajedno smo istoga dana, 13. srpnja 1941., stupili dragovoljno u oružane snage NDH, u njima se borili protiv istoga neprijatelja i zajedno doživjeli i preživjeli slom NDH i bleiburšku tragediju.

Nemoguće je prikazati u jednome ovakvom osvrtu Vladin osamdesetogodišnji život, koji je uglavnom proveo u tuđini, u progonstvu. Ali unatoč tome, bar ču nešto izdvojiti i kazati iz tog patničkog života. Vlado potječe iz čiste i čestite hrvatske obitelji. On i njegova dva brata **Ice** i **Pero** uključili su se dragovoljno prvih dana po uspostavi NDH u njezine oružane snage. Ice je bio časnik, dok za Peru ne znam je li imao čin, i ako jest, koji. Ice je nestao u bleiburškoj tragediji, a Pero i Vlado uspjeli su izmaći kami (bodež) razbješnjelih četnika i hrvatskih izdajica, te umaći preko granice u tuđinu. Vlado je najprije služio u PTB, a potom u PTS, te na kraju u I. vojnem zboru pod zapovjedništvom generala **Ante Moškova**. Neizmjerno je volio Nezavisnu Državu Hrvatsku. Bio joj je odan i za nju se borio sve do njezina sloma u svibnju 1945. Prošao je kroz mnoge ljute bojeve, koji su se vodili u ratnim godinama protiv partizana na područjima: Žumberka, Banovine, Korduna, Hrvatskoga Zagorja, Podravine, Međimurja, te u različitim akcijama protiv partizansko-komunističkog banditizma.

U tijeku služenja u PTB-u, Vlado je jedno vrijeme bi osobni vozač generala Ante Moškova, Dva je puta odlikovan. Za vrijeme četverogodišnjeg služenja Domovini, samo je jednom išao na dopust, ali ga nije iskoristio, jer je u Mostaru

došao u sukob s Talijanima, koji su ga pokušali razoružati. Suprotstavio im se, odbivši odložiti oružje, pa je zbog toga morao odustati od posjeta svojima u Posušju i vratiti se natrag u Zagreb. Iza toga mu se više nije pružila mogućnost posjetiti roditeljski dom i roditelje.

U svibnju 1945. Vlado se povlačio u osobnoj pratnji Poglavnika **dr. Ante Pavelića**. U bleiburškoj tragediji uspio je umaknuti u Austriju i stići u Argentinu. O njegovu putu do Argentine i životu u toj zemlji ne mogu ništa kazati, jer za to nemani никакvih saznanja. No, zasigurno mu je život u tuđoj zemlji bio težak. Kad je prije par godina, prvi i posljednji put posjetio svoju rodnu grudu, sreo sam se s njim u Posušju. Razgovarali smo u nekoliko navrata. U tim razgovorima osvježavali smo sjećanja iz davnih godina II. svjetskog rata. Dakako, doticali smo se i njegova života u Argentini. Iz svega toga nisam puno doznao, djelovao je pomalo izgubljeno. Nije vidio rodni kraj onakvim kakvoga je bio ostavio. Nije našao one ljude koje je pamtio, pa ga je zacijelo sve to zbunjivalo. No, unatoč svemu tome, u njemu je plamjela nostalgija za rodnim krajem, za Nezavisnom Državom Hrvatskom, onakvom za kakvu se on borio. Tu svoju nostalgičnost potvrđio je oporučnom željom da ga djeca pokopaju u zavičaju.

Tu Vladinu želju njegova su djeca ispunila. Njegov sin Vlado dopratio je njegovu urnu s pepelom iz Argentine u Posušje, gdje je položena u obiteljsku grobnicu, upravo kako je želio. Šteta je jedino, da o tome posljednjem ispraćaju nije obaviješten posuški puk, pa je pokop Vladinih posmrtnih ostataka protekao u sasvim uskom krugu. Time je posuškim Hrvatima propuštena prigoda da se oproste od jednoga od svojih zaslужnih sinova. Ipak, najvažnije je da je Vlado Kovač ipak pokopan s onima s kojima je želio živjeti, ali mu to – nisu dali!

Josip Jozo SUTON

NAD GROBOM ZEFERINA ŠPANJE

(Iz govora Mile Pešuta, 24. rujna 2003.)

Zeferin, zv. Žefo, rođen je 1920. od oca Nikole i majke Dane. Odrastao je uz vrijedne roditelje u kući u kojoj je uvijek bilo kruha, što je u ono vrijeme bilo bogatstvo. Nakon lijepog djetinjstva, i pomaganja roditeljima u vinogradu, masliniku i ugostiteljstvu, kad je navršio 21. godinu, naše Vodice i dobar dio Dalmacije okupirala je Italija. Trebalо se odlučiti: u talijansku vojsku, partizane ili domobrane. Iskreno je volio svoju Dalmaciju i Hrvatsku, pa je otisao u hrvatske domobrane. Završetak rata naš Žefo doživio je kod Bleiburga 1945. Tu je početak njegovih muka.

Prošao je križni put od Bleiburga, zaobilazno do Vodica. U Vodicama više nije bilo majke Dane, oca Nikole, sestre Sinke i brata Markiola. Zatrovane ljudske duše, poremećeni umovi, počinili su strašan zločin: majku Danu ubili su 1942., oca Nikolu 1944., sestru Sinku i brata Markiola 1945. Teško je bilo sve to preživjeti i ne razmišljati o osveti, ali naš mučenik Žefo, po Božjoj zapovijedi i Kristovu izvršenju podnosi boli i muke, ne misli na osvetu. On razmišlja o osnivanju obitelji, ali dobiva poziv za služenje vojnoga roka u novonastaloj državi. Nakon odsluženja dolazi kući i biva uhićen. Isti ideolozi koji su izvršili zločin na roditeljima, bratu i sestri, i njemu su vjerojatno namijenili istu sudbinu. Rat je završio, pa su radili sudovi; zadovoljili su se s 15 godina prisilnoga rada, iako mu nisu dokazali bilo kakvu krivicu, osim što je bio hrvatski vojnik.

Bilo je teško robijati, a biti svjestan da je optužnica lažna, pa prema tome i presuda nepravedna. Tada dani, mjeseci i godine polako, polako teku. Žefo dolazi kući, osniva obitelj i traži posao. Nema posla za kažnjene, oni su odmah i neprijatelji države. Radi svaki posao koji mu ponude, najteže poslove u građevinarstvu i na polju, i tako godinama do odlaska u mirovinu. Robija, malo godina radnog staža i mala mirovina... Bilo je veoma teško, ali uz sve teškoće naš Žefo i njegova družica Petra, odgojili su i za život ospozobili sina jedinca Nikicu.

Neovisna hrvatska država koju je cijeli život sanjao i doživio, jednim dijelom je poboljšala njegovo stanje, priznavanjem sramotne robije u dvostruki radni staž, ispravkom mirovine i djelomičnom naknadom oduzete mirovine. To je najmanje što je moguće reći o našem sagrađaninu i mučeniku Zeferinu, koga danas predajemo zemlji, moleći Boga da mu bude pravedan sudac. Laka mu bila sveta hrvatska gruda! □

U SPOMEN JOSIP DEBERTI

1917. - 2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Dubrovnik

U SPOMEN PERO BEDO

1908. - 2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Dubrovnik

U SPOMEN TOMISLAV JURLEKA

preminuo u 73. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN JELKA ŠTAJDUHAR

1929. - 2003.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Rijeka

U SPOMEN ANTON BANKO

1916. - 2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Rijeka

U SPOMEN SLAVKO MARKOVIĆ

1926. - 2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Sisak

IN THIS ISSUE

The Republic of Croatia is one of few post-communist states, which has not introduced lustration law, i.e. the law, which enables the elimination of the remains of the Yugoslav communist regime from the executive authorities, justice, school system, etc. Due to that fact, after the breakdown of communism, a large number of communist cadres continued to act freely within the Croatian system. The aggression of Serbia and Montenegro against Croatia made the Croatian public forget that problem, and thus the former communist storm troopers have lived to see their social rehabilitation. Moreover, assisted by the left-oriented media and

financially supported from abroad, those circles have gained the identity of the so-called democrats and human rights activists. They now appear as the arbiters at the Croatian social scene. But, every now and then they are associated with scandals, which show that in most of the cases they have not undergone through a sincere metamorphosis. The latest of those scandals is related to the case of General Ante Gotovina. The majority of the Croatian public considers the indictment brought against him by the Prosecution of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia in The Hague as politically motivated and ill founded.

General Gotovina is a fugitive, and The Hague Tribunal exerts pressure on Croatia. Such difficult situation is being used by the former Yugoslav communist intelligence service agents for document forging, their sale and dissemination. In that way, they are creating totally incorrect images of General Gotovina and Croatia. It is interesting to note that on top of that intelligence underground, there is a person who actively participated in the attempt to beat and destroy the Association of Croatian Political Prisoners.

***

Tomislav Jonjić, the editor-in-chief, is preparing an article on a letter of a partisan communist activist, **Ante Jurjević-Baja**, from 1944. In his report to the partisan authorities on the situation in the city of Dubrovnik in the south of Croatia, into which the partisans had just entered, Jurjević-Baja openly admitted that a large number of Croats had been killed, about ten catholic priests among them. All of them had been killed without a trial, and the announcements on the mock trials, judgements and executions had been displayed all round the city only afterwards. Jurjević also confirmed that the partisan forces saw the whole Croatian population as an unreliable, and almost an enemy element. In the city of Dubrovnik and the close surrounding area, during the weeks after the partisan entry into Dubrovnik, almost two hundred respectable Croats had been killed being, almost without exception, priests and middle-class intellectuals of various political orientations. Nobody was ever tried for that crime. The author of the letter, a hardly literate communist from Split, Ante Jurjević-Baja, who was for some time a member of the Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia, remained for decades a key political actor in the whole Southern Croatia (Dalmatia).

A medieval city map of Korčula

IN DIESEM HEFT

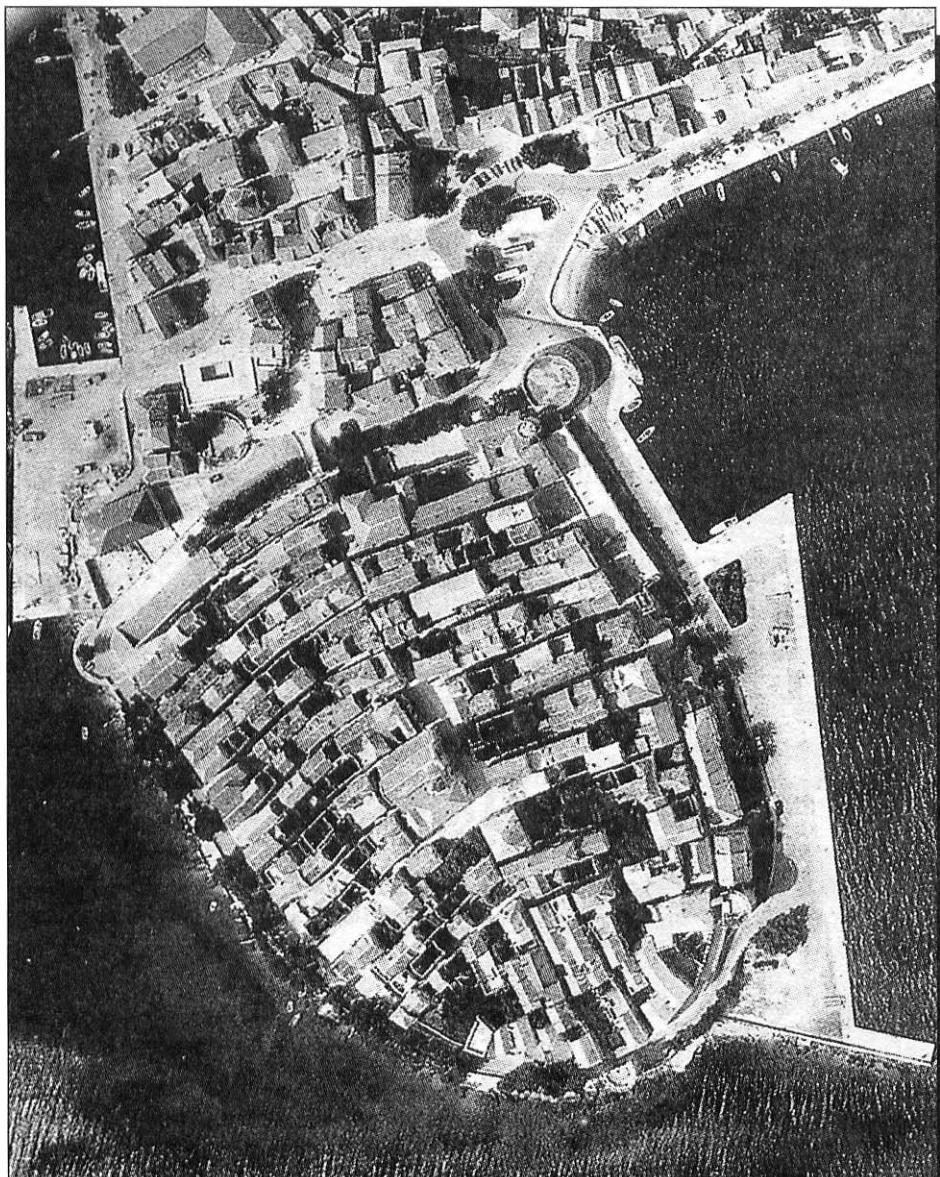
Die Republik Kroatien ist eine der seltenen postkommunistischen Staaten die das Lustrationsgesetz nicht gefasst hat. Mit diesem Gesetz könnte man die Reste des jugoslawischen kommunistischen Regimes von der Executive, Justiz, Schulwesen usw. entfernen. Dank dieses Umstandes, konnte nach dem Bruch des Kommunismus eine große Anzahl des ehemaligen kommunistischen Kadars im kroatischen System ihre Tätigkeit frei fortsetzen. Die Aggression der Serben und Montenegro auf Kroatien half, dass die kroatische Öffentlichkeit dieses Problem ausser Acht ließ, wodurch die kommunistischen Stürmer ihre gesellschaftliche Reha-

bilitierung erleben konnten. Noch mehr, mit Hilfe linksorientierten Medien und ausländischen finanziellen Hilfen konnten diese Kreise eine Legitimität der sog. Demokraten und Kämpfer für Menschenrechte für sich in Anspruch nehmen. Sie erscheinen heute auf der kroatischen politischen Bühne als Schiedsrichter. Immer wieder werden sie in Verbindung mit einigen Affären gebracht was bedeutet, dass es bei ihnen zu keiner wahren Transformation gekommen ist. Solch eine neueste Affäre ist an den Fall des General Ante Gotovina geknüpft. Die Anklage, die der Kläger des Internationalen Tribunals in Den Haag gegen

ihn erhoben hat, empfindet ein Großteil der kroatischen Öffentlichkeit als politisch motiviert und unbegründet. Der General Gotovina ist auf der Flucht und das Haager Tribunal übt auf Kroatien Druck aus. Diese schwere Lage nutzen ehemalige jugoslawische kommunistische Geheimagenten aus um zu fälschen, verkaufen und vertreiben diese gefälschten Dokumente. Damit erzeugen sie verzerrte Vorstellungen über General Gotovina und Kroatien. Es ist interessant, dass sich an der Spitze dieser Unterwelt diejenige Person befindet, die am Versuch den Kroatischen Verein ehemaliger politischer Häftlinge (HDPZ) zu zerschlagen aktiv tätig war, befindet.

* * *

Einen Brief des kommunistischen Aktivisten **Ante Jurjević-Baja** aus dem Jahr 1944 bereitet der Chefredakteur **Tomislav Jonjić**, vor. Dieser Brief ist ein Bericht über die Lage in der südkroatischen Stadt Dubrovnik, die kurz zuvor die kommunistischen Partisanen eingenommen hatten. Darin gibt Jurjević-Baja offen zu, dass sie eine große Anzahl von Kroaten umgebracht haben, darunter auch über ein Dutzend katholische Priester. All diese Menschen wurden ohne Gerichtsurteil hingerichtet und Bekanntmachungen über angebliche Prozessführung, Urteile und Hinrichtungen finden später statt. Jurjević bestätigt darin, dass kommunistische Partisanenkräfte die gesamte kroatische Bevölkerung als unzuverlässiges, ja sogar feindliches Element erlebt. In der Stadt Dubrovnik und nahe Umgebung in den ersten Wochen, nach Einzug der kommunistischen Partisanen in Dubrovnik, wurden mehr als zweihundert angesehene Kroaten, fast ausschließlich Priester und bürgerlichen Intellektuelle unterschiedlichster politischer Orientierungen, umgebracht. Für dieses Verbrechen wurde niemand verurteilt. Der Verfasser des Briefes, fast Analphabet, Kommunist aus Split Ante Jurjević-Baja, war eine zeitlang Mitglied des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei Jugoslawiens, der jahrzentelang politischer Macher im gesamten Südkroatien (Dalmatien) blieb.

Panorama Korčulas

popunjeno i smanjeno pisanje na sve poslovne pisem i to u jedino
organizacije i mogorice se prihvati da ga je odredite mi se ono sigurne
vrijednosti ovome hitno postavljenim mjerama i slavestite
nas hao, honti gospodarce i moj istat, oblici ike postaviti vec i to u tomu, ja sam
vremenu ponudio prima negosio i formuji smo stalo bori i honti i to vise
sto postaviti vrijednosti da se neki glavni muzetni hao na tihom pisanju prima tako
se ovakve servisne mjeri da steknu vrijednosti da je ovaj nase do
sigurni interes i to se radi i o sljedecim, ali je bitovnoga ne mogorice
vrijednosti u velikoj i posljedice, kada we vremenu preostalo mi kompanijama
tako da ovi mjeri nisu ostala no ostale stalove iko debiti we ponosi od svemu
30 kompanijama, ovaj mjeri materialni u to do mjeri da se kompanijama i svim drzama
hao, da ovi mjeri ovaj mjeri alat i resursa a drzam je sljedeći i preostalo vise
crne gore i drugi pojavi u portugalsku i reki hao, i dekto maratu pukog
na sunitetski materijel, oni ti to imaju i we piju piju, kompanija se ovo
honti i to ovo i smemo da i mjeri, jer dekto mukh dolj stvari reguliran
tako se dekto toga učinilo samo uglovnim pravilem da stalo obvezno svi
ploton. tko smo pjeni osnovi rasporedi i vei se prodaje regj. i t. d. i. d. d. d.
suratorem hao i treba pojaviti rodi svega ovog treba jerko da doste
ili gao hao i ovih deki pojavi te gospodarsko probleme. Mobilizacija
uspijeva u Dolnjicima se popunjuje i pema pisanju problema se bira me
2.000 boraca oskriv, boraca je uglovnim ne obveznim, jer 60% se
jogojci obveznim a ne pojavi svr. obzare iako ima hec ovih mela
sveg Dubrovackog vrata, tehnicu uglovnim obzare Dolnjicima
je zelimo i obveznim jeklinicu popunjavanju ostalo je da vrlo cepravim
mobilizaciju i to da mobilizacija nisu sredstva da je u svakome sas
razumeli da je aktor gospodarstvo ali su posljice pravljena među jer
su se usperili da nji taku i do portofiji i drugi nase. Porgoverca nase
su drugoviru i sljedi smo se da izvješte stručnjake sačinio obl. N.O.O.
mornarici jer se astolabu i mobilizaciju i to mornaricu sto uspijeva; Porgoverca
sdu se komandantom stola primorske grupe u veri u Dolnjicima
da hao i komandantom T. Korpusa i oni su ugovorili da upute u slj. niz
vise uvešnje oblici u provin. Brze gospodarske je u to uverujući jer su
komandant je ugovor uvešnje i ugovor uvešnje oblici jeklini 20 mene moguće
komunist hao vjencu ruborodnic hozjeve sace i vise i svom redak.
Isto hao sam trošio, Bimbardello i nježi se ugovoritobl. N.O.O. ali glavni
teren od svih svih glavara jer je mornarica 21-22. dan su sljedećim
rođendanom dekto su oni se želito, oni suve, pisanje nemogu nijima
postovati da neli rekli da su beli obveznik i lični je obveznik i oni
se nepte ne popunjavaju jer su u svih ovih pisanja postojalo i to vise
teren nego mornaricu da ih su obveznici vise korpus da on troši preko
T. Korpusu da su sljedećim glavama jer su nemogu a T. Korpus hao vjencu
svakog vise glavu i vise vise svakog obveznika mobilizaciju
ne rebje jeklini glavu i da su neli isti ike nica postove preko vise
jer i to mornaricu da su oni vise sljedećim vise i vise.

jeun moravus con... yunomo - muncu - pucu - yurba 20
horus d je magazisti - 20 moravus nisto mato ayarjan. Isto telo
bi-treble, perlet neli. Guale je N.O.O. do akad ujet neli ston, muzine do
pisage i t. d. je o svetim tame pored mybalye - valje nemogn vodit racina jic
nemogn vremena. Isto se tici morsolit nepristoga do soko it je strempljena
sto ovino sto anono dlo 6.0 metri njivo. I pogorod odusno prstava
pored svege togo omog je kraj, menovit je o strukt. o. rad ni biti treba
obravn mo sovinti kraj i t. stitit jedno tu more iz kraj. Guale
i vijinci, smo malom strepouje obzivki plehstava ali glasod je
ave samo tel sustro izberi jedan, ali u povest o postupku smo
duot lajusko poskrjaj za slugove nimo vinski o vremu svemu sljede
vere mistice bilo boko bilo ubit ih. Te more a ro ove hajc uj. Kraj
treba je ujet ave do it se uhosti jer toki neprizem. Vred je problem
no nemu aktuogni sostoljou same nemova. Isto si bit nation odl strepouje
je se vec mored ro mješ interesuje i putje. Kad je taj morsolin sud. sfelost
Reckijo poninje do se vijenje i to vidi boko se vijenje H.S.S. i to red
no bori prate fabore u slobodnim ti-akala reci em ta i to ti-je
vijino. Oni je Tijelutog te govorje najvise i vodje ale bi sernih
sumo vredna Gregorovi geoljne ali sive ovo sljivo do soko je
prestoljou uito je sibul je glazbe do arborje a sljivo nestajce do
se pohorje hec veliko vlaste. N.O.B. i sv. li telci u u. J.N.O.F. na
se vijeme koristit. Bio novi mo geoljum sosteni se njime sljivo
se Ponam Krasin i vrgorovski i nemu i vrednu i mogli konstantit
svijet u vini. Dubrovacki gospodji su sivo morga i visele ale i re
vijenje ulicivogen svihome posmetuit isto im red ne uspijevo i sljivo
i pohesti ale se afroveretis. Laturiraju prestolos isti i mo im buri
mo vijeme mogi ovi emorno je je vjek a ro ovo mored ale neprizem
nemo neprizem i vare borbe. I morsolin oslobodljivem salbav
je Kraj i partji mogu kuc se ne prestaji nito a treba sive imovo
poret te smo te pohuseli. rijest me sljedeti nacija ols obnovi
N.O. I preuve sljunist Mjenev N.O.O. a store formira last
vrijije vijenje Mjenev eder of N.O.F. i tel suds ols vremo vijore
je N.O.O. a re shej smo vredni ols jedan tien obnoviti i Kraj
preuve durnost sekretora M.K. vjago a isto ols ostane ale Obrana
komitec i Kraj. Heo i Loure Turin ols vremo sljunist sekretora M.K.
a isto ale ostane ale D.K. ovo ave je polus a ne i goromijo ols i
me upjet uspostovit organizaciju. Upustit i mo van neli H.P.S. po
Vilni u re vas upornit me vremo vjaje moreno i usput ols treba
i perlet me. Vis ols tu moreno dit exprim je nisi skuprovintovska
deo vredlini sljupstora ovale se natari. Ito hajc i Splitsko heo
i blaglinec i Broio. Ovale postoji domaći ali postoljena
est sljupje prevenimo vodi toga trebla li trebit i XX Div. jednog stabla
cuso re komandanta i tv. Matu Borislavu Hamadatu latgalia i
telci tivu dogjelata pri XX durnu primu zborom Baga